

AHMED RESMÎ EFENDİ'NİN *HAMİLETÜ'L-KÜBERÂ'SI*
VE
MÜSTAKİM-ZÂDE ZEYLİ*

ZEYNEP AYCİBİN

M ü e l l i f i n H a y a t ı

Birçok önemli memuriyette bulunmuş, elçi olarak Viyana ve Berlin'e gitmiş, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşına katılmış bir devlet adamı, önemli eserler kaleme almış bir tarihçi ve biyograf olan Ahmed Resmî Efendi'ye ulaşmak artık hiç de güç değildir. XVIII. asrın bu entelektüel siması üzerinde yakın zamanda bir doktora tezi hazırlanmış, İngilizce'si Avrupa'da yayımlanan bu tez Türkçe'ye de tercüme edilmiştir¹. Dahası, Türkçe tercümenin yayımlanmasının hemen ardından Kemal Beydilli tarafından bir tanıtma yazısı hazırlanarak eserin eksik ve yanlışları tenkit edilmiş, bazı "düzeltme teklifleri"nde bulunulmuştur². Biz de burada geniş ölçüde söz konusu eser ile tanıtma yazısını esas alarak Ahmed Resmî Efendi'nin kısa bir biyografisini vermeye çalışacağız.

Ahmed Resmî'nin doğum tarihi bir rivayete göre 1694/1695, bir başka rivayete göre ise 1700'dür³. Doğum yeri de yine ihtilaflıdır. Girit'te doğduğu kesindir ancak, Resmo'da mı yoksa Hanya'da mı olduğu hususunda kaynaklar mutabık değildir. Bununla beraber, burada ele aldığımız *Hamîletü'l-küberâ* adlı eserinin Topkapı Sarayı'ndaki nüshasında geçen "mevlid-i câmi'ü'l-hurûf olan Resmo kal'ası" ibaresini müellifin Resmolu olduğuna dair kuvvetli bir delil olarak kabul edebiliriz⁴.

* Bu makalede kullanılan arşiv belgeleri Erhan Afyoncu'nun "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları-I" adlı, *Belgeler Dergisi* sayı 24 s. 77-155'te yayımlanan makalesinden alınmıştır..

¹ Virginia H. Aksan, *An Ottoman Statesman in War and Peace, Ahmed Resmî Efendi 1700-1783*, Leiden-Newyork-Köln 1995. Türkçe tercümesi, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı, Ahmed Resmî Efendi (1700-1783)*, trc. Özden Arıkan, İstanbul 1997. Bu çalışmada esas alınan eserin Türkçe tercümesidir.

² Kemal Beydilli, "Ahmed Resmî Efendi", *Toplumsal Tarih*, sayı 52 (Nisan 1998), İstanbul 1998, s. 56-64.

³ Kemal Beydilli'ye göre sadece Muradî'nin verdiği 1694-95 tarihi daha güvenilirdir (aynı makale, s. 56). Virginia Aksan ise bu konuda kesin bir fikir bildirmekten kaçınmış gibi görünmekle beraber, eserinin başlığındaki 1700-1783 tarihlendirmesi kendisinin 1700 tarihini daha ciddiye almış olduğunu göstermektedir.

⁴ Metin, vr. 10a. Bu durumda isminde geçen Resmî lakabı da kendisinin doğum yerine işaret ediyor olabilir. Kemal Beydilli ise Resmî adının müellifin devletin resmî işlerindeki bilgi ve tecrübesinden kaynaklandığı tahminini daha inandırıcı bulmaktadır (aynı makale, s. 57).

İlk eğitimini Girit'te aldıktan sonra Ahmed Resmî Efendi, 1734/1735 (1147) yılında İstanbul'a geldi⁵. 1694/1695'te doğduğu kabul edilirse o sırada kırk yaş civarında olmalıydı. Bu kırk yıl boyunca Girit'te nasıl bir hayat geçirdiği tamamen meçhuldür. Onunla ilgili bilinenler, İstanbul'a gelişinden üç yıl sonra 1737/1738 (1150)'de zamanın önde gelen simalarından Tavukçu-zâde damadı Mustafa Efendi'ye intisap etmesinden itibaren artmaktadır⁶. Bu intisap ile Ahmed Resmî Efendi bir bakıma devlet kapısındaki meslekî kariyeri için ilk adımı atmış oluyordu. Nitekim, "aydınlar ve devlet memurları yetiştiren" bu meşhur aileyle olan yakınlığının ilk semeresini yedi yıl sonra, 17 Ağustos 1744 (8 Receb 1157)'te atandığı Selanik Baruthanesi nazırlığı ile elde etti. Daha önce herhangi başka bir görevi olduğunu bilmiyoruz⁷. Bilinen bu ilk resmî görevine dair yazılan ruusta Ahmed Resmî Efendi "liyakat ve isti'dâd"ı ile övülmekte, kendisinin "her vechile sezâvâr-ı âtuft" olduğundan bahsedilmekte idi⁸. Ancak aynı senenin sonunda müellifin kendi rızasıyla bu görevden çekildiğini görmekteyiz (14 Aralık 1744/9 Zilkade 1157). 1 Ekim 1746'da (15 Ramazan 1159) kendisine önce Kandiye defterdarlığı verildiyse de, fiilen başlamasına fırsat kalmadan bu görev Bursa mukataacılığı ile değiştirildi⁹. Bu yeni görev ile Ahmed Resmî Efendi "dâhil-i hacedgân" olmuş bulunuyordu¹⁰. Yine 1746 yılının 23 kasımında ise (9 Zilkade 1159) Ahmed Resmî Efendi ikinci kez olmak üzere Selanik Baruthanesi nezaretine tayin edildi¹¹. 13 Ocak 1747'de (gurre-i muharrem 1160) yine kendi rızasıyla bu görevden bir kez daha çekildikten sonra aynı yılın 10 ekiminde (8 şevval) baş mukataacılığa getirildi¹². Aynı yıl ayrıca hâmesi Mustafa Efendi'nin kızıyla evlenmiş bulunuyordu.

Bundan sonra sırasıyla Divan-ı humayun tarihçiliği (8 Eylül 1750/6 Şevval 1163)¹³, Gelibolu Baruthanesi (20 Ağustos 1752/9 Şevval 1165)¹⁴, Sergi (28 Temmuz 1754/7 Şevval 1167)¹⁵ ve İstanbul Baruthanesi (28 Aralık 1756/5 Rebiülahir 1170)¹⁶ nazırlıklarında bulunan Ahmed Resmî Efendi 23 Haziran 1757'de (5 Şevval 1170) Küçük Evkaf Muhasebecisi tayin edildi¹⁷. Yine bu yıl III. Mustafa'nın cülusunu bildirmek üzere şikk-ı sani defterdarlığı payesiyle elçi olarak Viyana'ya gönderildi¹⁸.

⁵ Ahmed Resmî Efendi, *Halikatü'r-rüesâ*, Süleymaniye Ktp. Reisülküttâb nr. 639, vr. 1b. Mehmed Süreyya (*Sicill-i Osmânî*, İstanbul 1308-1315, II, 380) ve F. Babinger ("Ahmed Resmî", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1970, I, 202) ise müellifin İstanbul'a geliş tarihini 1146 olarak vermişlerdir.

⁶ *Halikatü'r-rüesâ*, vr. 1b-2a. Yine *Sicill-i Osmanî* bu tarihi 1151 olarak vermiştir (II, 380).

⁷ Bekir Kütükoğlu Ahmed Resmî Efendi'nin görevlerinden bahsederken ilk olarak Bursa mukataacılığını zikretmektedir ("Ahmed Resmî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1989, II, 121). Keza, *Sicill-i Osmanî*'deki biyografisinde de yine önce Bursa mukataacılığı görevinden bahsedilmiş olmakla beraber, daha sonra Selanik baruthanesi nazırı olmasından bahsedilirken "müceddeden" ibaresinin kullanılmış olması dikkat çekmektedir (II, 380). Aksan ise bu konuya bir açıklık getirmemiştir.

⁸ BA, A.RSK, nr. 1570, s. 11

⁹ Kandiye defterdarlığının elinden alınmasının sebebi, daha önce bu görevde bulunan Rıdvanzâde Ali Efendi'nin bazı yarım kalan işleri dolayısıyla görev süresinin uzatılması ricasıydı. Bu konuda yazılan ruusta şöyle denmekteydi: "...ve merkûm Ahmed Efendi dahi mahrûm u mağdûr olmamak için inşaallahu te'âlâ altmış bir senesinden zabt eylemek üzere yedinde olan tevcih emr-i şerîfi tebdil ve sene-i merkûmenin cizyesinin berât u evrâkı mu'tâd üzere mahalline kayd ve şimdilik Bursa pâyesi tevcih buyurulup başka başka emr-i şerîfleri ruûs-ı humâyûn buyuruldu" (BA, A.RSK, nr. 1471/73-ek vesika, nr. 80).

¹⁰ *Sicill-i Osmanî*, II, 380.

¹¹ BA, A.RSK, nr. 1579, s. 11.

¹² *Halikatü'r-rüesâ*, vr. 2a.

¹³ BA, A.RSK, nr. 1570, s. 23; nr. 1588, s. 15

¹⁴ BA, A.RSK, nr. 1570, s. 10

¹⁵ BA, A.RSK, nr. 1570, s. 10-11; nr. 1588, s. 99; nr. 1602, s. 2

¹⁶ BA, A.RSK, nr. 1570, s. 9

¹⁷ BA, A.RSK, nr. 1571, s. 91; nr. 1588, s. 91; nr. 1605, s. 2

¹⁸ Ahmed Vâsîf Efendi, *Târih-i Vâsîf*, İstanbul 1219, I, 99.

Resmî Efendi ve maiyetindekiler İstanbul'u 3 Kasım 1757 (20 Safer 1171)'de terk etti¹⁹. Yaklaşık üç ay süren bir yolculuğun ardından baharın ilk günlerinde, yani nevruzda Viyana'ya vardılar. Şehre girişleri aynı zamanda Avusturya'nın 1756'dan beridir savaş halinde bulunduğu Prusya Kralı Büyük Friedrich'in hazırlıklarını tamamlayarak Bohemya'ya yöneldiği ve Avusturyalıların düşmanın Viyana'ya kadar uzanabileceği vehmine düştüğü günlere rastlamıştı. Bu telaş ile kendilerini muhtemel bir saldırıya karşı başkentlerini muhafaza için yoğun askerî tedbirler almaya ve Ahmed Resmî Efendi'nin tabiriyle, "kiliselere evlâd u a'vânlarıyla gidüp Grandebur'un mağlûbiyeti hakkında tazarru' ve du'âya" kaptırılmış olan Avusturyalılar gelen elçilik heyetiyle ilgilenmeye pek fırsat bulamadılar²⁰. Nihayet 19 Nisan (10 Şaban)'da önce çarı üç gün sonra da çarıçeyi saraylarında ziyaret eden Ahmed Resmî Efendi nâme-i humayunları sunarak elçilik vazifesini yerine getirdi. Ziyafet ve gezintilerle devam eden yaklaşık iki buçuk aylık bir ikametten sonra Viyana'ya hakim olan savaş havasından duyduğu rahatsızlık ve İstanbul hasreti ile "bir müddet dahi ikâmet câiz iken" dönüş için izin istedi²¹. Çar ve çarıçenin cevap mektuplarını da alarak 2 Temmuz (25 Şevval)'da şehirden ayrıldı. 1758 Eylül başlarında İstanbul'a ulaştı²².

Viyana dönüşü Resmî Efendi ilki Mayıs 1759 (Şevval 1172), ikincisi Mart 1761 (Şevval 1174)'te olmak üzere iki kez üst üste Maliye tezkireciliği görevine getirildi²³. 1762 tevcihatı (Şevval 1175) nda ise Anadolu muhasebecisi oldu²⁴. Bu önemli tayinlerin ardındaki isim hiç şüphesiz yeni hâmisî Sadrazam Koca Ragıp Paşa idi²⁵.

1763'te Prusya Kralı nezdine bir elçi gönderilmesi keyfiyeti gündeme geldiği vakit, seçilen kimse yine, daha önce sefaret işlerindeki başarısı Viyana'da tecrübe edilmiş olan, "fazl u hüneri şöhretgîr" Ahmed Resmî Efendi idi²⁶. Ancak müellifin bu ikinci sefaretini önce o dönem Osmanlı-Prusya ilişkilerine genel bir bakışı zaruri kılmaktadır.

1748'deki Aix la Chapelle Antlaşması ile Veraset Savaşları sona ermiş olmakla beraber Avrupa'nın siyasî manzarası bir nizama kavuşmuş değildi. Mevcut ittifaklar dağılmış, gelecekteki kaçınılmaz mücadeleler için taraflar kendilerine yeni müttefikler aramaya başlamıştı. Bu arayış içinde Prusya Kralı II. Friedrich, doğudaki önemini gayet iyi takdir ettiği Osmanlı Devleti'ne yakınlık gösteriyordu. 1754'te III. Osman'ın cülusu kendisi için bu yolda iyi bir fırsat olmuş, yeni padişahı tebrik için gönderdiği elçi Von Rexin'e, Osmanlıların

¹⁹ "Viyana Sefâretnâmesi", *Târih-i Vâsıf*, I, 120-121. Faik Reşit Unat (*Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnameleri*, Ankara 1992, s. 103) ve muhtemelen ondan naklen Virginia Aksan (s. 53) ise müellifin İstanbul'dan hareket tarihini tam bir ay sonra, 2 Aralık 1757 olarak göstermişlerdir.

²⁰ "Viyana Sefâretnâmesi", *Târih-i Vâsıf*, I, 122-123.

²¹ "Viyana Sefâretnâmesi" *Târih-i Vâsıf*, I, 124.

²² *Târih-i Vâsıf*, I, 127.

²³ BA, A.RSK, nr. 1588, s. 90. Cengiz Orhonlu bu iki maliye tezkireciliği arasında müellifin Eflak'ta bir tahkikata memur edildiğinden bahsetmektedir ("Ahmed Resmî Efendi'nin Eflak Coğrafyası", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, sayı 4-5, İstanbul 1976, s. 1-14). Ancak burada söz konusu olan Ahmed Resmî Efendi'nin bizim müellifimiz mi yoksa zaman zaman onunla karıştırılan ulema mensubu bir başka Ahmed Resmî Efendi mi olduğu kesinlikle belli değildir. İsminin tam olarak "müderrişin-i kirâmdan Mevlanâ Giridî Ahmed zîde ilmuhû" şeklinde geçtiğine bakılırsa ikinci ihtimal daha kuvvetli görünmektedir. Ayrıca, Aksan'ın da belirttiği gibi (s. 44), söz konusu Resmî Efendi müellifimiz olsaydı, o sırada henüz tayin edilmiş bulunduğu Maliye tezkireciliği görevi ile anılması gerekirdi.

²⁴ BA, Ali Emîrî-Mustafa III, nr. 5354, ek vesika, nr. 36

²⁵ Resmî Efendi'nin Ragıp Paşa ile olan yakınlığı konusunda bk. Aksan, 37-38. Hatta Aksan, Ahmed Resmî Efendi'nin 1754 yılında sergi nazırı tayin edilinceye kadar Rakka valiliği sırasında Ragıp Paşa'nın yanında bulunduğu tahmini üzerinde durmuştur. Ancak bu tahminde bulunurken Aksan'ın, Resmî Efendi'nin sergi nazırhğından önceki Divan-ı humayun tarihçiliği ve Selanik baruthanesi nazırlığı görevlerini gözardı etmiş olduğunu anlıyoruz (s.35). Bu iki görev Resmî Efendi'nin aynı yıllarda Rakka'da bulunmasını imkânsız kılmaktadır.

²⁶ *Târih-i Vâsıf*, I, 226.

Prusya ile ittifak kurma fikrine ne derece olumlu baktıklarını araştırma vazifesi vermişti. Ancak Osmanlı Devleti bu ittifak talebini kibarca reddetmiş, Regin Berlin'e eli boş dönmek zorunda kalmıştı. Bununla beraber, 1757 yılı başlarında Regin'i tekrar İstanbul'da görmekteyiz. 1756'nın ocak ve mayıs aylarında iki ayrı antlaşma ile Avrupa'daki eski ittifak sistemi tamamen çökmüş; önce Westminister Antlaşmasıyla II. Friedrich İngiltere kralı ile mutabakata varmış, ardından o zamana kadar hep karşı cephelerde görmeye alışkın olduğumuz ezeli iki düşman Avusturya ile Fransa Versailles Antlaşması'na imza koyarak ittifak oluşturmuşlardı. Daha sonra bu ittifaka Rusya'nın da katılmasıyla telaşa kapılan II. Friedrich, düşmanın saldırısını beklemek yerine bizzat harekete geçmeyi tercih ederek Saksonya'ya saldırmış, böylece Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) patlak vermişti. Bu yeni savaş Friedrich için Osmanlı desteğini zarurî kılıyordu. İşte Regin'in İstanbul'a yeniden gönderilmesi de bu yüzdendi. Bu sırada henüz sadrazam tayin edilmiş bulunan Koca Ragıb Paşa esasen, Osmanlı Devleti'nin selametini Avrupa'daki savaşlara bulaşmamakta görmekle beraber, muhtemelen padişahın isteğine uygun davranmak için Regin'i olumlu karşıladı. Yapılacak ittifakın şeriatı uygun olup olmadığını tartışmak üzere gizlice toplanan heyetten çıkan karar da olumlu idi. Ancak Ragıb Paşa'nın bazı endişeleri vardı. İki devlet arasındaki mesafenin genişliği dolayısıyla ittifaktan istenilen neticenin elde edilememesi mümkündü. Bir başka devletin aracılığı gerekiyordu. Bunun üzerine Ragıb Paşa Prusya'nın hâlâ müttefiki olan İngiltere'nin de bu ittifaka katılmasını, ya da en azından garantörlük üstlenmesini şart koştu. Böylece Osmanlı Devleti, Prusya ile yakınlaşmanın ardından kaçınılmaz olan Fransız düşmanlığına karşı İngiltere'yi bir güç dengesi olarak kullanabilecekti. Ancak İngiltere'nin buna pek yanaşmaması üzerine sürüncemede kalan Osmanlı-Prusya ilişkileri nihayet Ekim 1762'de Ragıb Paşa'nın kesin red cevabı ile sona erdi. Fakat 7 Nisan 1763'te Ragıb Paşa'nın ölümünün hemen ardından III. Mustafa, Friedrich'in ittifak konusunda hâlâ istekli olup olmadığını öğrenmek niyetiyle Berlin'e bir elçi gönderilmesine karar verdi²⁷. İşte bu elçi Ahmed Resmî Efendi idi²⁸.

Ahmed Resmî Efendi, kayın biraderi Azmî Efendi'nin de bulunduğu kalabalık bir sefaret heyeti ile 24 Temmuz 1763 (1177 Muharrem başları)'te yola çıktı²⁹, 9 kasımda Berlin'e vardı. III. Mustafa'nın bu elçiyi neden gönderdiğine bir anlam verememekle beraber II. Friedrich Osmanlı Devleti ile bir ittifaka hâlâ razıydı. Gerçi Yedi Yıl Savaşları'ndan zaferle çıkabilmişti fakat, düşmanlarının yeni mücadeleler için hazır beklediği sırada Osmanlı Devleti ile girişilecek bir savunma ittifakı kendisi için hiç de yersiz olmayacaktı. 29 Kasım'da Potsdam'da yaptıkları gizli bir görüşmede Friedrich Resmî Efendi'ye Osmanlı-Prusya ittifakının her iki taraf için sağlayacağı faydaları harita üzerinde yaptığı açıklamalarla bizzat izah etti³⁰.

²⁷ Ahmed Resmî Efendi ise bizzat kaleme aldığı *Prusya Sefâretnâmesi*'nde elçilik sebebini, II. Friedrich'in daha önce Lehistan, Danimarka ve İngiltere krallarının "Devlet-i aliyye mu'âhedesıyla idhâr itdikleri mübâhat u iftihâra imrenüp, bir müddetden berü emniye-i mezkûre tahsiline ikdâm" ve "Avrupa kralları miyânında kendüye ve ahlâfına sermâye-i tebehhüc ü iftihâr olmak için atebe-i aliyyeden mahsûs elçi irsâlini recâ" eylemesi şeklinde Osmanlı Devletini yücelten satırlarla izah etmektedir ("*Prusya Sefâretnâmesi*", *Târih-i Vâsıf*, I, 240).

²⁸ Berlin'e elçi gönderilmesi kararında etkili olan bir başka faktör de Lehistan meselesiydi. Bir süredir ağır hasta bulunan Leh kralı III. Augustus'un ölmesi halinde yerine kimin geçeceği problemi vardı. Osmanlı Devleti büyük devletlerin yeni Leh kralının seçimine karışmamalarını garanti altına almak istiyordu. Bütün bu gelişmeler için bkz. Kemal Beydilli, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar*, İstanbul 1985, s. 25-78; Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnameleri*, s. 112-116; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/1, Ankara 1995, s. 345-350; Aksan, s. 66-73.

²⁹ "Prusya Sefâretnâmesi", *Târih-i Vâsıf*, I, 240. Söz konusu kaynakta İstanbul'dan hareket tarihi "bin yüz yetmiş yedi senesi muharremü'l-harâmü evâ'ilinden olan bir rûz-ı sa'âdet-berûzda" şeklinde verilmişse de Virginia Aksan Topkapı Sarayı Arşivi'ndeki bir belgeye dayanarak bu tarihi tam olarak tesbit edebilmiştir (s. 75).

³⁰ *Târih-i Vâsıf*, I, 254.

Ahmed Resmî Efendi kralın bu açıklamaları karşısında ümit verici bir tavır takınmış ve durumu İstanbul'a yazacağını bildirmiştir. İstanbul'dan gelen cevap ise bir takım önemsiz bahanelerle anlaşmanın elçilik heyetinin dönüşü sonrasında ertelenmesi şeklindeydi. Osmanlı Devleti'nin anlaşmayı imzalamaktaki bu kararsızlığı üzerine II. Friedrich, "haklı olarak", Ahmed Resmî Efendi'nin Berlin'de oyalanarak daha fazla masraf olmasına rıza göstermemiş, hatta yol hazırlıklarını tamamlamak için şehirde bir süre daha kalmak istemesi üzerine, kendisine verilen günlük 60 duka tahsisatı kesmeye kalkmıştır³¹. Bu konuda küçük bir çekişme meydana gelmiş, fakat iki taraf arasındaki ilişkilerin bozulacak olmasından duyulan endişe üzerine Ahmed Resmî Efendi sade bir vedalaşma töreninin ardından nihayet 1764 mayısı başında Berlin'den hareket etmiş ve 14 Temmuz 1764 (14 Muharrem 1178)'te İstanbul'a varmıştır³².

Bu arada, müellifin bu Berlin sefaretinin, nücum ilmine karşı zaafı ile meşhur III. Mustafa'nın Prusya Kralından üç müneccim isteyip de "her an savaşa hazır bir ordu, dolu bir hazine ve tarihten istifade" şeklindeki nükteli cevabı almasına vesile teşkil eden sefaret olduğunu da hatırlatalım³³.

Resmî Efendi İstanbul'a döndükten sonra 21 ağustosta (22 Safer 1178) Sadaret mektupçuluğuna getirildi³⁴. Bu yeni görev bir bakıma müellifin Berlin'deki başarısının ödülü idi³⁵. Ertesi sene 27 martta (4 Şevval 1178) çavuş başı tayin edildi³⁶. Aynı ay sadaret mevkiinde de değişiklik olmuş, Bâhir Mustafa Paşa yerine Muhsinzâde Mehmed Paşa göreve başlamıştı. Yani çavuşbaşı tayin edildiği bu 1765 martı aynı zamanda Ahmed Resmî Efendi'nin ileride eserlerinden birini takdim edecek olduğu; tecrübeli, temkinli, vakur ve tedbirli bir vezir olarak nitelediği³⁷ Muhsinzâde Mehmed Paşa ile "ortak çalışma hayatı"nın da başlangıcı idi.

Ahmed Resmî Efendi'nin bundan sonra, 5 Nisan 1769 (28 Zilhicce 1182)'da büyük ruznameci³⁸ tayin edilmesine kadarki görevleri konusunda bir karışıklıkla karşı karşıya bulunmaktayız. Gerek kaynaklarda ve gerek günümüz araştırma eserlerinde verilen bilgi, müellifin 6 Mart 1767 (5 Şevval 1180)'de önce matbah³⁹, ardından 23 Şubat 1768 (4 Şevval 1181)'de tersane emini⁴⁰ tayin edildiği yönündedir. Ancak, yukarıda belirtilen tarihte ruznameci tayin edilmesine dair yazılan ruusta geçen "sabıkâ matbah-ı âmire emini el-Hac Ahmed Efendi" ibaresi müellifin bu yeni göreve tersane değil matbah eminliğinden terfi ettiğini ortaya koymaktadır. İşte söz konusu karışıklık da burada başlamakta; Ahmed Resmî Efendi'nin, biri tersane eminliğinden önce ve diğeri de hemen sonra olmak üzere matbah eminliğine

³¹ II. Friedrich'in elinin sıkılığı ve Ahmed Resmî Efendi'yi Berlin'den bir an evvel geri göndermek istemesi ile ilgili olarak bkz. Kemal Beydilli, *1790 Osmanlı-Prusya İttifakı*, İstanbul 1984, s. 88-90; Aksan, s. 76. Ayrıca Kemal Beydilli'nin yukarıda bahsedilen "Ahmed Resmî Efendi" adlı makalesinde Aksan'ın bu konudaki bazı yanlışlarını düzeltten önemli açıklamalar bulunmaktadır (s. 61-62).

³² *Târih-i Vâsıf*, I, 257.

³³ Hüseyin G. Yurdaydın, "Ahmed Resmî Efendi ve Bazı Düşünceleri", *Mustafa Reşid Paşa ve Dönemi Semineri, Bildiriler (Ankara 13-14 Mart 1985)*, Ankara 1987, s. 68.

³⁴ *Târih-i Vâsıf*, I, 262; *Sicill-i Osmanî*, II, 380; *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 617; B. Kütükoğlu, "Ahmed Resmî", *DİA*, II, 121.

³⁵ Aksan, s. 101.

³⁶ *Târih-i Vâsıf*, I, 267; *Sicill-i Osmanî*, II, 380; *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 617; B. Kütükoğlu, aynı makale, s. 121; Aksan, s. 104.

³⁷ Ahmed Resmî Efendi, *Hulâsatü'l-İtibâr*, İstanbul 1286, s. 82.

³⁸ BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 17187

³⁹ *Târih-i Vâsıf*, I, 287; *Sicill-i Osmanî*, II, 380; *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 617; Aksan, s. 105. Tarih vermemiş olmakla beraber bu görevden Bekir Kütükoğlu da bahsetmiştir (aynı makale, *DİA*, II, 121).

⁴⁰ BA, A.RSK, nr. 1611, s. 2. Ayrıca bkz. *Târih-i Vâsıf*, I, 306; *Sicill-i Osmanî*, II, 380; Aksan, s. 105.

iki kez getirilmiş bulunduğu ya da, biraz daha uzak görünmekle beraber, müellifin aynı anda her iki görevde birden bulunmuş olabileceği şeklinde iki ihtimal karşımıza çıkmaktadır. Bu ihtimallerden birine karşı diğerini desteklemeye imkan verecek bilgiye ulaşılmış değildir⁴¹.

Büyük ruznameci tayin edildikten sonra Ahmed Resmî Efendi 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşına katıldı. 21 Kasım 1769'da (22 Receb 1183) cephede terfi ederek Sadrazam Moldovancı Ali Paşa'nın kethüdası oldu⁴². Ancak çok kısa bir süre sonra Hotin'de Ruslar karşısında uğradığı başarısızlık yüzünden Moldovancı Ali Paşa'nın azli haliyle Resmî Efendi'nin azlini de beraber getirdi⁴³. Bundan sonra tekrar ruznamecilik görevine tayin edilen müellif, Silahdar Mehmed Paşa'nın sadareti zamanında, tecrübesi ve özellikle dışişlerindeki bilgisi göz önüne alınarak ikinci kez sadaret kethüdası tayin edildi (Şubat-Mart 1171/Zilkade 1184)⁴⁴. Aynı yılın sonlarında Babadağı'nda uğradığı hezimet yüzünden Silahdar Mehmed Paşa sadarettten azledilmiş ve yerine tekrar Muhsinzade Mehmed Paşa göreve getirilmişti. Böylece Ahmed Resmî Efendi ve Muhsinzade Mehmed Paşa bir kez daha beraber çalışma imkanı bulmuş oluyorlardı. Bu defa çok daha hareketli günlere rastlayan bu beraberlikte Ahmed Resmî Efendi'nin hemen her konuda sadrazama danışmanlık yaptığı anlaşılmaktadır⁴⁵.

1774 yılında hâlâ sadaret kethüdalığı yapmakta iken Ahmed Resmî Efendi, Rus savaşına son veren Küçük Kaynarca Antlaşması görüşmelerine katılmakla görevlendirildi. Nişancılık payesiyle baş murahhas olarak maiyetinde Reisülküttab İbrahim Münib Efendi ile beraber 12 Temmuz 1774 (3 Cemaziyelevvel 1188)'te Şumnu'dan yola çıkıp 16 Temmuz'da Silistre'nin güneyinde yer alan Küçük Kaynarca kasabasında Rusların temsilcisi Nikolay Repnin ile buluştu⁴⁶.

Osmanlı tarihinin en ağır antlaşmalarından biri olan Küçük Kaynarca Antlaşması'na koyduğu imzanın Ahmed Resmî Efendi'nin bundan sonraki kariyerini olumsuz yönde etkilediğini, itibarının büyük ölçüde sarsıldığını görmekteyiz⁴⁷. İstanbul'a dönüşünde sadaret kethüdalığından azledilerek önce ağustos 1775'te matbah eminliğine⁴⁸ ardından 21 Temmuz

⁴¹ Söz konusu karışıklığı Virginia Aksan da farketmiş ve daha ziyade ikinci ihtimal üzerinde durmuştur (s. 105, not 17).

⁴² *Târih-i Vâsîf*, II, 55; *Sicill-i Osmanî*, II, 380; *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 617; Aksan, s. 106.

⁴³ Vâsîf, Resmî Efendi'nin bu görevden alınmasını haber verirken onda görülen "rehâvet"ten bahsetmekte, böylece müellifin işinde başarı gösteremediği için azledildiği fikrini akla getirmektedir (*Târih-i Vâsîf*, II, 59). Aksan ise bir kethudanın kaderinin emrinde hizmet verdiği sadrazaminkine olan bağlılığına dikkat çekerek Moldovancı Ali Paşa'nın azli üzerine Ahmed Resmî Efendi'nin azlinin de kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir (s. 106).

⁴⁴ *Târih-i Vâsîf*, II, 146.

⁴⁵ Nitekim savaşın son günlerinde, Tuna cephesine bir kumandan tayin edilmesi için toplanan divanda sadrazamın doğrudan Ahmed Resmî Efendi'den fikir sorarak, "sen söyle ağa, sen söyle" şeklinde çaresizliğini dile getirmesi müellifin bu zor günlerde "karar mekanizmasının ayrılmaz bir parçası" olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir (Aksan, s. 108-109). Aynı hadiseye bir başka kaynaktan naklen yer veren Uzunçarşılı ise Ahmed Resmî Efendi'nin, "Beni söyletme, Bükreş maddesi hatırından çıktı mı?" diyerek sadrazama daha önce Bükreş'te uğradığı yenilgiyi hatırlatığından bahsetmektedir (*Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 403).

⁴⁶ Esasen bu elçilik için Sadrazam Muhsinzade Mehmed Paşa'nın aklına gelen ilk isim İbrahim Münib Efendi idi. Ancak Münib Efendi bu önemli vazifeyi tek başına üstlenmeyi reddedince Ahmed Resmî Efendi murahhas-ı evvel, Münib Efendi de murahhas-ı sâni tayin edilmişti. Her ikisinin de imza yetkisi vardı (Aksan, s. 166).

⁴⁷ Aksan, s. 110, 201.

⁴⁸ *Sicill-i Osmanî*, II, 380; *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 618; Aksan, s. 110. Bir sonraki görevi olan şikk-ı evvel defterdarlığına dair yazılan ruusta geçen "sabıkâ matbah-ı âmire emîni Ahmed Resmî Efendi" ibaresi de müellifin bu görevini doğrulamaktadır.

1776 (4 cemaziyelahir 1190)'da şıkk-ı sâni defterdarlığına getirildi⁴⁹. 19 Kasım 1776 (7 Şevval 1190), 8 Kasım 1777 (7şevval 1191) ve 7 Ekim 1778 (5 Şevval 1192) tevcihatlarında yeni bir göreve atanmayıp yine şıkk-ı sâni defterdarlığında ibkâ kılınan Ahmed Resmî Efendi 23 Eylül 1781'de (4 şevval 1195) bir kez daha ruznamçe-i evvel tayin edildi⁵⁰. Hayatının bu son yıllarında Ahmed Resmî Efendi iyice gözden düşmüş, adeta bir kenarda unutulmuş bulunuyordu⁵¹. Ancak 1782'de sadrazam olan Halil Hamid Paşa, bu eski devlet adamından bu şekilde yüz çevrilmesini uygun görmeyerek süvari mukabeleciliği görevi ile kendisini maiyyetine aldı. Son olarak yine Halil Hamid Paşa'nın himayesinde bir kez daha ruznamecilik görevine getirilen Ahmed Resmî Efendi⁵², 30-31 Ağustos 1783 (2 Şevval 1197) gecesinde, 86 yaşında iken öldü. Kabri Karacaahmet Mezarlığı'ndadır⁵³.

Dikkatli bir devlet adamı ve diplomat, kuvvetli bir tarihçi, hatta iyi bir şair olan Ahmed Resmî Efendi her yönüyle XVIII. asrın önde gelen şahsiyetlerindedir. Özellikle fikir adamı olarak yenileşme tarihimize son derece önemli bir yeri vardır. Her şeyden o, devlete hâlâ "pâdişâh-ı İslâm'ın bahtı âlî, ricâli pişkin, kılıcı keskindir; dünyâda dindâr, bahâdır, vezîr-i Aristo-tedbîr ve beş vakti cemâ'atle kılar on iki bin güzîde asker tedârük itdikden sonra Kızıl Elma'ya dek gitmeye ne minnet vardır deyü tumturak-ı elfâzla cehli i'tirâf ve sandalye üzerinde Hamza-nâme nakleden pehlivanlar gibi lâf u güzâf idüp, Kızıl Elma semtini Boğdan'dan gelen alyanak elma gibi yenür şey zannedenlerin" hâkim olduğu XVIII. asırda, savaş yerine sınır muhafazasının lüzumunun farkına varabilmiş, kezâ "düşmanın burnunu yere sürüp haddini bildirmek ehl-i İslâm'ın üzerine vâcibdir" görüşünü reddetme cesaretini gösterbilmiş nadir kimselerdendi⁵⁴. Ve bu haliyle Ahmed Resmî Efendi aynı zamanda, "günüümü doldurmuş bir dünya görüşünü gitgide daha çok eleştiren yeni bir kuşağın" da öncüsü idi⁵⁵.

E s e r l e r i

Aynı zamanda verimli bir müellif olan Ahmed Resmî Efendi biyografi, sefaretname, siyaset, coğrafya ve dil alanlarında ondan fazla eser vermiştir. *Hamîletü'l-küberâ'*ya geçmeden önce diğer eserleri hakkında da kısaca bilgi vermek gerekirse, biyografi tarzı eserlerinin ilki olan *Halîkatü'r-rüesâ'*yı muhtemelen 1750 yılında hamisi ve kayınpederi Reisülküttab Mustafa Efendi'ye hürmeten kaleme almıştır⁵⁶. Önce Koca Nişancı Celâl-zâde Mustafa Çelebi-

⁴⁹ BA, Tahvil Defterleri, nr. 16, s. 241

⁵⁰ BA, A.RSK, nr. 1617, s. 3. Bekir Kütükoğlu ruznamecilikten evvel müellifin cizye muhasebeciliği görevinde de bulunduğu bahsetmektedir (aynı makale, s. 121).

⁵¹ Hatta bu yıllara ait bir arşiv belgesinden Resmî Efendi'nin "gayet perişân-hâl ve hânesi muhterik olup i'ânet olunmadıkca geçinmesi 'adimü'l-imbân" olduğunu ve kendisine Nur-ı Osmaniye tevliyatinin ihsan buyurulduğunu öğrenmekteyiz (BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 827-ek vesika, nr. 81).

⁵² Virginia Aksan, *Cevdet Tarihi*'ne dayanarak yer verdiği bu son iki göreve kesin gözüyle bakılmayacağını belirtmektedir (s. 178, dipnot 31). Nitekim *Sicill-i Osmanî*'de de bu son iki görevden ilki, yani süvari mukabeleciliği tarihiyle beraber verilirken (muharrem 1197/aralık 1782) diğerinden, yani ruznamecilikten hiç bahsedilmemiştir. Bununla beraber gerek İ. H. Uzunçarşılı (*Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 618) ve gerek B. Kütükoğlu (aynı makale, s. 121) her iki görevi de kabul etmiş görünmektedir.

⁵³ Faik Reşit Unat'ın *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri* adlı eserinin sonunda yer alan resimler arasında müellifin mezar taşının da bir resmi bulunmaktadır.

⁵⁴ Hüseyin G. Yurdaydın, aynı makale, s. 70.

⁵⁵ Aksan, s. 183.

⁵⁶ Eserin isminin bazı yerlerde *Hadîkatü'r-rüesâ* şeklinde geçtiğini görmek mümkündür. Bu hatanın, eserin *Hadîkatü'l-vüzerâ* tarzında yazılmış olmasından kaynaklandığı düşünülebilir (Bekir Kütükoğlu, "Sefinetü'r-rüesâ'nın İlaveli Müellif Nüshasına Dair", *Vekayinüvis: Makaleler*, İstanbul 1994, s. 203-210; aynı müellif, "Halîkatü'r-rüesâ", *DİA*, İstanbul 1997, XV, 304). Bir başka hatalı ismi olan *Halîfetü'r-rüesâ* ise eserin 1269 yılında yapılan basımı sırasında ق harfinin yanlışlıkla ف olarak basılmasına dayanır. Ayrıca eser bir de *Sefinetü'r-rüesâ* adıyla anılmaktadır ki, bu da

den başlayarak Ragıb Mehmed Paşa'ya kadar kırk iki reisülküttabın biyografisini vermiş, ardından yaptığı zeyille eseri kendi zamanına kadar getirmiştir. Daha sonra Süleyman Faik Efendi tarafından elliye yakın reisülküttabın ilavesiyle 1804 yılına kadar zeyledilen eser bu zeyliyle beraber 1269 (1853)'da taş basması olarak İstanbul'da yayımlanmış, 1992 yılında bu baskının upkı basımı da yapılmıştır.

Müellifin bir başka biyografik çalışması Alaybeyi-zâde Mehmed Emin Efendi'nin 1666 tarihli *Vefeyât*'ına yaptığı zeyldir. Zeyle Mehmed Emin Efendi'nin bıraktığı yerden başlayarak 1778 yılına kadar getirmiştir.

Müellifin sefaretname tarzı iki eseri ise, Viyana ve Berlin sefaretlerinden dönüşte kaleme aldığı elçilik raporlarıdır. Avusturya ve Prusya devletlerinin coğrafyası, şehirleri, iktisadî, siyasî, sosyal ve askerî durumları hakkında bilgiler verdiği, fikirlerini sunduğu, hatta önemli tenkitlerde bulunduğu bu iki sefaretname *Vâsıf Târihi*'ne aynen derc edilmiş olduğu gibi⁵⁷ 1303 ve 1304 yıllarında İstanbul'da müstakil olarak da basılmıştır. Yakın zamanda Bedriye Atsız tarafından sadeleştirilerek yeni harflerle yayımlanan⁵⁸ sefaretnamelerin Almanca tercümesi de vardır⁵⁹.

Biri 1769'da Sadrazam Halil Paşa'ya, diğeri 1772'de Sadrazam Muhsinzade Mehmed Paşa'ya sunduğu iki layiha ile 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşından sonra kaleme aldığı *Hulâsâtü'l-itibar* adlı siyasetname tarzı üç eserde ise Ahmed Resmî Efendi, bir çok memuriyette bulunmuş, Avrupa'yı görmüş ve hatta bizzat cephede savaşa katılmış tecrübeli bir devlet adamı olarak Osmanlı devletinin askeri teşkilatı, devletlerarası ilişkiler, savaş ve barış konularındaki gözlem ve eleştirilerini ortaya koymaktadır⁶⁰. Adeta birbirlerinin tamamlayıcısı durumunda bulunan bu üç eserden ilki "*Ordunun İnzibât ve Malzemesine Dair Lâyiha*" adını taşımakta olup müellifin bizzat katıldığı 1768-1774 seferi sırasında orduda tesbit ettiği "maslahat görmeğe mâni olduğundan başka düşmanın cesâret-i küllisine bâ'is olduğu muhtâc-ı beyân" olmayan bazı aksaklıkları ve bu aksaklıkların ıslah çarelerini içermektedir⁶¹.

kendisine sunulduğunda esere Ragıb Paşa'nın vermiş olduğu isimdir ("Sefine-i mezkûreye müellif-i merhûm evvelâ *Halikatü'r-rüesâ* tesmiye itmişken nüshası Râgıb Paşa merhûma arz olundukda nâmını sefineye tebdil eylediği sikkâdan mervidir", *Halikatü'r-rüesâ*, Veliyüddin Efendi Ktp., nr. 3442/7-8, vr. 238b).

⁵⁷ "Nemçe Sefâretnâmesi", *Târih-i Vâsıf*, I, 120-132; "Prusya Sefâretnâmesi", aynı eser, I, 240-262. Ayrıca, bu iki sefaretnâme hakkında Faik Reşit Unat'ın *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri* adlı eseri ile (s. 102-105, 112-116) ile Bilge Ercilasun'un "Ahmed Resmî Efendi'nin Türk Yenileşme Tarihindeki Yeri" adlı makalesinde (*Atsız Armağanı*, İstanbul 1976, s. 127-146) de geniş bilgi verilmektedir.

⁵⁸ M. Bedriye Atsız, *Ahmed Resmî Efendi'nin Viyana ve Berlin Sefaretnâmeleri*, İstanbul 1980.

⁵⁹ Josef v. Hammer, *Wiener und Berliner Gesandtschafts Bericht; Resmî Ahmed Efendi, Gesandtschaftliche Berichte von seinen Gesandtschaften in Wien im Jahre 1757 und im Berlin im Jahre 1763*, Berlin 1809. Bunlardan *Prusya Sefâretnâmesi* ayrıca Lehçeye de tercüme edilmiştir (Willy-Bey Bolland, *Eine Türkische Botschaft an Friedrich den Grossen*, İstanbul 1903).

⁶⁰ Virginia Aksan çalışmasında bu üç esere geniş yer ayırmıştır (s. 186-202).

⁶¹ Eserin bilinen tek yazma nüshası, İ.Ü. Kütüphanesi'nde bir mecmuanın başında yer almaktadır. Nüshanın hemen ilk varlığında, müellifin oğlu tarafından düşüldüğü anlaşılan bir notta şöyle denmektedir: "Bin yüz seksen üç yâhûd dört, ordu-yı humâyûn Babadağı meştâsında oldukları evânda pederim Resmî Ahmed Efendi hazretleri inşâ ve 'inâyettü veliyyü'n-ni'am, celiyyü'l-himem, sâhib-i devlet Halil Paşa bin el-Vezîr 'İvaz Mehmed Paşa Efendi pişgâh-ı 'inâyet-penâhlarına nihâde ve i'tâ eyledikleri takrîr-i bi-nazîrdir. Lâkin, bu tesvîd ba'zı ordudan gelen evrâk bulunup ba'dehû efendi-i mûmâ-ileyhin kethüdâsı makâmında birinden şöyle tashîh eyledim ki, takrîr-i mezkûr on yedi mâddeye münhasır olup, ancak tesvîd olmak takrîbiyle mevâdd-i erba'a kağıd-ı âhara tahrîr olunmuş. Bi-mennehi Sübhâne ve te'âlâ sâlimen ve gânimen ordu-yı humâyûnla pederim müşârun-ileyh hazretleri teşriflerinde bakıyye mevâdd sınıftan tashîh ve inşâ'allahu te'âlâ bir güzel risâlecik tanzîm olacağı musammemdir." (*Layiha*, İ.Ü. Ktp. TY nr. 419, vr.1b). Bu notta öyle anlaşılıyor ki tamamı on yedi maddeden oluşan eserin bugün elimizde ancak on üç maddelik bir kısmı bulunmaktadır. Virginia Aksan'ın yorumu ise Resmî Efendi'nin eseri on üç madde olarak yazdığı ve ilerde dört madde daha eklemek niyetinde olduğu şeklindedir (s. 106).

“Moskov keferesi kuvve-i istidrâciyye ile üç dört sene Bender ve Bucak ve Boğdan ve Eflak'da yerleşüp, etrâf u eknâfa tasallutda müstemirr olmağın fî-mâ-ba'd bu tâ'ife rızâsiyle bu mahalden çekilmek müşkil ve zorile ihrâcı muhâl görünür diyenlere vech-i tecribeyi irâ'et ve 'ale'l-husûs bu vâhime ile perîşân-hâtur olan Sadrazâm Muhsin-zâde Mehmed Paşa hazretlerine tevsî'i dâ'ire-i tesliyet ve tenvîr-i bâsıra-i mekânet için kaleme alınan makâledir” şeklinde uzunca bir isim taşıyan diğer layiha, adından da anlaşılacağı üzere, 1768-1774 seferi sırasında Ruslar'ın istila ettikleri yerlerden bir daha çıkarılamayacakları vehmine kapılan Muhsinzâde Mehmed Paşa'yı rahatlatmak amacıyla yazılmıştır⁶².

1768-1774 Osmanlı-Rus savaşının Osmanlılar için felaketle neticelenmesi üzerine kaleme aldığı *Hulâsatü'l-itibar* adlı eserinde ise müellif bu savaş hakkındaki görüşlerini, o sırada Osmanlı toplumuna hakim olan zihniyet hakkındaki tenkidlerini dile getirmektedir. 1282, 1286 ve 1307 yıllarında olmak üzere İstanbul'da üç kez yayımlanan eser Almanca'ya da tercüme edilmiştir⁶³.

Bunlardan başka müellifin, 1754'te zamanın sadrazamı Bahir Mustafa Paşa'nın ata düşkünlüğü münasebetiyle kaleme almış olduğu *El-istînâs fî ahvâli'l-efrâs* adlı bir risalesi⁶⁴, *Coğrafya-yı Cedîd* adlı bir tercümesi, *el-Makâmâtü'z-zülâliyyeti'l-beşâriye* adlı bir makâmesi ve bir de Arapça *Lugaz*'ı vardır.

Hamîletü'l-Küberâ

Ahmed Resmî Efendi'nin *Hamîletü'l-küberâ*'sından önce Dârüssaâde ağalarına dair yazılmış bir başka eser daha biliyoruz: Derviş Abdullah'ın *Risâle-i teberdâriyye fî ahvâl-i ağa-yı Dârüssa'âde* adlı eseri. Mart 1741 (Muharrem 1154) tarihli bu eser kara hadım ağalarına yönelik insanı hayrette bırakan bir kinle doludur. “Bunlar gibi hâin ve müfsidlere buğz u garaz ve adâvet etmek imâni ve İslâmî olan karındaşlar üzerine farz-ı ayndır” diyen müellif eserinde, hepsinin veled-i zina olduğu, ehl-i kitâb olmadıkları, nikâhsız yaşadıkları, kendilerine asla güvenilmeyeceği gibi iddialarla “kara mel'ûnlar” diye tabir ettiği Dârüssa'âde ağalarını kötülemektedir⁶⁵. Kendisinden çok önce kaleme alınmış olduğuna göre Ahmed Resmî Efendi'nin *Hamîletü'l-küberâ*'yı yazarken bu eseri görmemiş olması düşünülemez. Nitekim, “ez-zeyl ve'l-hâtıme” adlı bölümde, Karacaoğlan'ın “Bana kara diyen dilber” diye başlayan şiirini hatırlatırcasına, mîknatıs taşını, Hacerü'l-esvedî, göz sürmesini, ödağacını örnek vererek siyah rengi övmesi; siyah peygamberler ile sahabenin, siyah âlim ve şairlerden bazı meşhur kimselerin isimlerini sıralaması Derviş Abdullah'ın eserindeki zenci aleyhtarlığına karşı girişilmiş bir savunma gibi görünmektedir⁶⁶. Böylece, onun bu eseri kaleme almasında *Risâle-i teberdâriyye*'deki düşmanlığa karşı Dârüssa'âde ağalarını himaye etme gayesinin etkili olduğu düşünülebilir. Bununla beraber, Ahmed Resmî Efendi'nin eserinin hiçbir yerinde Derviş Abdullah ile eserinden bahsetmemiş olması ilginçtir.

⁶² İsmet Parmaksızoğlu tarafından eserin faksimilesi ve sadeleştirilmiş metni yayımlanmıştır: “Bir Türk Diplomatının Onsekizinci Yüzyıl Sonunda Devletler Arası İlişkilere Dair Görüşleri”, *TTK Belleten*, XLVII/186, Ankara 1983, s. 527-535.

⁶³ H. F. von Diez, *Wesentliche Betrachtungen oder Geschichte des Krieges zwischen den Osmanen und Russen in Jahren 1768 bis 1774. Aus dem Türkischen übersetzt und durch Anmerkungen erläutert*, Halle-Berlin, 1813.

⁶⁴ Tamamı 12 varak olan bu küçük eserde Ahmed Resmî Efendi Arapça, Farsça ve Türkçedeki atlarla ilgili atasözleri ile güzel beyitlerden örnekler vermiş, ayrıca Araplar arasında binicilikteki maharetleriyle meşhur kimselerden bahsetmiştir. Eserin bilinen tek yazma nüshası İ.Ü. Ktp., T.Y., nr. 6667'dir.

⁶⁵ Bu eser hakkında bkz. Cengiz Orhonlu, “Derviş Abdullah'ın Dârüssade Ağaları Hakkında Bir Eseri: Risâle-i Teberdâriyye fî Ahvâl-i Dârüssaâde”, *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara 1998, s. 225-249.

⁶⁶ metin, vr. 25a-25b.

Eserinin giriş kısmında müellifin bizzat bildirdiği telif sebebi Girid adasının fethine dayanır. Kendi memleketi olan Girid'in fethi münasebetiyle, önce bu fethi vesile teşkil eden Dârüssaade ağası Hoca Sünbül Ağa hakkında bir eser yazmaya niyet etmiş, fakat daha sonra Sünbül Ağa zaten yeterince tanınan bir sima olduğundan bundan vazgeçerek başlangıçtan kendi zamanına kadarki bütün Dârüss'aade ağalarının biyografilerini kaleme almaya karar vermiştir⁶⁷.

Ahmed Resmî Efendi'nin bu eseri kaleme almasında zamanın Dârüssa'ade ağası Beşir Ağa ya da başka herhangi birinin teşviki bulunduğu dair kesin bilgi elde etmek mümkün değildir⁶⁸. Nüshalardan birinin o sırada Rakka valisi bulunan meşhur Koca Ragıb Paşa'ya ithaf edilmiş olması onun teşvikini ispatlamak için yeterli delil sayılamaz. Zira daha erken tarihli bir başka nüshanın Vakanüvis Mehmed Subhî Efendi'ye sunulmuş olduğunu biliyoruz⁶⁹. Fakat bu arada, Ragıb Paşa'ya sunulan nüshanın tarihinin, esere sonradan ilave edilen ve Hacı Beşir Ağa'nın yolsuzluklarını anlatan tekmile kısmının kaleme alınış tarihi ile uyuşması dikkat çekicidir. Ragıb Paşa'nın darüssade ağaları ile olan çekişmesi de göz önüne alındığında⁷⁰ Resmî Efendi'nin en azından bu tekmile kısmını onun teşvikiyle ya da gözüne girebilmek kaygısıyla yazdığı düşünülebilir.

Eserin sonunda yer alan temmet kaydında telif tarihi Ramazan 1163 (Ağustos 1750) olarak verilmiştir⁷¹. Fakat bundan sonra müellif esere iki kez ilavede bulunmuştur. "Tekmile" başlıklı ilk ilavenin Hacı Beşir Ağa'nın ölümü ardından onun yerine geçen Hazinedâr İbşir Ağa zamanında yapıldığını bildiğimize göre⁷², bunun telif tarihi Hacı Beşir'in ölüm yılı olan 1752⁷³ ile İbşir Ağa'nın azledildiği 1755 (Zilkade 1168)⁷⁴ yılı arasında olmalıdır. Herhangi bir başlık taşımayan ikinci ilave ise Ebu Kûf Ahmed Ağa'nın 1757 sonları (Safer 1171)'ndeki katlinin ardından Musahib Beşir Ağa'nın on yılı aşkın ağalığı sırasında, fakat tam olarak tesbit edilmesi mümkün olmayan bir tarihte yapılmıştır.

Muhteva bakımından *Hamiletü'l-küberâ'yı* üç kısma ayırabiliriz. İlki genel olarak ağaların biyografilerini içeren ana kısım olup kendi içinde bir takım alt bölümlere ayrılır. İthaf-tan sonra gelen önsöz mahiyetindeki bölüme müellif geleneksel bir şekilde Allah'a hamd ü senâ ve Peygamber'e salât ü selâm ile başlamıştır. Ardından yukarıda bahsedildiği üzere eseri telif sebebinin açıklanmıştır ki, burada kendisinin ve eserin ismini görmek mümkündür⁷⁵.

Mukaddimede Dârüssaade ağalığının Osmanlı Devleti'nde teşekkülü hakkında verilen kısa fakat özlü bilgi eserin önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Burada Ahmed Resmî Efendi'nin Selanikî Mustafa Efendi'den yaptığı bir alıntı da dikkat çekicidir⁷⁶.

⁶⁷ metin, vr. 3a.

⁶⁸ Cengiz Orhonlu'ya göre eser, Ahmed Resmî Efendi'nin zamanındaki Dârüssade ağası Beşir Ağa'nın teşviki ile yazılmıştır (aynı makale, s. 227).

⁶⁹ Mehmed Subhî'ye sunulan nüshayı görmediği anlaşılan Virginia Aksan, eserin Ragıb Paşa'nın teşviki ile yazılmış olabileceği üzerinde durmuştur (s. 38).

⁷⁰ Norman Itzkowitz, *Mehmed Raghîb Pasha: The Making of an Ottoman Grand Vezir*, yayımlanmamış doktora tezi, Princeton University 1959, s. 140-146; Aksan, s. 38.

⁷¹ metin, vr. 26a.

⁷² metin, vr. 29b.

⁷³ bkz. Abdülkadir Özcan, "Beşir Ağa, Morali", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, V, 555-556.

⁷⁴ metin, vr. 29b.

⁷⁵ metin, vr. 3a-3b.

⁷⁶ metin, vr. 4a.

Mukaddimenin ardından eser Mehmed Ağa'dan başlayarak Server, Saray Ağası Hacı Mustafa, Osman, Abdürrezzak, Reyhan, Hacı Mustafa, Süleyman, İdris, İbrahim, Hoca Sünbül, Taşyatır Ali, Celalî İbrahim, İshak, Musahib Mehmed, Musahib Mesud, Eski Saray ağası Mehmed, Lala Süleyman, Behram, Dilaver, Solak Mehmed, Musli, Abbas, Yüsun, Hazinedar Ali, Mustafa, Lala Ahmed, İsmail, Kaba Nezir, İshak, Yapraksız Ali, Solak Nezir, Abdurrahman, Uzun Süleyman, Anber Mehmed, Hacı Beşir ve nihayet Morali Beşir ağalar olmak üzere toplam otuz yedi darüssaade ağasının biyografileri ile devam etmektedir. Bu arada, Sünbül Ağa'dan sonra "istitrâd" başlığı altında Girid adasının ismi, coğrafyası ve tarihinden bahseden genişçe bir bölüm vardır⁷⁷.

Ağaların biyografilerinden sonra son iki halef-selef Beşir ağaların isimlerinin baş harfi olması münasebetiyle "b" harfinin taşıdığı "esrâr-ı ilahiyye"den bahseden ikinci bir istitrâd gelir⁷⁸. Bunu takip eden hâtime kısmı ise genel olarak dârüssa'âde ağalarının mensub olduğu Habeşistan halkının medhine ayrılmıştır. Nihayet, Hz. Peygamber'in Habeş Kralı Necaşî'yi İslam'a davet eden mektubu ile Necaşî'nin cevabının birer suretleri ile Ahmed Resmî Efendi eserine ilk sonu vermiştir.

Esere Morali Beşir Ağa'nın ölümünden sonra ilave edilen ikinci kısım "tekmile" başlığını taşır. Bu kısımda müellif, daha önce hayatta iken hakkında övücü sözler ettiği Beşir Ağa'nın memlekette ön ayak olduğu yolsuzluklar hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. O dönemde devletin içinde bulunduğu otorite zaafını yansıtmaya bakımdan bu bölüm son derece dikkat çekicidir.

Üçüncü kısım esere 1757'den sonra ilave edilmiş olup, İbşir Ağa ile Ebû Kûf Ahmed Ağa hakkında kısaca bilgi vermekte, bunlardan sonra gelen Musahib Beşir Ağa'yı da sadece ismen zikrederek sona ermektedir. Gayet kısa olan bu son kısma başlık verilmemiştir.

Kullandığı kaynakları belirtmek gibi bir alışkanlığı olmadığı anlaşılan Ahmed Resmî Efendi sadece "mukaddime" kısmında Dârüssa'âde ağalığının teşekkülü bahsinde uzunca bir alıntı münasebetiyle Selanikî Mustafa Efendi'nin ismini vermiştir. Ayrıca bir de, "tekmile" kısmında Cevzî'nin *Tenvîrû'l-gabes fi fazlû's-Sudan ve'l-Habeş* adlı eserinden bahsetmektedir. Bunun dışında eserin bütünü, "mastûrdur", "mezkûrdur", "menkûldür", "nigârîş-pezir-i sahâ'ifi müverrihîndir", "şehâdet-gerde-i ashâb-ı ahabâr", "ba'zı tevârihde" gibi genel ifadelerle doludur. Ancak müellifin bu şekilde gösterdiği meçhul kaynaklarından birini, tesadüfen de olsa, tesbit edebilmek mümkün olmuştur. Girid adasının coğrafyası ve tarihine ayırdığı "der-vasf-ı Girid" başlıklı bölüm Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın tarihinde yer alan "der-vasf-ı cezire-i Girid" başlıklı bölüm ile büyük benzerlik göstermekte, her iki müellifin de bu bölümleri yazarken aynı kaynağı kullanmış oldukları açıkça anlaşılmaktadır. Silahdar daha en başta bu kaynağının Abdullah b. Vehb el-Mısrî'nin *Ravzû'l-mu'atâr* adlı eseri olduğunu açıklamıştır⁷⁹ ki bu durumda Ahmed Resmî Efendinin kaynağı da ortaya çıkmaktadır. Bu arada Resmî Efendi'nin bu bölümü doğrudan el-Mısrî'den değil de, Silahdar'dan naklen yazmış olabileceği ihtimali, ikisinin ifade tarzı karşılaştırıldığında, uzak görünmektedir.

Hamîletü'l-küberâ daha sonra Müstakim-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi tarafından tezyil edilmiştir. Ancak, Resmî Efendi'nin esere en son ilave ettiği Hazinedâr İbşir Ağa ile

⁷⁷ metin, vr. 9b-12a.

⁷⁸ metin, vr. 23b-24a.

⁷⁹ *Silahdar Tarihi*, İstanbul 1928, I, 530.

Ebû Kûf Ahmed Ağa'dan bahseden bölümü hiç görmediği anlaşılan Müstakim-zâde, zeylinde bu iki ağayı yeniden ele almış, ardından altı ağanın daha ilavesiyle eseri 1202 yılına (1786-1787) kadar getirmiştir⁸⁰.

Yurt içinde ve dışında pek çok yazma nüshası bulunan *Hamîletü'l-küberâ'*nın⁸¹ burada en mutena ve tamam olduklarına karar kıldığımız dört nüshasını esas aldık. Önem derecelerine göre bu nüshalar şunlardır:

İ.Ü. Ktp., T.Y. nr. 6214 (Ü1):

Metinde varak numaraları gösterilen nüshadır. 29 varaktır. Rebi'ülevvel 1163 tarihini taşır. Tesbit edilebilen en erken tarihli nüsha olup Vak'a-nüvis Mehmed Subhî Efendi'ye ithaf edilmiştir. Tekmile kısmında bariz bir yazı değişimi göze çarpmaktadır. Ayrıca bu kısım baştan hesaba katılmadığından, son varakta satır kenarlarındaki boşlukların dahi kullanılmış olması dikkat çekicidir. Esere en son ilave edilen ve Hazinedar İbşir Ağa ile Ebû Kûf Ahmed Ağa'dan bahseden kısım bu nüshada yoktur.

Fuad Köprülü müellif hattı olduğunu bildirmiş olmakla beraber⁸² nüsha üzerinde bunu ispatlamaya kâfi bir delil göstermek mümkün değildir.

İ.Ü. Ktp., T.Y. nr. 1210 (Ü2):

Cemâziyelevvel 1167 tarihli olup 34 varaktır. O sırada Rakka Valisi bulunan Koca Ragıb Paşa'ya sunulmuştur. Tekmile kısmıyla son bulmaktadır. Müstensihî belli değildir.

Emanet Hazinesi (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp.) nr. 1403 (H):

27 varaktır. *Türkçe Yazmalar Kataloğu* (I, 252)'nda 1163'te istinsah edildiği kayıtlı ise de bunun istinsah tarihi değil, nüshanın sonundaki, aynıysa diğer nüshalarda da bulunan temmet kaydı tarihi olduğu anlaşılmaktadır. Müstensihî belli olmayan nüshanın ilk varağının ön yüzü tezhipte süslenerek, muhtemelen ithaf yazısı için ayrılmış, ancak boş bırakılmıştır. Tekmile kısmı ve sonraki diğer kısım eksiktir. Peygamberin ve Necaşî'nin mektupları ile son bulur. "Ü1" nüshasındaki bazı derkenârların metne alınmış olması ve özellikle Hacı Mustafa Ağa'nın biyografisinde yer alan bir düzeltme notu⁸³ bu nüshanın muahhar olduğunu göstermektedir. Öte yandan tekmile kısmının bulunmaması da henüz bu kısım esere ilave edilmeden, yani "Ü2" nüshasından önce istinsah edildiğini gösteriyor olabilir. Kendine has bazı ifade farklılıkları ile diğer üç nüshadan ayrılmaktadır.

Esad Efendi (Süleymaniye Ktp.) nr. 3378/2, vr. 36b-52a (E):

İstinsah tarihi belli değildir. Oldukça itinasız istinsah edilmiş olmakla beraber bazı önemli ilaveler ihtiva etmesi bakımından önemlidir. Özellikle, der-kenâr şeklindeki bir ilavenin altında 1178 tarihiyle beraber Resmî Efendi'nin adının verilmiş olması nüshayı değerli kılmaktadır⁸⁴. Tekmile kısmı ve ardından iki ağanın daha biyografilerini içeren son kısım ile

⁸⁰ Altıncısı olan Hazinedar İdris Ağa'yı ayrı bir başlık altında ele almamış, sadece bir önceki Hacı Cevher Ağanın biyografisi sonunda ismen zikretmiştir (metin, 60b).

⁸¹ İÜ Ktp. TY nr. 2423, TY nr. 4371, TY nr. 9721; Millet Ktp. Ali Emiri nr. 274; Süleymaniye Ktp. Hâlet nr. 597/2, vr. 69a-101b, Esad nr. 2258/1, vr. 1a-13a, Esad nr. 3876/2, vr. 33a-51a; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyüddin nr. 3442/8, vr. 181b-201a; Ankara Millî Ktp. Nr. A 1594; Viyana National Bib. HO nr. 120; Londra British Museum Or 10897, vr. 39b-46b; Kahire Hıdiviye TK 200.

⁸² *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, İstanbul 1986, s. 80, not 136.

⁸³ metin, vr. 8a.

⁸⁴ metin, 16a.

eksiksiz bir nüshadır. Nüshada ayrıca, hiçbir açıklama yapılmaksızın Müstakim-zâde zeyline de yer verilmiştir. Bunun dışında, içerdiği farklılık ve ilaveler genel olarak "Ü2" nüshasındakilerden pek farklı değildir.

Müstakim-zâde zeyli için esas aldığımız iki nüsha ise Yeni Yazmalar (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp.) nr. 725 (vr. 58b-60b)⁸⁵ ile yukarıda bahsedilen Esad Efendi nr. 3378/2'dir.

Metin tesis edilirken İ.Ü. Ktp.'ndeki iki nüsha (Ü1) ve (Ü2), Emanet Hazinesi nüshası (H), Esad efendi nüshası (E) ve Müstakim-zâde zeylinin bulunduğu Yeni Yazmalar (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp.) nüshası (Y) harfleri ile kısaltılmıştır. Ü1 nüshasının varak numaraları [] içinde gösterilmiş, diğer üç nüshadaki farklı ifade veya fazlalıklar daha doğru ve tamamlayıcı nitelikte ise metne alınmıştır. Metne alınmayıp sayfa altında gösterilen fazlalıklar için (+), eksiklikler için (-) işaretleri kullanılmıştır. Ayet, hadis, kelimeler ile Arapça, Farsça ibare ve şiirler aynen verilmiştir.

⁸⁵ TSMK Türkçe Yazmalar Kataloğu'nda zeylin varak numaraları 64b-71b olarak gösterilmiştir. Elimizdeki fotokopide ise 58b-60b şeklinde görülmektedir.

HAMİLETÜ'L - KÜBERÂ

[1a] İşbu risâle-i cemîle hâcegân-ı Dîvân-ı 'âlî-şânın mümtâz ve ser-efrâzlarından olup, mukaddemâ vekâyî'-nüvîslük münâsebetiyle âsâr-ı kalemiyyesi zîb-efzâ-yı tevârih ve esfâr olarak yüz elli altı senesi ramazânında mevrûs-ı vâlid-i mâcidleri olan Dîvân-ı humâyûn beylikçiliği ve elli dokuz muharreminde Mâliyye tezkireciliği ve altmış bir senesi şevvâlinde Arpa emâneti ile şöhet-şi'âr ve el-hâletü hâzihi Yeniçeri kitâbeti ile kâmkâr olup,

اب حيوانش ز منقار بلاغت ميچكر
طوطيء خوش لهجه يعني كلك سگرخاي تو

mazmûnu kalem-i 'utârid-rakamları evsâfını yâdigâr,

الذ من المرام الخندريس احلى من معاظة الكؤس

mefhûmu musâhabe-i dil-ârâ ve tahrîrât-ı fesâhat-pîrâlarından nümû-dâr olan nebâhat ü nebâletlü, recâhat ü rezânetlü Mehemmed Subhî Efendi hazretlerine ihdâ olunmuşdur.

Fî şehri Rebî'ülâhîr, sene 1163⁸⁶.

بسم الله الرحمن الرحيم

[1b] Hamd u senâ-yı bî-şümâr bârgâh-ı Müste'ân u Muhtâr'a ki, karnen ba'de karnin erbâb-ı sahâ'if ü mistârî tahlîd-i menâkib-ı⁸⁷ ezkâr-ı eslâf-ı mehâsin-i âsâra inhâd u ikdâr ider. Ve teslîmât-ı 'anberiyetü'n-nefehât-ı sidre-güzâr dest-gâh-ı ber-güzîde-i şefâ'at-şi'âr ve âl u ashâb-ı kerîmü'n-nicâra ki, müsterşidîn-i tarîka-i fevz ü felâhî dârü's-sa'âde-i cinân-ı rif'at-nişâna delâletle mazhar-ı mesâr u istibşâr⁸⁸ iderler. Gıbbe zâlike, (خير الطيور على القصور) fehvâsî üzere resâ'il ve sutûrun nâm-ı nâmî-i pâdişâh-ı cihânla müzeyyen ü mu'anven olanları emsâlınden ecmel ü ahsen idiği delâlet-i hâric ve tecârîb ile müdellel ü müberhen olup,

Der-zîr-i hâk eger bi-mesel-hânmiş medîh
Sâyed külâh-güşe-i nutkum ber-âsmân

me'âlince medâyiğ ve mehâsin-i şehriyâr-ı 'âlî-tebâr ile muharrik-i zebân u benân olanların külâh-güşe-i iftihârî berâber-i Ferkadân ve âsâr-ı kilik ü nâukası mahsûd-ı bülegâ-yı zemân olageldüğü vâreste-i tekellûfât-ı îrâd ü tibyân [2a] olduğuna binâ'en hâlâ erîke-pîrâ-yı saltanat-ı 'Osmânî, zîver-efrûz-ı efser-i cihân-bânî, Sikender-i memâlikistân-ı her kişver, şehinşâh-ı ferhunde-fâl-ı sa'd-ahter, sultân-ı selâtin-i 'âlem, hâkân-ı ummân-ı kerem ve revâsî-i himem, nâm-ı mahmûd ve secâyâ ve serîret-i mahmûd, baht u ikbâl-i huçeste ve mecâdet-i mes'ûd, edâmallâhü te'âlâ eyyâmehû mede-ş-şühûr vel-a'vâm ve efâze sahâ'ib-i in'âme 'ale'l-enâm hazretlerinin me'âsir ü mefâhir-i tâcdârîleri tezkârına şürû' u ibtidâr deminde,

فواعجا منّي احاول نعته
وقد فنيت فيه القراطيس والصحف

⁸⁶ İşbu ... sene 1163 Ü1: İşbu müleyke-i berî ki, her ne kadar şâyân-ı girişme-i kirâm u kibâr ve hürâ-yı visâde-i zevî'l-i'tibâr olmaması vâzih u bedîdâr ise, سلفو ابرون الذكر عشا ثنيا و مضوا بعدون الثنا خلورا mefhûmuna iktidâ, و من عز من دون الانام مقامه فاحسن ما يهدى اليه كتاب ma'nâsına i'tinâyâ binâ'en hâlâ Rakka Vâlîsî karînü'l-meccid ve'l-ma'âlî, hadînü'l-kevkeb ve'l-mütelâlî, inâfet ve berâ'atlü, el-ma'îyyet ve zekânetlü, âsaf-meniş, Aristo-reviş Râgîb Mehmed Paşa efendimiz hazretlerine ihdâyâ cesâret olunmuşdur. Mücellâ-yı lahzât-ı rağbet-şümûl buyurulmak akdem-i mes'ûl ve kusvâ-yı me'mûl-ı bendegânedir, fî cemâziyelevvel, sene 167 Ü2, -HE

⁸⁷ menâkub Ü2HE: -Ü1

⁸⁸ mazhar-ı ... istibşâr Ü1Ü2H: mazhar-ı istibşâr u mesâr E

mazmûnunu mülâhaza ile vassâf-ı hâme-i redî'ü'l-fesâhat ser-fürû-bürde-i giribân-ı şerm ü haclet olup, hezâr-destân-ı⁸⁹ lisân-ı belîğü'l-beyân dahi efnân-ı du'â-yı devlet-i refî'ü'l-menziletlerinde dem-beste vü hayrân olmağın,

ان قلت لازلت مرفوعاً فانت كذا
او قلت زانك ربّي فهو قدر فعلا

terânesiyle iktifâ eyledi.

Ammâ ba'd, güzâriş-pezir-i zamîr-i mizber-i fesâhat-semîr budur ki, nev-be-nev mücid-i bedâyi'-i sanâyi' olan cenâb-ı Hakk'ın irâde-i 'aliyyesi bir emrin hudûs u husûlüne ta'alluk itdikle ana bir gûne mukaddemât-ı 'acibe ve mühimmât-ı gayr-ı müterakkabe tertîb ü tesrîb ider ki, hîred-i hurdedân tasavvur u idrâkinde 'âciz ü hayrân ve hikmet ü hakîkati itkânında vâlih ü ser-gerdân oladüşer. [2b] Binâ'en 'alâ zâlik, 'ahd-ı saltanat-ı İbrâhîm Hânî'den olan bin elli dört senesi hudûdunda, ber-vech-i âtî, Dârüssa'âdeti's-şerîfe ağalığından infisâlle cânib-i Mısır'a şirâ'-güşâ-yı isti'câl olan Sünbül Ağa hazretleri Rodos açıklarında Malta çekdirmelerine düçâr ve zâtında merkûz olan şecâ'at-ı asliyye iktizâsıyla ceng ü kâr-zâra mübâşir ü derkâr oldukda, ağa-yı mûmâ-ileyh şehid ve râkib olduğu sefine ile emvâl ü eşyâsı mevsûl-ı cezîre-i Girid olmak münâsebeti ile cezîre-i mezkûre Akdeniz adalarının eşbeh ü nâmdârı olup, Memâlik-i 'Osmâniyye'ye kurbiyyet ve mülâyemeti hasebiyle havâle-i pençe-i şâhbâz-ı kahramâniye çesbân u şâyân bir şikâr-ı refî'ü't-tayerân idiği ma'lûm-ı hudâvendigâr-ı sâbıkü'l-beyân olmakdan nâşî, derhâl donanma-yı zafer-intimâ tedârüküne emr-i cihândârîleri sudûr ve tevârihde mufassal ve mastûr olan vechle feth ü istihlâsı erbâb-ı cihâda bâ'is-i sürûr u kûrûr olmak müyesser oldu. Zehî Sâni'-i Kirdgâr ki, yedi yüz seneden berü hâr u hâşâk-ı küfr ü işrâkle çengelistan-ı fücûr u tuğyân olan bişezâr-ı menî'ü'l-hisârı bir sünbül-i şikeste kandîl vesâtatıyla gülîstân-ı nev-restegân-ı tevîd ü imân ve debîstân-ı sâde-levhân-ı tasdik ü 'irfân eylemiş ola.

Bu mukaddimeye nahl-bend-i bedâ'at-hayâl [3a] şu vech üzere şâh u bâl vermeğe teşmîr-i ersâğ ve ezyâl ider ki, bu 'abd-ı nâcîz ü nakıyyü's-samîm ve sime-turâz-ı ruhsâre-i rakîm Ahmed bin İbrâhîm cezîre-i mezbûrede mütevellid ve 'inâyet-i feyz-i Samedânî ile temyîz-i sevâd ü sefid zımnında keyfiyyet-i mersûma vâkif olmağla, اسق رفاش فاتها سقايه meseli; والخبر ببقي وان طال الزمان به me'âli üzere kutr-ı mezkûr fethine 'illet olan Sünbül-ı mûmâ-ileyhin ânen-fe-ânen tarâvet-i hüsn-i zikrini mücib olur bir cûybâr-ı latîfû'l-inhidâr icrâsına müteşemmir idim. Yalnız, mûmâ-ileyhin bu menkabesi beyânına mahsûre bir makâleye tasaddî olursa, fi'l-asl tafsîline tevârih-i sâlîfe mütekeffile olmağın hem tahsîl-i hâsıl ve hem sened-i gayr-ı muttasıl gibi bir ma'nâ idiği rû-nümâ olup, lâkin eslâf-ı kirâm ü kibâr ve ahlâf-ı 'azîmü'l-fihârları terâcimini muhtevî bir risâle-i 'anberîn-i kelâle tahrîrine mübâşeret olunduğu sûrette *Hadîkatü'l-vüzerâ* refâtârında 'amîmetü'l-fevâ'id olmak takrîbiyle mürûr-ı zemân ve devr-i rûzgâr ile zübûl u humûlden me'mûn ve ilâ mâşâallâh izâfât-ı makâlât-ı mekârim-sıfâta terakkiyât-ı neşv ü nemâya makrûn olacağı muhakkak olduğuna binâ'en bir müddet tevârih-i mevcûde mütâla'a ve maksûda kifâyet mertebelerine zafer-yâb olamamakdan nâşî o bâbda câ-be-câ 'azîmetime fütûr gelmişken, bu esnâda hâlâ visâde-ârâ-yı makâm-ı mezkûr olan eryahiyü's-şiyem, Ca'feriyyü'l-kerem, âhû's-şemâ'ili'l-letâ'if, [3b] ebü'l-ma'ârif ve'l-avârif, 'inâyet ü übbehtlü, berâ'at ü nebâgatlü, veliyyü'n-ni'am celîlül-himem Beşîr Ağa efendimiz hazretlerinden husûs-ı mastûrun itmâmına dâ'ir işâre-i bâhîretü'l-beşâre ihsâs olunmağın, المأمور معذور fehvâsınca imkân mu'âvin olduğu sûretin tertîb ü imlâsına mezîd-i şevk u râğbetle bezl-i vüs' ü makdûr ve *Hamîletü'l-küberâ* nâmıyla reşk-i ri-yâz-ı behcet zuhûr kılınmışdır.

⁸⁹ destân Ü1Ü2H: dâsîtan E

MUKADDİME

Ma'lûm ola ki, 'âşir-i cihândârân-ı zemân, cennet-mekân Sultân Süleyman ve Sultân Selîm-i Sâni' eyyâmında Dârüssa'âde ağası mevcûdiyyetine her ne kadar ba'zı tevârihde işâret mesbûk ise, 'asr-ı mezkûrda Harem-i humâyûn hizmeti ekseriyâ Kapu ağalarıyla Hazînedâr başılar 'uhdesine mahmûl olmağın Dârüssa'âde ağaları meşhûr u mastûr olmadığı tevârih görenler 'indinde mekşûfdur. Dokuz yüz seksen iki târihinde erîke-pîrâ-yı saltanat olan Sultân Murâd-ı Sâlis'in evâ'il-i devletlerinde Dârüssa'âde ağalığı ile kâmkâr olan Mehemed Ağa, ber-vech-i âti imtidâd-ı zemânla âsâr-ı celîleye muvaffak ve Haremeyn evkâfı nezâreti ile müşerref olmakdan nâşi ahvâl ü etvârı zîb-efrûz-ı tevârih ü esfâr ve bu şîrzime-i kerîmetü'l-erûmenin ibtidâ vü pişvâsı olmak üzere şöhret-şi'âr olduğuna binâ'en, mûmâ-ileyhin tercemesiyle maksûda [4a] şürû'a ibtidâr olunmuşdur.

Bin târihi ricâlinden müverrih Selânikî Mustafa Efendi der ki, "bin dört senesi ramazânında nezâret-i evkâf-ı Haremeyn'e me'mûr ve⁹⁰ Dârüssa'âde ağası makâmına vusûl ile mesrûr olan 'Osman Ağa selâtin-i 'izâm ve vüzerâ-yi kirâm evkâfından olup, taht-ı nezâretlerine dâhil olan evkâf defterlerini Rumeli ve Anadolu ve Cizye ve Küçük evkâf muhâsebecilerinden ve Haremeyn mukâta'asından ref' ü ifrâz itdirüp, cümlesin bir muhâsebecilik i'tibârıyla Rumeli muhâsebesinde şâkird olan el-Hâc Mehemed nâm kimesneye tevcîh itdirdiler. Bin altı senesi zarfında Fâtiht Sultân Mehemed ve Sultân Bâyezid ve Sultân Selîm⁹¹ ve Sultân Süleyman evkâfı nezâretleri dahi hatt-ı humâyûnla 'Osman Ağa'ya ta'yîn ü tahsîs ve ağa-yı mûmâ-ileyh muhâsebecisine teslim olunmuşdur ". Bu takrîrden şöyle fehm olunur ki, nezâret-i evkâf-ı Haremeyn Mehemed Ağa'nın gününden berü der-miyân olup, hâlâ mevcûd olan Haremeyn muhâsebesi kalemi ber-vech-i mastûr bin dört senesinde hâdis olmuş ola,

والله اعلم بحقيقة الحال

MEHEMMED AĞA

Mûmâ-ileyh Habeşiyü'l-asl, kâr-azmûde ve memdûh u sûtûde, dirâyet ü kifâyetle şöhret-şi'âr ve dokuz yüz seksen [4b] iki hudûdunda Dârüssa'âdeti's-şerîfe ağalığı ile kâmkâr ve on yedi sene mikdârı eyyâm-ı saltanat-ı Sultân Murâd-ı Sâlis'de cümletü'l-mülk makâmında mü'temen ü müsteşâr olup, 'âlî-himmet ve sâmi-menziyet olmakdan nâşi çırâğ ve terbiye-kerdelerinin ekseri rûbe-i vezâretle behredâr olmuşlardır. Nehr-i Tuna kenârında İsmâ'il Geçidi nâm mahalli kal'a ve kasaba ihdâsıyla ma'mûr u âbâd ve İstanbul'da Çehârşenbih Pazarı semtinde câmi'-i şerîf binâsıyla takarrüb-i cenâb-ı Rabbü'l-'ibâd eyledikten sonra dokuz yüz doksan dokuz senesi rebî'ülevvelinde reh-revân-ı dârü'l-me'âd olmağın erkân-ı devlet na'sını Sultân Mehemed Câmi'i'ne götürüp, ba'de's-salât ber-vech-i muharrer kendi câmi'i civârında mevzû'-ı sandûka-i tûrâb kılınmışdır. Ba'de vefâtihi cümle mâ-meleki fûrûht ve evkâfına ilhâk u izâfe olunmak bâbında fermân-ı 'âlî sudûru mastûrdur.

SERVER AĞA

Ber-vech-i muharrer dokuz yüz doksan dokuz rebî'ülevvelinde vefât iden Mehemed Ağa yerine Eski Sarây ağalığından ağa-yı Dârüssa'âde olup, رأس العقل بعد الايمان بالله مداراة الناس ma'nâsından zühûl zımnında ağayân-ı Harem ile 'adem-i imtizâcı münâfereye mü'eddî ve kapu gilmânını taşra halkıyla mu'âmele vü muhâbereden men' itdiğine dilgîr

⁹⁰ ve H: - Ü1Ü2E

⁹¹ Sultân Selîm Ü2HE: -Ü1

olmalarından nâşî bi'l-ittifâk serkeşlik ile [5a] izhâr-ı huşûnet eylediklerine binâ'en bin senesi şevvâlinde mûmâ-ileyh Server Ağa üç nefer kapu gılmânıyla cânib-i Mısır'a irsâl ü tesrîb ve kifâyet mikdârı 'ulûfeleri Mısır cevâlisinden ta'yîn ü tertîb olunmuşdur. Salâh u diyânetle mevsûf bir zât-ı mekârim-me'lûf idiği mastûr ve bazı tevârihde Sünbül Ağa nâmıyla mezkûrdur. 'Asr-ı Sultân Murâd-ı Sâlis'de on dokuz ay mikdârı ağalığı vardır.

SARÂYA AĞASI EL-HÂC MUSTAFA AĞA

Fî'l-asl Bosna serhaddinde mütevellid ve bir takrîbile Yemen'e varup dokuz yüz yetmiş esnâsında Yemen Vâlisi Mahmud Paşa'ya intisâb itmiş imiş. Mahmud Paşa Yemen'den ma'zûl ve Mısır eyâleti recâsına Âstâne-i sa'âdete geldikde, hasbe'l-isti'dâd Harem-i humâyûna çırâğ itmeğin Akağalar gürûhuna dâhil ve mürûr-ı zemânla Sarây ağalığı rütbesine vâsıl⁹² olmuş idi. Bin senesi şevvâlinde ber-vech-i muharrer ağalar ile muhâsama vü müşâcere-den nâşî Server Ağa Mısır'a iclâ ve tezâhüm ü münâfese kaydına düşenler, *من استعجل الشيء قبل اوانه عوقب بحرمانه* mazmûnunca zecr ü te'dibe mübtelâ olmağın, mûmâ-ileyh Mustafa Ağa'nın, hilâf-ı ma'hûd Dârüssa'âde ağalığı ile şânı terfi' ve i'lâ kılınmış idi. Bindört senesi cumâdelâhiresine varınca ağalık mesnedinde dâ'im olup [5b], âhirü'l-emr 'alîl ü darîr olmağın taraf-ı şehriyârîden mezîd-i nevâziş ü ikrâma mazhariyyet zımında yevmî iki yüz akçe vazîfe ve ta'yînât-ı sâ'ire ile 'alâ-vechi't-tekâ'üd ma'zûl ve yerine sa'âdetli Vâlide Sultân emekdârı 'Osman Ağa mevsûl olmuşdur. Ber-vech-i mastûr, evâhir-i zemân-ı Murâd Hânî ve evâ'il-i 'ahd-ı Mehmed Hânî'de dört sene mikdârı⁹³ müddeti vardır.

OSMAN AĞA

Ber-vech-i mesbûk el-Hâc Mustafa Ağa darîr ü 'alîl ve cihet-i tekâ'üd ile makâmından teb'îd ü tenzîl olunmağın, sa'âdetli Vâlide Sultân emekdârı 'Osman Ağa bin dört senesi cemâziyelâhiresinde Dârüssa'âde ağalığı ile tebcil kılınmış idi. Bir müddet Kapu Ağası Gazanfer Ağa ile feresân-ı rihân gibi meydân-ı kâmrânide mezîd-i ferr ü haşmetle cünbüş ü celvân üzereler iken, bin târihinden sonra Rumeli'nde müstemirr ü müteselsil olan seferler takrîbiyle Anadolu'da zuhûr iden Celâlî eşkiyası gâ'ilesi tekdîr-i havâtur u sudûr ve bi'l-iktizâ re'y-i mûmâ-ileyhimâ ile Hadım Hüsrev Paşa mühimm-i mezkûr serdârlığı ile me'mûr olmuş imiş. Paşa-yı mûmâ-ileyhin bu bâbda mukaddemât-ı tedbîri netîce-peziir olmamakdan nâşî Anadolu'da tûr-hurde-i zahm u sitem ve İstanbul'a vaz'-ı kadem iden ciger-sûhteler harâretîyle tâ'ife-i sipâh bin on bir senesi hılâlinde⁹⁴ dergâh-ı şâh-ı cihân-penâha [6a] ictimâ' ve husûs-ı mezbûru bi'l-müşâfêche ifhâm eylemek kasdıyla Ayak Divânı'na müsâ'ade recâsında olmaları zımında, şehriyâr-ı 'âlî-tebâr matla'-ı Bâb-ı sa'âdetden 'arz-ı didâr ve ihzâr olunan taht-ı gerdûn-ı nicâr üzere karâr buyurup, müdde'â-yi şükâta gûşdâr olduklarında sipâhdan ba'zıları pây-i taht-ı humâyûna bilâ-vâsita 'arzuhâle ictisâr idüp, " 'asker-i İslâm seferlerle iş-tigâl esnâsında Celâlî eşkiyası hân mân-ı 'ibâdullâhı harâb u istisâl ve serâser memâlik-i mahrûsayı pây-mâl eylemek vükelâ-yi devletin ihmâli ve mahremân-ı saltanatın iğfâlinde nâşîdir. Binâ'en 'alâ-zâlik, hasbe's-şer' ve'l-kânûn cezâları virilmek mühimmât-ı dîn ü devletden idüğün " iş'âr ve müdde'âlarında isrâr eylemeleriyle mûmâ-ileyhimâ Gazanfer Ağa ve 'Osman Ağa mazhar-ı kahr u şiddet ve vâsıl-ı derece-i şehâdet oldular. Devr-i Sultân Mehmed Hân-ı Sâlis'de yedi sene sâhib-i kadr u 'unvân bir ağa-yı 'aliyyü's-şân idikleri mas-tûrdur.

⁹² vâsıl Ü1: nâ'il Ü2HE

⁹³ mikdârı Ü1: kadar Ü2H, -E

⁹⁴ bin ... hılâlinde Ü2E: -Ü1H

'ABDÜRREZZÂK AĞA

Bin on bir senesi recebinde nûş-ı şerbet-i şehâdet iden 'Osman Ağa yerine evâhir-i 'ahd-ı Sultân Mehmed Hân-ı Sâlis'de Dârüssa'âde ağalığı ile 'âli-menziyet olup, on iki senesi recebinde vâki' cülûs-ı Ahmed Hânî esnâsında ma'zûl ve yerine Reyhân Ağa mevsûl olmağın, bin on üç senesi cemâziyelâhiresinde [6b] maktûl idiği ba'z-ı hevâmişde manzûrdur⁹⁵.

REYHÂN AĞA

Ber-vech-i mastûr cülûs-ı Ahmed Hânî zemânı olan bin on iki senesi recebinde 'Abdürrezzâk Ağa yerine zînet-nümâ-yı hadîka-i devlet ve tarâvet-efrûz-ı hamîle-i mecd ü rifat olmuşken, bin on dört evâsıtında hasbe'l-iktizâ mütekâ'id ve o esnâda hacc-ı şerîfden gelen meşhûr-ı âfâk el-Hâc Mustafa Ağa ol makâm-ı lâzımü'l-ihtirâma mütesâ'id olmuşdur.

EL-HÂC MUSTAFA AĞA

Ber-vech-i muharrer tarîk-i Mısırî ile hacc-ı şerîfden 'avdet ve bin on dört senesi cemâziyelâhiresinin yirmi üçüncü günü Reyhân Ağa yerine ağa-yı Dârüssa'âdet⁹⁶ olmuşdur. Sultân Ahmed Hân-ı Ewvel'in eyyâm-ı saltanatını istî'âb ve kemâl-i istiklâl⁹⁷ tasarrufât-ı dâd u dihişe mu'tâd ve hüsn-i tedbîr ü tafazzuluna binâ'en, a'yân-ı devlet ve erkân-ı saltanat kendüye râm u münkâd iken, Sultân Mustafa cülûsunda egerçi makâmında istikrâr ile mecbûr-ü'l-fu'âd olmuş idi. Ammâ müşârün-ileyh 'adem-i vekâr u temekkün ile lâ-kayd ve dervîş-meşreb olmağın, ağa-yı mûmâ-ileyh mezîd-i ta'azzûz u fihâr ile me'lûf olduğu vâdilerde iltifât ü i'tibârdan dûr ve ta'ayyün ü tasarrufdan⁹⁸ mehcûriyyet zımınında cenâb-ı Mustafa Hânî ile imtizâc [7a] idemeyüp,

Çilesizdir o kaşı yay ile olmaz ülfet

me'âlince fütâde-i ıztırâb u gayret ve evzâ'-ı garîbe ile umûr-ı Devlet-i 'Aliyye'yi herc ü merc olmakdan sıyânet eylediğine binâ'en harekât-ı müşârün-ileyhi a'yân u 'ulemâya ifhâmla hal'ine 'illet ve Sultân 'Osman merhûma atabeg-i devlet olmuşidi. Bin yirmi dokuz hılâlinde mesned-ârâ-yı sadâret olan İstanköylü 'Ali Paşa dahi Sultân 'Osman'a kemâl-i takarrûble nâfizü'l-hükûmet olmağın, Mustafa Ağa'yı istiskâl ve sene-i mezbûre rebî'ülâhîrinde Mısır'a irsâl ve⁹⁹ Mustafa Ağa'nın çırâğ-ı mahsûsu¹⁰⁰ Süleyman Ağa'yı ol rütbe-i refî'a ile iclâl eyledi. Otuz bir senesinde hâdis olan Sultân 'Osman Vak'ası esnâsında mûmâ-ileyh Süleyman Ağa şehîd olup, cülûs-ı Sultân Murâd-ı Râbî'den sonra otuz üç senesi hılâlinde Sadria'zam olan Kemânkeş 'Ali Paşa bizzât Abaza Seferi'ne 'alem-güşâ olmağın Âstâne-i sa'âdetde sâhib-i vak' u vücûd bir müdebbir ü sûtûde-siyer âdeme ihtiyâc mukarrer olmak mülâhazasıyla mûmâ-ileyh Mustafa Ağa'yı Mısır'dan ityân ve sene-i mezbûre rebî'ülevvelinde sâniyen makâm-ı evveline is'âd ile 'aliyyü's-şân itdirüp, Kemânkeş Paşa hakkında, **كالباحث عن حتفه بظفه** ma'nâsı nümâyân olmuşidi. Mustafa Ağa ber-vech-i mastûr, İstanköylü 'Ali Paşa 'ameliyle mukaddemâ Mısır'a gider iken, sevk-i rûzgâr ile esnâ-yı tarîkde [7b] Rodos'a uğrayup, ol

⁹⁵ manzûrdur Ü1Ü2H: mastûrdur E

⁹⁶ ağa-yı Dârüssa'âdet Ü1Ü2H: Dârüssa'âde ağası E

⁹⁷ istiklâl Ü1Ü2H: istiklâl ve E

⁹⁸ iltifât ... tasarrufdan Ü1Ü2H: iltifât ve ta'ayyün ü i'tibârdan dûr ve tasarrufdan E

⁹⁹ ve Ü1Ü2E: idüp H

¹⁰⁰ çırâğ-ı mahsûsu H: çırâğı Ü1Ü2E

târîhde Rodos'da mahbûs olan Mehmed Giray'a mülâkât ve sâbika-i renciş ü dilgîri sebebiyle Mehmed Giray mûmâ-ileyhe ıtlâk-ı lisân-ı düşnâm ve etvâr-ı nâ-becâya ikdâm itmekden nâşî miyânlarında mebnâ-yı buğz u 'adâvet pezîrâ-yı istihkâm u metânet olmuş imiş. Mustafa Ağa'nın def'a-i sâniyesi Mehmed Giray'ın hânlığı zemânına müsâdefe itmeğîn, hasbe'l-beşeriyye Mehmed Giray'dan ahz-ı intikâm meydânına i'tizâm ve selefi Canibeg Giray Hân'ı, *لأحبّ عليّ ولكن بغض معاوية* meseli üzere mükerreren mansıb-ı hânî ile nâ'il-i merâm itdirüp sene-i mezbûre hılâlinde Donanma-yı humâyûnla reh-girây-ı Kırım eyledi. Bu üslûb üzere donanma Kefe cânibine mürûr ve İstanbul etrâfı muhâfaza-i¹⁰¹ bahrîden mehcûr olmağın Kazak eşkiyası Boğaz'a insiyâb* u ibtidâr ve Sarıyar etrâfını rehîn-i ızrâr ve be-tahsîs Yeniköy'ü ihrâk bi'n-nâr eylediklerinden mâ'adâ, haber-i 'azl-i nâ-hengâm Mehmed Giray'ı bî-sabr u ârâm itmeğîn birâderi Şâhin Giray tesvîli ile tevârîhde mufassal olan sûret üzere makâm-ı lücc ü hısâmda kıyâm ve def'i sâ'il için 'asker-i mûr-şümâr-ı Tatar ile tahazzüb ü ictimâ' ve tekâbü'l-i sufûf hâletinde a'yân-ı 'asker-i 'Osmânî'den niçe kimseler ezân-ı mevt ü şehâdet istimâ' itdikden sonra Kapudan Receb Paşa¹⁰² Canibeg Giray'ı güçle ma'rekeden sâhil-i selâmete çıkarup, teskîn-i fitne için Mehmed Giray'a¹⁰³ mukarrer-nâme istid'âsı haberleri [8a] der-i devlet-medâr-ı Murâd Hânî'ye vâsıl olıcak, Mustafa Ağa istîlâ-i endûh u gumûm ile pister-i bimârîye fûtâde ve sene-i mezbûre şevvâlinde seccâde-i gabrâya rû-nihâde olup, Ebû Eyyûb-i Ensârî Türbesi¹⁰⁴ civârında medfûndur. Ber-vech-i mübeyyen def'a-i ûlâda on ikiden otuz senesine varınca on sekiz sene ve sâniyede yedi sekiz ay kadar ağalığı¹⁰⁵ olup emsâli miyânında sâhib-i kadr u şân, ebû'l-cûd ve'l-ihsân bir ağa-yı celilü'l-'unvân idiği meşhûr u mezkûrdur¹⁰⁶.

Ber-vech-i mübeyyen Süleyman Ağa'nın şehâdetiyle Mustafa Ağa'nın Mısır'dan gelmesi beyninde bir fâsıla mukarrer ammâ hakîkatine zafer müyesser olmadı¹⁰⁷.

Mârrü't-terceme Reyhân Ağa Süleyman Ağa'ya halef olmağla bu şübhenin indifâ'ı tas-hîh olunmuşdur¹⁰⁸.

SÜLEYMAN AĞA

Ber-vech-i muharrer bin yirmi dokuz senesi zarfında el-Hâc Mustafa Ağa yerine ağa ve otuz senesinde Sultân 'Osman hazretleriyle muhriz-i mesûbât-ı gazâ olduklarından sonra otuz bir senesi recebinde hâdis olan Sultân 'Osman Vak'ası'nda pâdişâh-ı müşârün-ileyhi hocaları 'Ömer Efendi ile bile sefer-i Hicâz'a tahrîk itmede medhalleri olmak üzere¹⁰⁹, gulüvv-i ashâb-ı fitneden nâşî Sadrîa'zâm Dilâver Paşa ile reh-revân-ı sefer-i âhiret ve cür'a-ke-şân-ı şerbet-i şehâdet oldular.

* Ü1 nüshasında انتياب şeklinde yazılmış.

¹⁰¹ muhâfaza-i E: muhâfız-ı Ü1Ü2H

¹⁰² Paşa Ü1Ü2H: Paşa'nın E

¹⁰³ Giray'a Ü1Ü2H: Giray için E

¹⁰⁴ Türbesi Ü1Ü2H: -E

¹⁰⁵ ağalığı Ü1Ü2H: -E

¹⁰⁶ mezkûrdur Ü1Ü2H: mezkûr u mastûr[dur] E

¹⁰⁷ Ber-vech-i ... olmadı Ü1Ü2H: -E

¹⁰⁸ Mârrü't-terceme ... olunmuşdur Ü2: Reyhân Ağa merkûm Süleyman Ağa yerine olduğu ba'zı tevârîhde görülmüşdür. Bu sûretde fâsıla işkâli mündefi'dir H, -Ü1E

¹⁰⁹ olmak üzere Ü1Ü2H:-E

İDRİS AĞA

Ber-vech-i mastûr bin otuz üç senesi şevvâlinde âhirete intükâl iden el-Hâc Mustafa Ağa yerine hulle-pûş-ı câh u celâl olup, on altı sene 'ale't-tevâlî ağalık [8b] makâmına şeref-bahşâ ve eyyâm-ı saltanat-ı Sultân Murâd-ı Râbi'î bi't-temâm istifâ eyledikten sonra kırk dokuz senesi şevvâlinde vâki' cülûs-ı İbrâhîm Hânî esnâsında ma'zûl ve İbrâhîm Ağa mevsûl olmuştur. 'Ahd-ı cenâb-ı Murâdî'de Hasan Halife ve Silahdâr Paşa misillü musâhibîn-i rağbet-rehinin şöhret ü nümâyişleri kemâl-i ârâyîş ü revâyîş üzere olmağın ağa-yı mûmâ-ileyh çokluk umûr-ı hâriciyyeye müdâhaleye ruhsat-yâb olamamalarından nâşî, ahvâl ü etvârları nigâriş-pezîr-i kilik-i müverrihîn-i vekâyi'-semîr olmamıştır.

İBRÂHİM AĞA

Ber-vech-i mastûr, bin kırk dokuz senesi şevvâlinde İdris Ağa yerine ağalık ile müşerref ve elli senesi zarfında Sünbül Ağa'ya selef olmuştur.

HOCA SÜNBUİL AĞA

Bin elli senesi evâ'ilinde İbrâhîm Ağa'ya halef ve takarrüb-i cenâb-ı İbrâhîm Hânî ile mu'azzez ü müşerref iken her hâlde, Pâdişâh-ı müşârün-ileyhin meşreblerince hareket müte'assir ve lutf u kahrlarının râbitası bulunmak müte'azzir olmakdan nâşî, elli dört senesi saferinde bir kerre Sünbül Ağa ma'zûl ve Sarây-ı 'Atîk Ağası 'Abdülkâdir Ağa mevsûl olmuştur. Rûz-ı diğeri Sünbül Ağa makâmında ibkâ ve 'Abdülkâdir Ağa yine Eski Sarây'a iclâ olunmuş idi. Bir kaç ay mürûrundan sonra, yine sene-i mezbûre zarfında Taşyatur 'Ali Ağa [9a] Mısır'dan ihzâr ve ağalık ile teşrif ü kâmkâr buyurulmağla, Sünbül Ağa Mısır'a teveccühü ihtiyâr eyledi. Alay gemileri gitmiş bulunmağla hasbe'l-isti'câl âlât u edevâtı nâ-mükemmel bir sefîneye süvâr olup giderken esnâ-yı râhda Rodos limanından çıkdıktan sonra Malta çekdirmelerine mülâkât u dûcâr ve bi'z-zarûre ahâlî-i sefîne ittifâkile cenge derkâr olduklarında Sünbül Ağa zînet-bahşâ-yi hadîka-i şehâdet ve emvâl ü eşyâsı fütâde-i çengâl-i ashâb-ı gâret olup, cezîre-i Girid Rodos ile Malta miyânında vâki' olmak takrîbiyle Malta çekdirmeleri iktizâ-yı hevâ ve tecdîd-i 'alef ü mâ kasdıyla Girid'e uğrayup, Sünbül Ağa'nın atlarından biri Girid beyine pişkeş tarîkiyle cezîreye çıkarıldıkda, " bu cezîreye ehl-i İslâm'ın atı ayağı basmak küffâra göre eyü 'alâmet değildir " deyü ba'z-ı zû-basîret tefevvüh ü tefe'ül eyledikleri keyfiyet tevârîhde mastûrdur. Mervîdir ki, Sultân İbrâhîm hazretleri merkûbât-ı hâssalarından¹¹⁰ Sünbül Ağa'ya bir gülgün-ı gül-reng 'inâyet itmişler imiş. Bir gün huyûl-ı ciyâda imrâr-ı enzâr zımnında hâtır-ı 'âlîlerine güzâr ve " bizim al at nice oldu ? " deyü huzzârdan istifsâr buyurdıklarında, " Sünbül Ağa'ya verilmiş idi " deyü cevâb, " ya Sünbül Ağa şimdi ne sulardadır ? " deyü hitâb¹¹¹ buyurdıklarında, ber-vech-i muharrer gadr-ı korsanla [9b] şehîd ve eşyâsı mevsûl-ı cezîre-i Girid idiği ma'lûm-ı şehriyâr-ı sa'îd olmağın, derhâl Girid fethine emr-i humâyûnları cereyân u sudûr ve silahdâr ve musâhibleri olmağla makbûl u mu'teber ve o esnâda deryâ kapudanlığı ile mübeccel ü muvakkar olan Yûsuf Paşa ser'asker ta'yîn ve ber-vech-i mufassal elli beş senesi zarfında ibtidâ Hanya fethi ile tabanca-zen-i kafâ-yı küffâr-ı la'în oldukları nigâriş-pezîr-i sahâ'if-i müverrihîndir.

¹¹⁰ hâssalarından Ü2HE: hâslarından Ü1

¹¹¹ hitâb Ü1Ü2H: su'âl E

İSTİTRÂD DER-VASF-I GİRİD¹¹²

Girid aslında *Akritiş* lafzından mübeddel ü murahhamdır. *Akritiş* hemzenin fethi ile “kenârcı” demektir. Akdeniz adalarının nihâyetinde vâki’ olmağla böyle denmiş ola. Hemzenin kesriyle “ hâkim ” demektir. Mutasarrıfı vaktiyle etrâfında olan ba’z-ı cezâ’ire¹¹³ hükümet itmekle bu nâmla ma’rûf olup, mürûr-ı zemânla cezîre-i mezkûre hâkiminin lakabıyla şöhret bulmuş ola. ‘Alâ-kile’t-takdîreyn cezâ’ir-i bahr-ı Rum’dan dördüncü iklimde şarkdan garba mümtedd olmuş bir tûlânî cezîredir. Devri yedi yüz, ‘arzı altmış, tûlu iki yüz mil olup cânib-i şarkîsi Anadolu’dan İstanköy karşusunda kâ’in Bodurum nâm mahalle yüz kırk mil ve cânib-i garbîsi Rumeli’nden Mora cezîresi kenârlarına yüz mildir. Cibâl ve kılâ’-ı menî’a, kurâ ve ziyâ’-ı vesî’ayı müştemil, âb u hevâsı letâfet-meskûb bir cây-i mergûb ve me’vâ-yi mahbûbdur. Ma’den-i zeheb ve fidda¹¹⁴ ve efûmûn-ı [10a] hâlis ve envâ’-i fevâkih-i nâzire ve “dişotu” ve “karabaş” misillü nebâtât-ı mu’tebere¹¹⁵ mevcûd ve dübb ü zi’b makûlesi hayavân-ı muzır u müfteris mefkûd olup, a’zam-ı mahsûlâtı revgan-ı zeyt ve bi’l-cümle hayr u menâfi’i mevfûr ve fevâ’id ü mehâsini nâ-mahsûr bir mesken-i bî-kusûrdur. Kiber ü misâhada Kıbrıs ve Mora ve Mesina cezîrelerine muvâzin olup, Mesina’dan sonra Akdeniz adalarının atyeb ü eşbehi idüğünde seyyâhân-ı âfâk ittifak itmişlerdir. Medâ’in-i meşhûresi Üsküdar ve Hisâr gibi sevâhil-i deryâda ve Üspürlonka ve Suda ve Granbosa kal’aları birer liman-ı lâzımü’l-emâne-i nıgeh-bân sûretinde Kızkulesi misillü berre ittisâlden âzâde olup, Kandiya ve Üspürlonka cânib-i şarkîde, Hanya ve Suda ve Granbosa cânib-i garbîde ve mevlid-i câmiü’l-hurûf olan¹¹⁶ Resmo kal’ası ikisinin miyânındadır. Ve zikr olunan emsâr u kılâ’in cümlesi cezîrenin İstanbul’a karşı olan berü yüzünde¹¹⁷ olup, berren ve bahren tarîkleri meslûkdür. Cânib-i cenûbîsi¹¹⁸ İskenderiyye ile Tunus miyânında ma’hûd olan İfrıkyye çöllerinden Berka’ya¹¹⁹ muhâzî olup, medâ’in ü kılâ’dan hâlî ve ekser-i mevâzı’ı ahâlî-i kurâ vü ziyâ’la ma’mûr u mâlîdir. Akvâl-i erbâb-ı tevârîh üzere, bir ‘asırda nev’-i beşerden hâlî kal-mamağla zemân-ı fetretde me’vâ-yı Nasârâ olup, zuhûr-ı nûr-ı Muhammedî’den sonra sâ’ir fütûhât-ı İslâmiyye’ye [10b] ilâve kılınup, bir müddet ehl-i şirkden pâk ve revnak-ı tevâhid ile münevver ü tâbnâk olmuş idi.

Hulâsa-i tafsilî şöyle olmak üzere mastûr-ı sahâ’if-i tevârîhdür ki, Emeviyye Devleti’nin Şam’da şân u şevketleri ahyânında hâlâ Tunus ve Cezâ’ir ve Fas denmekle¹²⁰ ma’rûf-ı ünâs olan İfrıkyye memleketinde câ-be-câ hükümetleri cârî olmakdan¹²¹ nâşî, Velîd bin ‘Abdûlmelik hilâfeti evânından olan Hicret-i Nebeviyye’nin doksan ikinci senesinde Târik ibn Ziyâd nâm ser’asker-i müşeyya’ü’l-fu’âd İfrıkyye sevâhilinden olan halîc-i Sebte’den karşı karşıya diyâr-ı Endülüs’e mürûr u ‘ubûr ve ba’zı mevâzı’ını feth ü teshîr¹²² ile livâ-i İslâm’ı menşûr itmiş idi. Yüz otuz iki târihinde Irak’da ‘Abbâsiyye Devleti zuhûr ve Emevîler âsîb-i Ebû Ca’fer Mansûr ile perîşân u makhûr oldukda¹²³ içlerinden ‘Abdurrahman ibn

¹¹² der vaf-ı Girid Ü1Ü2E: -H

¹¹³ cezâ’ire Ü1Ü2H: + dahi E

¹¹⁴ ve fidda Ü1Ü2H: -E

¹¹⁵ nebâtât-ı mu’tebere Ü1Ü2H: nebâtât E

¹¹⁶ mevlid-i ... olan H: -Ü1Ü2E

¹¹⁷ berü yüzünde Ü1Ü2E: şimâl tarafında H

¹¹⁸ cenûbîsi Ü2HE: verâsı Ü1

¹¹⁹ miyânında ... Berka’ya Ü2E: miyânında câ-be-câ meşhûd olan İfrıkyye çöllerine Ü1, miyânında meşhûr olan İfrıkyye çöllerine H

¹²⁰ denmekle Ü1Ü2H: demekle E

¹²¹ olmakdan Ü1Ü2E: olmadan H

¹²² feth ü teshîr Ü1Ü2H: feth ü tesyîr [ü] teshîr E

¹²³ oldukda Ü1Ü2E: olduklarında H

Mu'âviye bin Hişâm bin 'Abdülmelik bin Mervân¹²⁴ ed-Dâhil nâmiyle şehîr olan emîr-i celâdet-semîr Ifrîkiyye taraflarına tevcîh-i 'inân-ı mesîr ve Endülüs diyârına geçüp anda kâr u bârına nizâm vermek üzere tedbîr itmiş imiş. Bi-'avnihi subhânehû imkânı mertebe 'udde* vü etbâ'la Endülüs'e güzâr ve anda mevcûd bulunan mevâlî-i âbâsından istinsâr u istizhâr zımında memâlik-i Endülüs'de ilkâ-yı mersâ-yı istikrâr ve yüz otuz dokuz târîhi hilâlinde şî'âr-ı saltanat u hilâfeti izhâr itmişidi. 'Ahd-ı saltanatı [11a] mümtedd olmağın yüz kırk dokuz zarfında meşhûr-ı âfâk olan Kurtuba şehrini binâ ve yüz yetmişde Kurtuba câmi'ini ihyâ ve aralıkda Akdeniz adalarından Mesina ve Malta cezîreleri fethine i'tinâ itmeğın, yüz doksan altı esnâsında ümerâsından Ebû Hafs 'Ömer bin Habîb Endülüsî Girid'e 'asker döküp, husûn-ı menî'asından ba'zını temellük ü karâr-gâh ve yevmen fe yevmen tadrîcle cümle cezîre teshîrine sevki-i sipâh eylemek esnâsında 'Abdurrahman-ı Dâhilden sonra 'unvân-ı hükûmet-i Endülüs'le¹²⁵ benâm olan Hakem ibn Hişâm'la Kurtuba kuttânı miyânında zuhûr ve Vak'a-i Rabaz nâmiyle tevârîhde mezkûr olan hâdiseler deminde Hakem ibn Hişâm ahâlî-i Kurtuba'nın ba'zını katl ü ifnâ ve bakıyesin cezîre-i Girid'e nefy ü iclâ itmeğın, anlar varup cezîre-i mezkûre sükkânına¹²⁶ iltihâkla teksîr-i sevâd ve i'dâd-ı sefâ'in ü 'atâd ile etrâflarında olan ashâb-ı küfre gazv ü cihâd iderek İstanbul tekürünü ta'cîz ü tekdîr itmeleriyle tekür-ı la'în ol vaktde emîr-i Girid bulunan 'Abdül'azîz ibn Habîb ibn 'Ömer'le musâlaha sûretinde tertîb itdiği mukaddemât-ı hîle-âmîzi intâc itmekle, üç yüz beş târîhi esnâsında cezîre-i mezkûreyi 'Abdül'azîz yedinden¹²⁷ ihtilâs ve ahâlîsin istisâl itmişidi. Ba'dehû Kayser'in devletine fütûr gelüp, ehl-i İslâm Rum'a [11b] müstevlî oldukça, Venedik cumhûru intihâz-ı fırsat ve İstanbul tekürüne müte'allık ba'zı cezâ'ir ü kılâ'ı zabt üzere olmağla Girid dahi ellerine düşüp kalmışdı. Sultân Süleyman zemânından olan dokuz yüz kırk beş hudûdunda Hayreddin Paşa Akdeniz'de olan¹²⁸ cezâ'irin ekserine dest-res olduktan sonra Girid'e varup, sevâhil-i deryâda vâki' ba'z-ı kasabât u kurâsın gâret idüp, anın gibi kılâ'-i menî'a sâhibi cezîre-i 'azîme ince donanma ile feth ü istisfâ¹²⁹ olunmak imkânda olmamağla, ba'zı ganîmet ü üsârâ ile 'avdet itmişidi. Bin elli beş hilâlinde¹³⁰ güzârîş-pezîr-i beyân olan vechle Sünbül Ağa kıssası münâsebeti ile 'ahd-ı İbrâhîm Hânî'de külliyyetlü sefer mukarrer olmağın, Yûsuf Paşa ser'askerliği ile elli beş senesinde Hanya ve etrâfında ba'zı kasabât ve elli altıda Silahdâr Hüseyin Paşa mübâşeretle Resmo ve Milopotma kal'aları feth olunup, Kandiya muhâsarasına şürû' olunmuşidi. Kandiya kal'ası metânet ü hasânetde 'adîmü'l-misâl bir hısn-ı menî'ü'l-menâl olmağın, yirmi sene muhâsara ve bu kadar ceng ü cidâlde zafer muhâl olduğuna binâ'en bin yetmiş yedi hudûdunda Sadrîa'zam Köprülü-zâde Ahmed Paşa bi'n-nefs Eğriboz tarafından cezîre-i mezkûreye mürûr ve üç sene 'ale't-tevâlî envâ'-i tazyîk ü tedârük ile Kandiya kal'asının mahsûr kıldıkdan sonra Suda [12a] ve Üspürlonka kal'aları Venedik yedinde kalmak üzere sulh ile fethi müyesser olmuş idi¹³¹. Suda ve Üspürlonka ber-vech-i mastûr Venedik yedinde kalup, sulhleri rahne-dâr oldukça, ehl-i İslâm'a ızrâr u ezâdan hâlî olmayup, hattâ bin yüz üç târîhinde bir kerre mükemmel donanma ile gelüp, Hanya kal'asının muhâsara ve tazyîk ü tahrîb itmişken ahâlî-i cezîre i'âneti ve Âstâne-i sa'âdetden imdâd nâmiyle

* H nüshasında عَدَّة şeklinde harekelenmiş.

¹²⁴ bin Abdülmelik bin Mervân Ü1Ü2E: -H

¹²⁵ Endülüs'le Ü1Ü2H: Endülüs'e E

¹²⁶ anlar ... sükkânına Ü1Ü2H: anlar cezîre-i Girid'e varup sükkânına E

¹²⁷ Abdül'azîz yedinden Ü1Ü2H: 'Abdül'azîz'den E

¹²⁸ olan Ü1Ü2H: -E

¹²⁹ istisfâ Ü1Ü2H: teshîr E

¹³⁰ hilâlinde Ü1Ü2H: târîhinde E

¹³¹ Suda ... olmuş idi Ü2HE: -Ü1

gelüp yetişen¹³² iki bin kalyoncu imdâdı ve kılet-i zâd ü zevâde sebebiyle hâ'iben rücû' itmişdi. Yirmi yedi senesinde Mora fethi 'akabinde donanma-yı humâyûn varup¹³³, Suda limanında lenger-endâz olmağın, Suda ve Üspürlonka kal'aları dahi emânla fethe makrûn ve cezîre-i mezkûre bi'l-külliyeye hâr-ı azrâr u âzârdan me'mûn olmuşdur. Cenâb-ı Hak pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin eyyâm-ı behcet-irtisâmlarında cemî' memâlik-i İslâmiyye'yi zıll-ı zalil-i 'atûfetleriyle meşmûl ve a'dâ-yı dîn ü devleti makhûr u mahzûl eyleye, âmîn.

TAŞYATUR 'ALİ AĞA

Mûmâ-ileyh Harem-i muhteremde bir zemân mübâşir-i hidmet ve meclâ-yı 'izz-i terbiyet olduktan sonra, hasbe'l-me'mûriyye Mısır'a 'azîmet itmiş imiş. Bin elli dört senesi hılâlinde Mısır'dan ityân ve ber-vech-i muharrer Sünbül Ağa yerine ağalık ile¹³⁴ 'aliyyü's-şân¹³⁵ kılınmış idi. Elli beş senesi saferinde ma'zûl ve tekrâr Mısır'a mevsûl olunup¹³⁶, anda on seneden ziyâde visâde-pîrâ-yı ikâmet [12b] ve kâşâne-ârâ-yı 'izz ü refâhiyyet olduktan sonra bin altmış beş senesi zarfında hâdis olan Habeş fitnesi def'ine Mısır'dan 'asker ta'yîni muktazî oldukda ahâlî-i Mısır hilâf-ı mu'tâd söze gelüp, " ağalar hazarâtı bunda sâhib-i yesâr ü servet ve erbâb-ı şân u haşmet olmalarıyla bu misillü hidmet-i pâdişâhiye himmet buyurmaları lâzımdır " deyü musırr olduklarında, mûmâ-ileyh 'Ali Ağa Musâhib Mes'ûd Ağa refâkatiyle nâzikâne Mısır'dan gürîz ve cânib-i Şam'a 'inân-engîz olmağla, Âstâne-i sa'âdete gelüp, ifhâm-ı mâcerâ-yı mezkûr ve bu bahâne zımnında¹³⁷ zümre-i musâhibîne iltihâkla mu'azzez ü mesrûr¹³⁸ oldukları mastûrdur.

CELÂLÎ İBRÂHİM AĞA

Bin elli beş¹³⁹ senesi saferinde Taşyatur 'Ali Ağa yerine ağa olup, gayret ü hayr-hâhı iktizâsı ve lakabının medlûl olan şiddet ü hiddet istid'âsı ile kelâm-ı Hakdan tehâşi itmeyerek, Sultân İbrâhîm hazretlerine nasihat kaydından münfekk olmadığına binâ'en, elli yedi senesi zarfında Mısır'a irsâl ve İshak Ağa mansıb-ı mezkûr ile iclâl olundu. Bu esnâda mûmâ-ileyh¹⁴⁰ İshak Ağa ve Musâhib Mehemed Ağa ve Maksûd Ağa 'ale't-tevâlî ağa olup, meşreb-i cenâb-ı İbrâhîm Hânî üzere harekete muvaffak olamadıklarından mûmâ-ileyh Celâlî İbrâhîm Ağa elli sekiz senesi rebî'ülâhîrinde İstanbul'a ihzâr ve sâniyen ağalık ile kâmkâr kılınmış idi. Sene-i mezbûre hılâlinde cülûs-ı Mehemed Hanî [13a] keyfiyeti hudûs u hüveydâ ve bin elli dokuz şevvâlinde emr-i hitân-ı müşârün-ileyh rû-nümâ olmağın İbrâhîm Ağa mevzi'-ı hitânı muhâfaza iderken dem revân u cereyân ve pâdişâh hazretleri hadâset-i sin sebebiyle lâ-ya'kıl olmak mertebesi nümâyân olmağın, ağa-yı mûmâ-ileyhin kusûr u tehâvününe haml ile ma'zûl ve tekrâr Mısır'a mevsûl ve bu def'a Eski Sarây Ağası Mehemed Ağa nâ'il-i me'mûl olmuş idi. Bin altmış bir senesi evâhîrinde Sultân İbrâhîm katelesinden ol-

¹³² imdâd ... yetişen Ü1: imdâd nâmıyla varup yetişen Ü2E, gönderilen H

¹³³ varup Ü2HE: gelüp Ü1

¹³⁴ ağalık ile Ü1Ü2H: -E

¹³⁵ 'aliyyü's-şân Ü1Ü2H: + ve ağalık ile mükerrerem E

¹³⁶ olunup Ü1Ü2H: olup E

¹³⁷ zımnında Ü1Ü2H: ile E

¹³⁸ mu'azzez ü mesrûr Ü1Ü2H: mu'azzez ü mükerrerem ve mesrûr E

¹³⁹ bin elli beş Ü1E: bin yüz elli beş Ü2H

¹⁴⁰ İshak Ağa ... mûmâ-ileyh H: -Ü1Ü2E

mak töhmetiyle Mısır'da maktûl ve emvâl ü eşyâsı hazîne-i pâdişâhiye mevsûl olduğu mezkûrdur¹⁴¹.

İSHAK AĞA

Bin elli yedi senesi zarfında Celâlî İbrâhîm Ağa yerine ağa olmuş idi. İki üç ay mürûrunda Mısır'a gitmek üzere ma'zûl ve yerine Musâhib Mehemmed Ağa mevsûl olmuşken birkaç gün zarfında Mehemmed Ağa mazhar-ı kahr-ı cenâb-ı İbrâhîm Hânî olmağla, rütbe-i şehâdete nâ'il ve yine mûmâ-ileyh İshak Ağa ağalık makâmına vâsıl¹⁴² oldu. Üç dört günden sonra İshak Ağa tekrâr 'azlle tenkîl ve Musâhib-i şehriyârî Mes'ûd Ağa ağalık ile tebcil olunmuşdur.

MUSÂHİB MEHEMMED AĞA

Bin elli yedi senesi zarfında ber-vech-i muharrer İshak Ağa yerine ağalık rütbesinde per-vâz ve birkaç gün mürûrunda [13b] kahr-ı İbrâhîm Hânî ile derece-i şehâdet¹⁴³ ihrâz eyledi.

MUSÂHİB MES'ÛD AĞA

Bin elli yedi senesi zarfında İshak yerine 'alâ-kerhin ağa olup, elli sekiz rebî'ülâhîrinde ma'zûl ve Mısır'dan med'uvv olan Celâlî İbrâhîm Ağa sâniyen ağalık makâmına mevsûl olmuşdur. Ba'z-ı tevârîhde Maksûd Ağa nâmıyla mastûrdur.

ESKİ SARÂY AĞASI MEHEMMED AĞA

Bin elli dokuz senesi şevvâlinde def'a-i sâniyede Celâlî İbrâhîm Ağa'ya halef ve altmış bir şevvâlinde Lala Süleyman Ağa'ya selef olmuşdur.

LALA SÜLEYMAN AĞA

Vâlide-i mâcîde Turhân Sultân hazretlerinin başağası iken bin elli dokuz şevvâlinde kapu oğlanı olmuş idi. Mûmâ-ileyh 'âkıl u kâmil ve vâlide hazretlerine nisbet-i hidemât-ı pe-sendide vücûda getürüp, ocak ağaları vak'asında ve umûr-ı sâ'irede ekser-i hall ü 'akd re'y-i tedbiriyle olmada cümlelerin pişvâsı olduğuna binâ'en mazhar-ı iltifât u ikrâm-ı şehriyâr-ı bü-lend-iktidâr ve bin altmış bir senesi şevvâlinde Dârüssa'âde ağalığı ile kâmkâr olup, ocak ağaları tarafından ufûl iden kevkeb-i¹⁴⁴ 'izz ü ta'ayyün mûmâ-ileyhin cebhesinde rahşân olmağla, hâssaten istiklâl bunlara münhasır ve temşiyet-i [14a] umûrda keyfe mâ-yeşâ mutasar-rîf u mübâşir oldu. Hattâ şevvâlin on birinci günü 'azîm Divân idüp, zihâm-ı küllî ile tehni-yet olundu. O esnâda sadrîa'zam olan Siyavuş Paşa emîr-i defterdârı ma'zûl idüp, müsâdere murâd itdikde " bir uğurdan iki cezâ münâsib değildir " deyü defterdârı himâyet itmesi Si-yavuş Paşa ile miyânlarında¹⁴⁵ münâfereye bâ'is ve Siyavuş Paşa'nın 'azline müteşemmir olup¹⁴⁶, harekât-ı 'anîfe ile mühr-i humâyûnu müşârün-ileyhden ba'de'l-ahz Bostancıbaşı habsine îsâl ve Gürcü Mehemmed Paşa'yı sadâret-i 'aliyye ile iclâl itirdiği keyfiyyet tevârîhde

¹⁴¹ mezkûrdur Ü1Ü2H: + ve hevâmiş-i tastîr-i müverrihîndir E

¹⁴² vâsıl Ü1Ü2H: mevsûl E

¹⁴³ şehâdet Ü1Ü2H: şehâdeti E

¹⁴⁴ kevkeb Ü1Ü2H: kevâkib E

¹⁴⁵ miyânlarında Ü2HE: miyânlarda Ü1

¹⁴⁶ olup Ü1Ü2H: oldu E

mastûrdur. Bin altmış iki recebinde vâki' Tarhuncu Ahmed Paşa sadâreti Hoca-zâde Mes'ûd Efendi sevkiyle hâssaten Vâlide Sultân tarafından bâriz ü bedîdâr ve¹⁴⁷ mûmâ-ileyh bu bâbda müsteşâr olmadığından âsâr-ı tekeddür izhâr ve sâhib-i vücûd olduğundan Pâdişâh hazretlerine, husûsan Vâlide Sultân'a hâtır-mândelik iş'âr ve melâl-engiz etvâra ibtidâr ile nâz u delâl göstermeğe başladı. Ekâbir ü hükkâm 'ale'l-husûs pâdişâhân-ı 'âlî-makâm tabâyi'inde¹⁴⁸ ba'zı evzâ'-ı nâ-hem-vârı hazma imkân var ise nefis-i nefisleri 'azîz ü şerîf olmağla mûris-i züll ü tenezzül olan nâz u istiğnâyı kabûl ve haml-i sakîl-i niyâz u müdârâyâ tahammül idemeyüp, nizâm-ı devletlerine bâ'is ve müceddeden temkîn-i saltanatlarına¹⁴⁹ [14b] sebab-i hâdis olan kimesnelerin bile nâzını çekmezler. 'Ahd-ı sâbıkdan ilâ hâze'l-ân¹⁵⁰ vükelâ ve mukarrebinden mülûk u kibâra gunc u delâl mu'âmelesin idenlerin 'izz ü devleti¹⁵¹ karîn-i zevâl olageldüğünden zühûl eyledi. Ta ki, Ken'ân Paşa muhalledesi 'Âtike Sultân ki¹⁵², Vâlide Sultân hazretlerinin mürebbeysidir, doğancıbaşılıktan münfasıl Yûsuf Paşa'ya nâmzed ü nikâh ve meclis-i 'akdde bulunan vüzerâ ve 'ulemâyâ 'âdet üzere hil'at u surreler tedârükü kendüye tenbîh olundukda, " yokdur " deyü 'adem ü müzâyaka izhâr ve ibrâm olundukca Vâlide hazretlerine hadden efzûn vaz' u etvâr itmeğın, bin altmış iki şa'bânında ma'zûl ve yerine Eski Sarây ağası Behrâm Ağa mevsûl kılındı. Ba'de'l-'azl Mısır'a gitmeğe icâzet verilüp, tedârükünü görünce gündüz Demirkapu'da olan konağında, gece Eski Sarây'da eğlenür oldu. Bundan sonra Mısır'da ikâmet üzere iken bin altmış altı senesinde hâdis olan Habeş fitnesi bahânesiyle Mısır'da mevcûd olan ağalarla bile İbrim'e gitmişidi. Bin seksen yedi hudûdunda baş defterdârlıktan vâlî-i Mısır olan Ahmed Paşa ahâlî-i Mısır ile imtizâc idemeyüp, kençüyü habs ü tescîn ve ümerâ-i Mısır'dan Ramazân Bey'i miyânlarında kâ'im-makâm nasb u ta'yîn eylediklerin¹⁵³ ve bu bâbda kabâhat Ahmed Paşa'nın olduğun muhbir [15a] 'arz [u] mahzarlarını Âstâne-i sa'âdete mûmâ-ileyh Süleyman Ağa ile irsâl itmeleriyle, 'atebe-i 'aliyyeye ruh-sûde olup, ifhâm-ı mâcerâ itdikde, iltizâm-ı mâ-lâ yelzem sûretinde gazab-ı şehriyârîye mazhar u müclâ ve Limni cezîresine iclâ kılındığı mastûrdur¹⁵⁴.

BEHRAM AĞA

Bin altmış iki senesi şa'bânında Eski Sarây ağalığından Süleyman Ağa yerine vâsıl-ı¹⁵⁵ burc-ı ikbâl ve ağalık mesnedinde istiklâlle sâhib-i câh u celâl olup, vezîr ve müftî ve sâ'ir a'yân-ı devletin ekseri kendüye müntemî ve zîr-i himâyesinde mahmî olmağla, cemî'-i maslahatda yed-i tûlâ izhâr ve ta'ayyün-i tâm ile mu'temed ü müsteşâr olmağın Akağalar cânibi ve Enderûn-ı humâyûn ağaları bi'l-küllîyye mağlûb olup, zevâlini temennî iderlerdi. İttifâkan altmış dört senesi 'id-i şerîfi gelüp, Sultân Mehemed hazretleri 'arefe günü¹⁵⁶ 'ale'l-'âde Sinân Paşa Köşkünde lu'b-bâzânın sanâyî'-i garîbelerin temâşâdan sonra Hasoda'yı makdem-i humâyûnlarıyla teşrif ve Enderûn ağalarından ma'ârif ü hüner sâhiblerinin âsâr u harekâtını seyr ile odalar ağaları şenlik ü şâd-mânlıklar izhârına şürû' itdiler. Ağayân-ı letâfet-'unvân¹⁵⁷ miyânında elbise-i nazîfe ve şemâ'il-i latîfe ile mülebbes ü müzeyyen mehâdim-i sâhib-i

¹⁴⁷ ve Ü1Ü2H: olup E

¹⁴⁸ tabâyi'inde Ü1Ü2H: tabâyi'inden E

¹⁴⁹ saltanatlarına Ü1Ü2H: saltanatları ile E

¹⁵⁰ ilâ hâze'l-ân Ü1Ü2H: ile'l-ân E

¹⁵¹ devleti Ü1Ü2H: devletleri E

¹⁵² ki Ü1Ü2H: -E

¹⁵³ eylediklerin Ü1Ü2H: eyledikleri E

¹⁵⁴ cezîresine ... mastûrdur Ü1Ü2H: cezîresine nefy ü iclâ kılındığı mezkûr-ı müverrihindir E

¹⁵⁵ vâsıl-ı Ü1Ü2E: sâ'id-i H

¹⁵⁶ günü Ü1Ü2H: günleri E

¹⁵⁷ ağayân-ı letâfet-'unvân:Ü1Ü2H: ağayân-ı etraf-ı letâfet-'unvân E

'ismet ve cüvânân-ı [15b] hurşîd-i tal'at gibi rahşân¹⁵⁸, kimi 'ilm ü 'irfânla nâdire-i zemân ve kimi şî'r ü inşâya kâdir sühandân ve¹⁵⁹ fasîhü'l-lisân-ı reşk-efrûz-ı gilmân-ı cinân olmalarıyla, beher-hâl Pâdişâh hazretleri sohbetlerinden mütelezziz ve dil-firîbâne harekâtlarına dil-bes-tegî mukarrer olmak mülâhazasıyla leyle-i mezkûrede Hâsoda'da kalmaların¹⁶⁰ istihsân itme-yüp, merreten ba'de uhrâ vaz'-ı hiddet-âmîz ile pâdişâhı içerüye da'vetle tekdîr ü iz'âc ve bu bahâne ile Enderûn halkı ile tenâfûr idüp, Mısır'a gitmeğe râgıb olmuşken, Şeyhülislâm Ebû Sa'id Efendi tavassutu ile barışılup, makâmında kaldığı mahallinde mufassaldır.

Altmış altı cumâdelûlâsında hazînenin ihtilâli ve züyûf akçenin şüyû'-ı melâl-iştîmâlin-den nâşî hâdis olan Vak'a-i Çınar'da zümre-i şühedâya serdâr olup, yerine Eski Sarây ağası Dilâver Ağa Dârüssa'âde ağalığı ile kâmkâr olmuştur. Dört sene mikdârı devlet-i Mehem-med Hânî'de kemâl-i vak' u istiklâlle mesned-ârâ-yı şân u ikbâl bir ağa-yı kerîmü'l-hisâl idiği nigârîş-pezir-i sahâ'if-i tevârîhdir.

DİLÂVER AĞA

Eski Sarây ağası iken bin altmış altı senesi cumâdelûlâsında Behram Ağa yerine ağa olmuş idi. Sene-i mezbûre evâhirinde Köprülü Mehmed Paşa sadâret-i 'aliyye ile müşerref ve altmış yedi hudûdunda Bozcaada fethine muvaffak oldukda [16a], hazînedâr-ı Şehriyârî Solak Mehmed Ağa teşrifât-ı humâyûnla müşârûn-ileyhe mülâkât ve bu bahâne ile miyân-larında mu'ârefe vü mu'âhede karîn-i istihkâm olmağın, rikâb-ı humâyûna 'avdetden sonra bin altmış sekiz rebî'ülâhiri guresinde Köprülü Mehmed Paşa şefâ'atiyle Mehmed Ağa Dârüssa'âde ağalığına makrûn ve Dilâver Ağa vazîfe-i tekâ'üd ile Mısır'a gitmeğe me'zûn oldular.

Trablusşam'da fi'l-asl Haseki Sultân vakfından iken mürûr-ı zemânla mahall-i mîzân-ı harîr olmak üzere Muslihiddîn Paşa evlâdına meşrûta olan Hânülüsârâ nâm kârbânsarâyın serbestiyet üzere zabtıçün bin altmış beş sene[si] receb-i şerîfi ile Dârüssa'âde ağası Ahmed Ağa 'arzı mücebince Sultân Mehmed merhûmun hatt-ı humâyûnuyla mu'anven iki kıt'a emr-i 'âlî resîde-i nazar olmağın, bu esnâda başka bir Dârüssa'âde ağası olmak veyâhüd mezbûr Dilâver Ağa'nın ismi Ahmed olmak mülâhazası bu mahalle der-kenâr olunmuştur. Resmî, fi şa'bân sene 178¹⁶¹.

SOLAK MEHEMMED AĞA

Emsâli miyânında kesb-i imtiyâz ile mazhar-ı 'izz-i bahtiyârî ve hazînedâr-ı şehriyârî oldukdan sonra bin altmış yedi¹⁶² hudûdunda vukû' bulan Bozcaada fethi teşrifâtıyla Köprülü Mehmed Paşa'ya irsâl ve müşârûn-ileyh ile mu'âhede-i tâmmе istihsâl itmeğın, ba'de'r-rücû' altmış sekiz senesi¹⁶³ rebî'ülâhirinde müşârûn-ileyh irâdesiyle Dilâver Ağa yerine ağalık ile mesrûrû'l-bâl olup, müddet-i sadâretinde¹⁶⁴ makâmında ber-karâr idi. Müşârûn-ileyh vefâtından¹⁶⁵ sonra yetmiş üç senesi zilka'desinde Mısır'a gitmek üzere ma'zûl ve yerine Başkapu

¹⁵⁸ gibi rahşân E: -Ü1Ü2H

¹⁵⁹ ve Ü1Ü2H: - E

¹⁶⁰ kalmaların Ü1Ü2H: kalmalarını E

¹⁶¹ Trablusşam'da ... sene 178 E: -Ü1Ü2H

¹⁶² bin altmış yedi Ü1Ü2H: bin yüz altmış yedi E

¹⁶³ senesi Ü1Ü2H: -E

¹⁶⁴ sadâretinde Ü1Ü2H: sadâret E

¹⁶⁵ vefâtından Ü1Ü2H: vefât itdikden E

oğlanı Muslî Ağa mevsûl olmuştur. 'Ahd-ı Sultân Mehemed Hanî'de beş sene mikdârı revnak-dih-i visâde-i kâmkârî olmuş bir ağa-yı vakûr ve sâhib-i şu'ûr idiği mastûrdur.

MUSLÎ AĞA¹⁶⁶

Başkapu oğlanı iken bin yetmiş üç senesi zilka'desinde [16b] Solak Mehemed Ağa'ya halef ve nezâret-i Haremeyn-i Muhteremeyn ile müşerref olmuştur. Üç seneye karîb emrâz-ı muhtelifle ile sâhib-fırâş ve kabûl-nâ-kerde-i inti'âş olmağın, bin yetmiş sekiz senesi şevvâli evâhirinde emr-i Hayy-i Mûte'âl ile sarây-ı bekâya irtihâl eyledi. Mûmâ-ileyh vüzerâ ve vükelâ 'inde mahbûb u mevdûd, bâ-husûs pâdişâh-ı bende-nevâz kendüden gâyet ile hoşnûd olmalarından nâşî, emr-i humâyûnla vüzerâ ve 'ulemâ hazarâtı namâzına hâzır oldukları mastûrdur.

'ABBÂS AĞA

Ber-vech-i muharrer Muslî Ağa vefât ve mûmâ-ileyh 'Abbâs Ağa Vâlîde Sultân hazretlerinin başağası bulunup şâyeste-i nazar-ı humâyûn olmağın, bin yetmiş sekiz senesi şevvâli evâhirinde ağalık ile kâmkâr ve dört sene mikdârı makâm-ı mezkûrda evkât-güzâr oldukdan sonra bin seksen iki senesi rebî'ülevvelinde vazîfe-i tekâ'üd ile Mısır'a me'zûn ve Hazînedâr Musâhib Yûsuf Ağa ağalık ile memnûn olmuştur. Molla Gürânî yolunda ve Beşiktaş'da câmi'leri, Laleli Çeşme semtinde hammâmı ve Demirkapu mahallesinde sebîli¹⁶⁷ vardır.

YÛSUF AĞA

Mûmâ-ileyh müddet-i medîde Harem-i humâyûn-ı pâdişâhîde [17a] me'lûf-ı 'izz ü ikbâl ve eslâfından efzûn iltifât-ı Şehriyârî ile mahsûd-ı emsâl bir ağa-yı sûtûde-hısâl olmağın, bin seksen iki rebî'ülevvelinde hazînedârlıktan 'Abbâs Ağa yerine nâ'il-i muntehâ-yı âmâl olmuş idi. On altı seneden mütecâviz ağalık makâmında 'aliyyü's-şân ve kâmrân oldukdan sonra bin doksan sekiz senesi evâhirinde hâdis olan fitne-i askeriyeye istid'âsıyla ma'zûl olup, İstanbul'da mevcûd nukûd u emvâli müsâdere ve Mısır'da olan mâ-meleki fûrûht olunmak üzere fermân-ı 'âlî tahrîr ve kendüsü Kapucubaşı Mûsâ Ağa mübâşeretle Mısır'a tesyîr olunup, İznik nâm mahalle varmış iken cülûs-ı cenâb-ı Süleymanî vukû'u takrîbiyle ashâb-ı tağallüb İstanbul'a dâhil oldukları gibi mûmâ-ileyhi İstanbul'a ircâ' ve Fazlı Paşa Sarâyı'nda bakıyye-i eşyâsı tefûs olundukdan sonra Mısır'a gitmeğe ruhsat-yâb eylediler. Ber-vech-i muharrer Mısır'da olan emvâl ü eşyâsı fûrûhtuna ta'yîn olunan Kapucubaşı Mûsâ Ağa Mısır'a vardıkda, vâlî-i Mısır bulunan Vezîr Hasan Paşa ki, bundan evvel ağa-yı mûmâ-ileyhin yazıcılığından neşv ü nemâ bulup ni'am-ı kesîreye vâsil ve mansıb-ı Mısır'a anın himmetiyle nâ'il olmuş idi, hukûk-ı sâbıkayı ferâmûş eylemek zımnında 'abîd ü cevârisin fûrûht ve evzâ'-ı nâsezâyâ tasaddî itdikçe [17b] sâ'ir ihsân-dîdesi olan hak-şinâs kimesneler bey' olunan¹⁶⁸ emlâk ü eşyânın gereklülerin iştirâ' ve yine mûmâ-ileyh Yûsuf Ağa'ya hibe¹⁶⁹ eyledikleri meşhûr olup, fûrûht olunan eşyâsından mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle Hazîne-i 'âmire'ye dokuz yüz kîse akçe geldiği mastûrdur. Bin yüz iki senesi hudûdunda kendü talebiyle Medîne-i Münnevver Şeyhülharemlîği sa'âdetine nâ'il olup, fi mâ-ba'd çok zemân Mısır'da¹⁷⁰ mu'ammer

¹⁶⁶ Muslî Ağa Ü1Ü2H:+ Muslî Ağa E

¹⁶⁷ sebîli Ü1Ü2H: dahi hammâmı E

¹⁶⁸ olunan Ü1Ü2H: olan E

¹⁶⁹ hibe Ü1Ü2E: ihdâ H

¹⁷⁰ Mısır'da H: -Ü1Ü2E

olmuştur. Ahlâk-ı sûtûde ve etvâr-ı pesendîde sâhibi, Hâtem-şiyem, Bermekkî-kerem, bir vü-cûd-ı muhterem idüğü menkûldür.

HAZİNE DÂR 'ALİ AĞA

Bin doksan sekiz senesi evâhirinde zuhûr iden fitne erbâbı istid'âsiyla hazînedârlıktan Yûsuf Ağa yerine doksan dokuz muharreminde ağalık makâmına mevsûl ve sene-i mezbûre rebî'ülevvelinde ma'zûl olup, Mısır'da ikâmete me'mûr ve anda yirmi beş seneden ziyâde mu'ammer olduğu menkûldür.

MUSTAFA AĞA

Mûmâ-ileyh doksan dokuz senesi rebî'ülevvelinde 'Ali Ağa yerine nâ'il-i merâm ve derûn u birûnda¹⁷¹ nüfûz-ı kelâmla merci'-i hâss u 'âmm olmağın Sadrîa'zam Mustafa Paşa'nın Hâce-i Sultânî 'Arab-zâde Efendi hakkında ve kethüdâ kadına hilâf-ı kânûn 'inâyet buyurulan hâss mâddesi [18a] def'inde kelâm-ı vezîrâneleri hayyiz-i nüfûz bulmadığı ağa-yı müşârün-ileyhin¹⁷² hilâf-gîrliğinden neş'et itmek mülâhazasıyla miyânlarında münâfere derkâr idüğün ağa-yı müşârün-ileyh levâyh-ı ahvâlden ihsâs u istiş'âr ve iktizâ-yı vaktile kendüsü Mısır'a gitmeğe hâhiş izhâr itmeğın, cenâb-ı cihândârîden recâsına müsâ'ade buyurulup, mu'azzez ü mükerrrem semt-i matlûbuna irsâl ve Lala Ahmed Ağa yüz bir senesi zarfında Dârüssa'âde ağalığı ile iclâl olundu. Bu takdîrce 'ahd-ı Süleyman Hânî'de üç sene kadar müddetleri olup, gayûr u rekîn bir zât-ı mekârim-güzîn idiği menkûldür.

LALA AHMED AĞA

Bin yüz bir senesi¹⁷³ rebî'ülevvelinde Köprülû-zâde Mustafa Paşa¹⁷⁴ 'inâyetiyle bekâm olup, yüz iki senesi zarfında 'âzim-i dârü'l-cinân olan mahdûm-ı vâlâ-şâmı Sultân Süleyman-ı Sâni¹⁷⁵ hazretlerinin firâkına tahammül idememekden nâşi isrlerrince hırâmân-ı dârü'l-hulûd olup, Hazînedâr-ı Şehriyârî İsmâ'il Ağa ol mansıb-ı celil ile mes'ûd oldular. *Gedâyî* mahlası ile mezkûr bir ağa-yı hamîdü'l-evsâf idiği meşhûrdur.

İSMÂ'İL AĞA

Mûmâ-ileyh yüz iki senesi zarfında çehre-efrûz-ı Bürûz olan cülûs-ı Sultân Ahmed Hânî 'akabinde Lala Ahmed Ağa yerine ağa olmuşidi. O esnâda Sadrîa'zam bulunan Arabacı 'Ali Paşa [18b] rikâb-ı humâyûna 'arz eylediği ba'z-ı ahvâlde müsâ'ade-i humâyûn¹⁷⁶ müşâhede idememeği ağa-yı mûmâ-ileyh müdâfa'asından fehmi itmeğe binâ'en, Şeyhülislâm 'Ali Efendi ittifâkıyla bi'l-müşâfêhe huzûr-ı humâyûna 'azli recâsını takrîr ve ol mahalde Hazînedâr-ı Şehriyârî bulunan Nezîr Ağa'ya Çavuşbaşı kîsesinde mahfûz olan semmûr kürk ilbâsıyla tevkîr ve selefi İsmâ'il Ağa Mısır'a tesyîr olunmak üzere emr-i 'âlî tahrîr olunduktan sonra İsmâ'il Ağa sarâydan ihrâc ve i'dâd olunan arabaya merkûben İstanbul cânîbine isâl olunmak üzere Bostancıbaşıya fermân olunmağın, Bostancıbaşı arabayı Sarây-ı humâyûna takrîb ve fermânı ağa-yı cedîd Nezîr Ağa'ya irâ'et ile ifâde-i keyfiyyet itdikde, öte-

¹⁷¹ birûnda Ü1Ü2H: birûn E

¹⁷² ağa-yı müşârün-ileyhin Ü1Ü2H: -E

¹⁷³ senesi Ü2HE: sene Ü1

¹⁷⁴ Mustafa Paşa H: -Ü1Ü2E

¹⁷⁵ sâni H: -Ü1Ü2E

¹⁷⁶ humâyûn Ü1Ü2E: pâdişâhî H

den berü ma'zûl olan ağalar araba ile gitmek gayr-i ma'hûd ve bu vakte dek Sarây-ı humâyûn hademesi ihrâciçün taşradan fermân u gerdûn¹⁷⁷ gönderildiği bir târîhde mesbûk olma-
mağla, cümle¹⁷⁸ ağayân-ı hazret te'ellüm ü isti'câb ve bu mâcerâyı sem'-i humâyûna
ilkâ ile cenâb-ı pâdişâhîyi iğzâb itmeleriyle, der-'akab vezîr-i müşârün-ileyh Hâsoda'ya
da'vet ve kendüden istirdâd-ı mühr-i sadâret olunup, Kapu-arası'nda habsden sonra,
حافر البعر في طريق اخيه واقع لامحالة فيه mefhûmunca bir gün mukaddem ihzâr itdiği
arabaya kendi süvâr [19a] ve Rodos cezîresine refât eyledi. Nevbet-i saltanat-ı huld-âşiyân
merhûm¹⁷⁹ Sultân Mustafa Hân hazretlerine geldikde, mûmâ-ileyh İsmâ'îl Ağa ve halefi Ne-
zîr Ağa'nın Mısır'da emvâl ü eşyâlarının kesreti ma'rûz-ı pâdişâh-ı cihân ve seferler takrîbiyle
hazînedede dahi ihtiyâc nümâyân olmağın, havâyic-i asliyyeden zâ'id¹⁸⁰ olan eşyâları kabzı için
Mısır vâlisine hitâben emr-i 'âlî tahrîr ve Kapucubaşı Niğdeli 'Ali Ağa mübâşeretiyile tesyîr
olunup, mâllarından bin kîse akçe tahsil olunduğu mastûrdur.

KABA NEZİR AĞA

Bin yüz üç senesi recebinde İsmâ'îl Ağa yerine ağa olup, Sadrıa'zam Bıyıklı Mustafa Paşa ile imtizâc idememeğin, tevârihde mastûr olduğu vechle yüz beş senesi recebinde Paşa-
yı müşârün-ileyhin 'azline 'illet ve Trablus mansıbiyla İstanbul'a doğru 'azîmet itdirdikten
sonra Burgos'dan Edirne'ye i'âde ve müsâdere ile mahzûl itdirmek mukâbelesinde kendüsü
dahi bilâ-mûcib sene-i mezbûre şa'bânında ma'zûl ve Mısır'a mevsûl olup, Haseki Sultân
hazretlerinin başağası İshak Ağa mansıb-ı mahlûl ile nâ'il-i kusârâ-yı me'mûl olmuştur.
'Ahd-ı Ahmed Hânî'de iki sene mikdân müddetleri vardır.

İSHAK AĞA

Bin yüz beş senesi şa'bânında Nezîr Ağa yerine ağa olup [19b], altı senesi hudûdunda
zîb-efrûz-ı taht-ı saltanat olan cihândâr-ı vâlâ-şân, merhûm u mağfûr Sultân Mustafa Hân
hazretlerinin tab'-ı 'âflileri evzâ'ından müteneffir olmağın müfettişlik takrîbiyle ağayân-ı Ha-
rem ahvâline ıtlılâ'ı olan sadr-ı Anadolu Ebe-zâde 'Abdullâh Efendi istihsânıyla* Mısır'da
mütemekkin olan¹⁸¹ Yapraksız 'Ali Ağa'nın da'vet ü ityânına Silahşör 'Abdullâh Ağa irsâl ve
kendüsü gelince Hazînedâr-ı Şehriyârî diğer 'Ali Ağa vekâlet ile iclâl olundu.

YAPRAKSIZ 'ALİ AĞA

Bin yüz altı senesi hudûdunda behcet-bahşâ-yı erîke-i saltanat olan cülûs-ı cenâb-ı Mus-
tafa Hânî'den sonra Mısır'dan ityân ve İshak Ağa yerine kâmrân¹⁸² kılınmışıdi. Tahsîl-i rızâ-yı
Cihândârî'ye muvaffak olamamağın, yüz on iki senesi hudûdunda ârâmgâh-ı evveli olan Mı-
sır'a iclâ ve öteden berü tab'-ı humâyûna mülâyim harekât ve ahlâkla mecbûl olan¹⁸³ Hazî-
nedâr-ı Şehriyârî Nezîr Ağa ol makâm-ı cemîle ı'sad ile şânı terfî' ve i'la olundu. 'Ahd-ı Mus-
tafa Hânî'de beş seneden ziyâde ağalık itmiştir.

* Ü1 nüshasında استحانيله şeklinde yazılmış.

¹⁷⁷ ve gerdûn Ü1Ü2H: -E

¹⁷⁸ cümle H: -Ü1Ü2E

¹⁷⁹ merhûm Ü1Ü2E: -H

¹⁸⁰ zâ'id Ü1Ü2H: ziyâde E

¹⁸¹ olan Ü1Ü2E: -H

¹⁸² kâmrân Ü1Ü2H: kâmkâr E

¹⁸³ olan Ü1Ü2E: -H

SOLAK NEZİR AĞA¹⁸⁴

Mûmâ-ileyh¹⁸⁵ Yapraksız ‘Ali Ağa tab’-ı humâyûna muhâlif ba’zı harekâtla menfûr olduğundan mâ’ada, mûmâ-ileyh Nezîr Ağa öteden [20a] berü ‘ayn-ı atûfet-i mülûkâne ile man-zûr olmanın âsâr-ı müstahsenesi zuhûr ve bin yüz on iki senesi hudûdunda hazînedârlıktan ağalık mansıbıyla mesrûr olmuş idi. On beş senesinde hâdis olan Edirne Vak’ası esnâsında ber-vech-i âtî ashâb-ı tagallüb iktirâhıyla Sarây-ı ‘Atîk ağası ‘Abdurrahman Ağa ağalık ile me’nûs ve Nezîr Ağa mahbûs olmuş idi. Ba’d-e’l-cülûs İstanbul’a getirilüp, Yedikule’de emvâl ü eşyâsı kabz olunduktan sonra Limni cezîresine iclâ ve ba’d-e zemânin sandûka-i vücûdu meta’-ı hayâtdan ihlâ kılındı.

Mûmâ-ileyh tâmmü’l-kâme, şecî’ vü bahâdır, esnâf-ı ma’ârif ü silahşorîde nazîri nâdir, sehâ vü zekâda fâ’ikü’l-akrân, şî’r ü inşâyâ intisâbla latîf ü zarîf bir ağa-yı kâmrân idi. Desti çep ile kitâbet ve cânib-i yesârdan rûkûb u nüzûle meyl ü rağbet itmekden nâşî “ solak ” lakabıyla mevsûf olmuşdur. Mervîdir ki, Sadr-ı esbak Topal ‘Osman Paşa ol vakitte Hazînedâr-ı Şehriyârî Hâfîz Mehemed Ağa’nın kozbekçisi olduğuna binâ’en bir hizmet ile Mısır’a gönderilmiş imiş. İskenderun’dan sefîne-süvâr olmak esnâsında Malta korsanına giriftâr olmağın, ba’d-e’l-halâs Âstâne-i sa’âdete¹⁸⁶ gelüp, mûmâ-ileyh Nezîr Ağa’ya Edirne’de ağa bağçesinde mülâkât irâdesinde oldukda, çiçek tahtasına dört beş kîse akçe gömdürüp, “ gel bostancı yoldaş, bize şu tahtanın [20b] soğanların ihrâc idiver ” deyü mülâtefe sûretinde meblâğ-ı medfûnla merkûmu¹⁸⁷ hem-hâl-i Kârûn eyledi. Bu gûne nâzikâne vâdîlerde serâmed ü ser-firâz¹⁸⁸ bir zât-ı mekârim-enbâz ü bende-nevâz idiği menkûldür. Âhir-i ‘ahd-ı Sul-tân Mustafa Hânî’de üç sene mikdârı müddetleri vardır.

‘ABDURRAHMAN AĞA

Mûmâ-ileyh Sarây-ı ‘Atîk ağası iken, on beş senesi hudûdunda hâdis olan Edirne Vak’ası esnâsında İstanbul’da ictimâ’ vü ihtisâd iden ashâb-ı fesâd imdâdıyla Dârüssa’âde ağalığı pâyesine kadem-nihâd ve bilâ-izn-i humâyûn Edirne’ye vardıkda müstahıkk-ı zecr ü ta’nîf iken muktezâ-yı vakt ü hâle göre tekrîm ü taltîf olunup, nâmzed olduğu ağalık mansıbı kendüye ibkâ ve dûş-ı ikbâlîne semmûra kaplı iki hil’at ilbâs ü iksâ buyurulduktan¹⁸⁹ sonra Edirne Sarây-ı’nda Vâlide Sultân hazretleri yanına ta’yîn kılınmış idi. Ba’d-e’l-cülûs on altı evâ’ ilinde sâbıkâ Vâlide Sultân başağası olan Hazînedâr-ı Şehriyârî Kor Mehemed Ağa ile bile mat-rûd u ma’zûl ve bir müddet Mısır’da küşe-nişin-i tekâ’üd ü humûl olduğu menkûldür.

UZUN SÜLEYMAN AĞA

Fi’l-asl Hudâvendigâr-ı sâbık Sultân Ahmed Hân hazretlerinin efendilikleri eyyâmında el-Hâc Beşîr Ağa ile bile hizmet-i müsmirü’s-sa’âdetlerinde olmalarıyla ba’d-e’l-cülûs Vâlide Sultân [21a] hazretlerinin başağası iken on altı senesi evâ’ ilinde mârrü’t-terceme ‘Abdurrahman Ağa yerine ağalık ile kâmkâr olmuşlardır. Mûmâ-ileyhin öteden berü cenâb-ı Ahmed Hânî’ye kemâl-i¹⁹⁰ ihtisâsı Vezîria’zam Damâd Hasan Paşa’nın ma’lûmu olup, bun-

¹⁸⁴ Solak Nezîr Ağa Ü1Ü2E: İkinci Nezîr Ağa, solak deyü meşhûrdur H

¹⁸⁵ mûmâ-ileyh E: -Ü1Ü2H

¹⁸⁶ Âstâne-i sa’âdete Ü1Ü2H: Âstâne’ye E

¹⁸⁷ meblâğ-ı ... merkûmu Ü1Ü2H: meblâğ-ı merkûm-ı medfûnla E

¹⁸⁸ ser-firâz Ü1Ü2E: ser-efrâz H

¹⁸⁹ buyurulduktan Ü1Ü2E: buyurulduğundan H

¹⁹⁰ kemâl-i E: -Ü1Ü2H

dan evvel bulunduğu mahalde Dârüssa'âde ağalarından ziyâde mu'âmele ider iken, " ağa olmak lâzım gelürse kendüsüyle mucârât u muvânese mümkün değildir " deyü def'ine ve mârrü'z-zikr Hazînedâr Mehemmed Ağa'nın nasbına itdiği himmet ve 'azîmet kâr-ger olmayup, Hazînedâr-ı mûmâ-ileyhin dahi nefyine bâ'is olduğundan başka¹⁹¹ bu mâdde Süleyman Ağa ile Hasan Paşa miyânında münâfereye mü'eddî ve Kalaylı Ahmed Paşa'yı sadârete tasvîb ü terbiye iderek bağteten Girid'den getürdilüp, mühr-i humâyûnla mesrûr kılındığı keyfiyyet meşhûrdur. Bu hâl-i bâhirü'l-istiklâl üzere yirmi beş senesine dek makâmında kâmrân iken¹⁹² Şehîd 'Ali Paşa'nın kâim-makâmlık ile leme'ân-ı sitâre-i ikbâli mûmâ-ileyhin mukaddime-i zevâl-i câh u celâli¹⁹³ olmağın sene-i mezbûre hudûdunda Hazînedâr-ı Şehriyârî sâbıku'z-zikr el-Hâc Beşîr Ağa ile bile ma'zûl ve Kıbrıs cezâresine mevsûl kılındıktan sonra Süleyman Ağa Kıbrıs'da ma'dûm u medfûn ve Beşîr Ağa Mısır'a gitmeğe me'zûn oldular. Mûmâ-ileyh vecîh ü¹⁹⁴ cesûr¹⁹⁵, kerem ü sehâsı mevfûr bir ağa-yı münîf ü vakûr idiği mezkûr u mastûrdur.

[21b] 'ANBER MEHEMMED AĞA

Fi'l-asl Beyhân Sultân başağalığından Harem-i humâyûna dâhil ve zümre-i musâhibîne vâsıl¹⁹⁶ olarak yüz yirmi beş senesi zarfında Süleyman Ağa yerine mu'attar-sâz-ı meclis-i kâmrânî ve melhûz-ı lahzât-ı cenâb-ı Ahmed Hânî oldukdan¹⁹⁷ sonra sene-i mezbûre evâhirinde makâmından infisâlle Mısır'a irtihâl ve anda bir müddet şevâgıl-ı manâsıbdan fârigu'l-bâl oldular. Mûmâ-ileyh dervîş-nihâd ve tevâzu'-şi'âr bir ağa-yı mehâsin-girdâr idiği şehâdetgerde-i ashâb-ı ahbârdır.

EL-HÂC BEŞİR AĞA

Fi'l-asl mârru't-terceme Yapıksız 'Ali Ağa'nın çırağı olmak üzere Harem-i humâyûn'a dâhil ve Hudâvendigâr-ı sâbık Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis hazretlerinin efendilikleri hengâmında¹⁹⁸ hidemât-ı meyâmin-simâtları şerefî tahsîl itmeğın, cülûslarından sonra zümre-i musâhibîne vusûl ile meclâ-yı mesârr u ihtizâz ve on altı hudûdunda dâye kadını hacc-ı şerîfe götürmeğe me'mûriyetle kesb-i imtiyâz itmişidi. Ba'de'l-kufûl on yedi senesi hudûdunda hazînedârlık pâyesine mevsûl ve huzûr-ı Şehriyârî'de mu'teber ü makbûl iken yirmi beş senesi hudûdunda Dârüssa'âde Ağası Süleyman Ağa ile bile ma'zûl ve Kıbrıs'a gitmek, ba'dehû Mısır'da ikâmet eylemek [22a] hâletleri cilve-ger-i sâha-i husûl oldu. Bir müddetden sonra Medîne-i Münevvere Şeyhülharemlîği ile mazhar-ı i'tübâr u istibşâr ve yirmi dokuz senesi evâhirinde şeyhülharemlîkten 'Anber Mehemmed Ağa yerine Dârüssa'âde ağalığı ile kâmkâr oldular. Ber-vech-i muharrer on üç sene 'ahd-ı Sultân Ahmed Hânî'de evkât-güzâr ve cülûs-ı sa'âdet-me'nûs-ı cenâb-ı Mahmûd Hânî'de yine makâmlarında ber-karâr ve i'timâdüdevle mesâbesinde elli dokuz senesine dek envâ'-ı übbehet ü ikbâlle kâmrân olduklarından sonra kiber-i sin ve dahâmet-i cüsseden nâşî 'ilel ü 'avârız pençesine giriftâr ve göç-i humâyûnla Bahâriye nâm sâhil-serâda sene-i mezbûre Cumâdelûlâsının on üçüncü günü peymâne-i hayâtları meşhûn ve Ebî Eyyûb-i Ensârî Türbeleri civârında medfûn oldular.

¹⁹¹ başka Ü1Ü2H: mâ'adâ E

¹⁹² iken Ü1Ü2H: -E

¹⁹³ zevâl-i ... celâli Ü1Ü2H: câh-ı zevâl-i celâli E

¹⁹⁴ ü Ü2HE: -Ü1

¹⁹⁵ cesûr Ü2E: vakûr Ü1H

¹⁹⁶ humâyûna ... vâsıl Ü1Ü2H: humâyûn hizmetinde ve zümre-i musâhibîne dâhil ü vâsıl E

¹⁹⁷ oldukdan H: olduklarından Ü1Ü2E

¹⁹⁸ hengâmında Ü1Ü2H: hengâmlarında E

Ber-vech-i mastûr otuz sene ‘ale’t-tevâli mansıb-ı celil-i mezkûr ile mübtehic ü mesrûr olmak bunlara mahsûs olup, Devlet-i ‘Aliyye’de mü’temen ü müsteşâr, rezînü’l-etvâr ve ‘azîmü’l-fihâr bir dâhiye-i rûzgâr idi. Kendüye nisbêt ü ta’alluk vâyesiyle behredâr olanlar mede’z-zemân şâdkâm u kâmrân ve¹⁹⁹ manâsıb-ı fâhire ile müşârûn bi’l-benân idikleri muhtâc-ı beyân değildir. Ashâb-ı ma’ârif ve haysiyyeti himâyet ü terbiyetle mecbûl, erbâb-ı tevâzu’ ve iktisâd ‘indinde mu’teber ü makbûl olup, imtidâd-ı zemânla ahvâl u etvâr-ı enbâ-yı rûzgâra vâkîf [22b] makâdir-i nâsa muttalî’ ve ‘ârif, mebâhis-i ‘ilmiyye ve merâsim-i kalemiyyeden behredâr²⁰⁰, sâhib-i evrâd ü ezkâr bir zât-ı bâhirü’l-iktidâr idi. Ebî Eyyûb-i Ensârî kasabasında medresesi ve evâhir-i ‘ömründe murakkak olmağla hâlâ Paşakapusu ile Şengül Hammâm’ı miyânında câmi’ ve medrese ve tekye ve sebîl ve kütübhânesi bir eser-i cemîl olup, etrâf u eknâfda âsâr-ı hayriyyesi²⁰¹ bî-nihâyedir, رحمة الله تعالى عليه

HÂLÂ AĞA-YI DÂRÜSSA‘ÂDE ‘İNÂYETLÜ BEŞİR AĞA EFENDİMİZ HAZRETLERİ²⁰²

Ağa-yı mûmâ-ileyh fi’l-asl Mora Muhassılı Ahmed Paşa terbiye-kerdesi olmakdan nâşi Morali Beşir Ağa dimekle meşhûr olup, efendisi zemânından sonra²⁰³ ‘inâyet-i cenâb-ı Bârî ve destyârî-i bahtiyârî ile bin yüz otuz yedi senesi hudûdunda dâ’ire-i humâyûna duhûl²⁰⁴ ve Hudâvendigâr-ı übbehet-‘unvân-ı vâlâ-şân Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin efendilikleri eyâmında²⁰⁵ hizmet-i bâhirü’l-meymenetleri takrîbiyle dâmen-gîr-i şâhid-i me’mûl olmağın,

Oldu dünyâya şeref makdem-i Sultân Mahmûd

mazmûnundan müstefâd olan cülûs-ı sa‘âdet-me’nûslarından sonra pertev-i enzâr-ı âftâb-ı girdâr-ı hüsrevâneleriyle mücellây-ı envâr-ı iltifât ü ihsân ve bin yüz kırk dört senesi zarfında mansıb-ı lâzîmü’l-iftihâr-ı hazînedârî ile mahsûd-ı eşbâh u akrân ve meşmûl-ı matârîf-ı ‘avârîf u nuhlân buyurulmuşlar idi. Mekârim-i ahlâkla mecbûl u mevsûf ve mefâhir ü ma’ârifle meşgûf u me’lûf²⁰⁶ olmalarından nâşi on beş sene kadar müddetde²⁰⁷ merkez-i sıdk [23a] u istikâmet üzere²⁰⁸ yevmen fe yevmen sitâre-i mecd ü ikbâlleri burûc-ı terakkîde sâ’ir memdûhiyyet-i etvâr u secâyâları nukl-ı mecâlis-i bâdî²⁰⁹ ve hâzır²¹⁰ olarak, hadîka-i behcet-nümâ-yı mecd u menkâbetleri füyûzât-ı cenâb-ı Rabbü’l-erbâbla reyyân u şâdâb ve yüz elli dokuz senesi cumâdelülâsımın on üçüncü günü karîha-i humâyûn-ı Şehriyârîden Dârüssa‘ade ağalığı ile kâmyâb oldular. Hutût-ı râ’ika ve tahrîrât-ı fâ’ikada mürvârîd ü yakut gibi müşârûn bi’l-benân,

Bulsaydı İbn Mukle midâdın zer-ver idüp
Göz sürmelerdi görmek için hüsn-i hattını
Şeyh ve İmâd gelse cenâb-ı şerîfine
Kat’ân ta’allüm eyleridi hâme-i kattını

¹⁹⁹ ve Ü2HE: -Ü1

²⁰⁰ behradâr Ü1Ü2H: +idi E

²⁰¹ âsâr-ı hayriyyesi Ü1Ü2H: âsârı E

²⁰² hâlâ ... hazretleri Ü1: hâlâ ağa-yı Dârüssa‘ade ‘inâyetlü Beşir Ağa Ü2, hâlâ ağa-yı Dârüssa‘ade Hazînedâr Beşir Ağa hazretleri H, Beşir Ağa E

²⁰³ ağa-yı ... sonra E: fi’l-asl Mora Muhassılı Ahmed Paşa terbiye-kerdesi olmakdan nâşi Morali Beşir Ağa dimekle meşhûr olup, efendisi vefâtından sonra Ü2, -Ü1H

²⁰⁴ ‘inâyet-i ... duhûl Ü1HE: dâ’ire-i humâyûna dâhil olmuşdur Ü2

²⁰⁵ efendilikleri eyâmında Ü1Ü2H: efendiliklerinde E

²⁰⁶ mefâhir ... me’lûf Ü1Ü2H: ma’ârif ü mefâhirle me’lûf ve meşgûf E

²⁰⁷ on beş ... müddetde Ü1Ü2H: on beş seneden berü E

²⁰⁸ üzere E: +dâ’ir Ü1Ü2H

²⁰⁹ bâdî Ü1Ü2H: eyâdî E

²¹⁰ hâzır Ü1Ü2H: hâzıra-i pâyê E

mazmûnu zîb-i ser-levha-i 'unvân, meydân-ı kemânkeşide kabza-bahşâ-yı şücâ' ve²¹¹ tozkoparan, firâset ü fûrûsetde âyâs ve mülâ'ibü'l-esinneye sebak-âmûz, melâhat-ı beyân ve 'uzûbet-i lisânda Ebü'l-Alâ ve İbn Nübâte'ye gayret-efrûz , mübârât u mucânese-i nazâ'ir u eşbâhda, فكم طيب يفوح ولا كمسك ولا كمير يطير ولا كباز evcinde bâlâ-pervâz, mefhûm-ı beşâset ü heşâsetlerinden ber-şemme, حلو خلاء قه طيب حقاء قه يحصى الحما قبل ان تحصى مآثره şemâ'il-i latîfelerinden ber-kulâme, sâlik-i minhâc-ı teşbîh-i etrâb olanlara târeten تبين رويداً امامه من هند meseli çehre-nümâ ve gâh kerre [23 b] فان المسك بعض رم الغزال me'âli hayret-fermâ, cûd u sehâda Hâtem-şiyem ve Ca'ferî-kerem, 'aliyyü'l-himem, celiyyü's-şiyem, beşûş u besîm, zarîf ü halîm bir zât-ı ferhunde-fâl-ı na'îmü'l-hîm²¹² olup, من حقنا اورفتاً فليقتصر meseli sûret-nümâ-yı müdâfa'a olmamak lâzım gelse, evsâf-ı cemîletü'l-etrâflarına mahsûs bir kitâb-ı müte'addidü'l-ebvâb te'lif olunmak iktizâ iderdi. Zemân-ı sa'âdetlerinde Haremeyn-ı Şerîfeyn evkâfına dâ'ir tahiyâtta oturmuş ve câ-be-câ rükû' vü inhinâ hâletlerini göstermiş²¹³, mesâcid ü ma'âbid eyne mâ kâne himmet ü 'inâyetleriyle ma'mûr u âbâdân ve fi'l-asl cevelângâh-ı rahş-ı reye'ân u 'unfuvânları olan Mora cezîresi evkâf u müberrâtlarıyla reşk-i bikâ' vü büldân olup, sâ'ir medâ'in ü emsârda husûsan Haremeyn-i Muhteremeyn'de hayrât u hasenâtları hâric-i havsala-i aklâm²¹⁴ olmağın itnâb u itâle vâdilerinden keffi-i akdâm kılınmışdır. Eyyâm-ı behcet-irtisâmalarında²¹⁵ nâm-ı nâmîlerine te'lif ü²¹⁶ terceme olunan kütüb ü resâ'il 'ilm-i şerîfe²¹⁷ rağbet u i'tibârlarına delîl-i kâfi ve ashâb-ı ma'ârif ü kemâle itîfât u ikrâmılarına bürhân-ı vâfidir. Cenâb-ı Hak hemîşe muvaffak bi'l-hayr eyleye, âmîn.

İSTİTRÂD

Ba'z-ı ashâb-ı hakîkat mü'ellefâtında الباء لها سرّ عظيم لا تتها مبتعاً الاعذار و من كانت في اسمه حق بكثرة اللطاف [24a] hisâb i'tibârına göre ibtidâ-yı a'dâd olmakdan nâşî esrâr-ı ilâhiyyeden sırr-ı 'azîmi mutazammın olup²¹⁸, her kimin isminde vâki' olursa ol kimesne kesret-i²¹⁹ eltâf-ı Rabbâniyye ile muhât u mahfûf ve vefret-i mehâsin-i hayriyye ile meşmûl u me'lûf olur deyü mastûrdur. Bu kelâmın sırr u sıdkı hâricde meşhûd ulü'l-ebşâr olduğundan gayri be-tahsis 'inâyetlü efendimiz hazretlerinin seleflerinde ve el-ân zât-ı sûtûde-sıfâtlarında zâhir ü²²⁰ bedîdâr olmağın, 'inâyât-ı Sübhâniyye'den mütevakkı'dır ki, selefleri misillü otuz seneden ziyâde mesned-i 'izz ü sa'âdetde ber-karâr ve hem-vâre melhûz-ı lahzât-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı 'âlî-tebâr olalar.

و من الله التوفيق في كل الامور و بمشيئته كرور الاوام والشهور

²¹¹ şücâ' ve Ü1Ü2H: secde-i E

²¹² bir ... na'îmü'l-hîm Ü1Ü2H: -E

²¹³ câ-be-câ ... göstermiş Ü1Ü2H: -E

²¹⁴ aklâm E: kılâm Ü1Ü2H

²¹⁵ irtisâmalarında Ü1Ü2H: irtisâmılarınca E

²¹⁶ ü Ü1Ü2H: veyâhüd E

²¹⁷ resâ'il ... şerîfe Ü1Ü2H: resâ'il-i 'ilmiyye E

²¹⁸ a'dâd ... olup Ü1Ü2H: a'dâddan olmak ile esrâr-ı ilâhiyye sırr-ı 'uzmâyi mutazammın olmağla E

²¹⁹ kesret-i Ü1Ü2H: kesr-i E

²²⁰ ü Ü1Ü2H: -E

EZ-ZEYL VE'L-HÂTİME FÎ MEHÂSİN HAZÂ EŞ-ŞİRZİMETÜ'L-KERİME

Bi-'avnihî Subhânehû evân²²¹ u imkân müsâ'id²²² ve mi'vân olduğu rütbelerde işbu risâle-i cemîle²²³ sûret-yâfte-i hüsn-i hitâm ve hey'et-nümâ-yı gâyet ü fercâm olup, zımnında mastûrül-esâmî olan zevât-ı kirâmînin başka başka mehâsin-i evsâf ve mehâmid-i eltâfları müsâmaha-i vekâyi'-nüvisânla, على ما يليق بالشأن behcet-efrûz-ı manzûme-i beyân olmadığından nâşî cebr-i noksân ve tenvîh-i etvâr u 'unvân irâdesiyle 'ale'l-'umûm ve'l-icmâl [24b] mekârim-i ahlâk ve mefâhir-i neyyirü'l-işrâkların²²⁴ mütekeffile bir tekmile-i 'akile ile tatrîz ü tahbîr kılınmak mülâhazası dâmen-gîr-i zamîr-i 'abd-i vâlâ-semîr oldukca,

Senin sözün ne güherdir ki zîb-i gûş idelim
Muharrerin ne hünerdir ki nakş-ı hûş idelim

Bize zülâl-ı ma'ânî-i menba'-ı tahkîk
Getür ki şâhiye-i râğbet ile²²⁵ nûş idelim

mefhûmu müdâfa'ası²²⁶ hayret-efzâ-yı mütehayyile-i fehâmâ ve sedd-i râh-ı cevelân-gâh-ı şeb-dîz-i hâme olmağa müte'âkîb, زهر دريکه ببندد هزار بكشايد me'âlince imdâd-ı Fettâh-ı vâhibü'n-necâh ile 'ulemâ-yı i'lâm ve fuzalâ-yı hüccetü'l-enâmdan mi'e sâdise ricâlinden olup, beş yüz doksan yedi senesi huhûdunda müteveffâ Ebü'l-Ferec ibn Cevzî'nin *Tenvîrû'l-gabes fî fazli's-Sudan ve'l-Habeş* nâm mü'ellifine zafer-yâb ve bu bâbda kitâb-ı mezkûrun bi't-temâm terceme olunması mevsûl-ı hayyiz-i vücûb u istihbâb iken, قطرة من عباب و شمة من اناب 'mi mîsdâkinca şimdilik bir makâle-i muhtasarası telhîs ü intihâb olunmağla iktifâ ve, من رأي من السيف اثره فقد رأي اكثره meseli isrine iktidâ olunmuşdur. Siyâk-ı mezkûr²²⁷ üzere, mü'ellif-i merkûm kitâb-ı mevsûmunda demişdir²²⁸ ki, bu tâ'ife-i latifenin âbdân u kulûbu kavî olmakdan nâşî şecâ'at u celâdet ve mekremet ü sehâvet ile mevsûf ve hüsn-i hulk ve tayyib-i şiyemle [25a] me'lûf, suhûlet-i 'ibâret ü talâkat ve 'uzûbet-i kelâm ü fesâhat ile mecbûllerdir. İ'tibâr-ı suver-i beyz ü hisâne olmayup, fazl u ihsâne olmağla ihmirâr-ı levn-i mûris-i 'ayb u nakîse olmamak zemîninde ba'zı şu'arâ,

وعيب سواد اللون ان قيل حاله فهذا سواد المسك والعود اسود
هذا اسواد الركن يشفي بلمسه و يهدي اليه بالركوع و يسجد

manzûmesiyle istidlâl ve ba'zıları,

يكون الخال في حدٍ قبيح فيكسوه الملاحه والجمال
فكيف يلوم انسان على من يراه كلة في العين خالا

medîhasıyla tezyîn-i ruhsâre-i hayâl iderler. Ve fi'l-mesel bu levn-i makbûl ü şerîf olmasa eş-ref-i a'zâ²²⁹ olan sevâd-ı 'ayn için ve tabh-ı ta'âm hâssasın mutazammın olan kalb u kebid için ihtiyâr olunmazdı. Esmârdan ihlîlec-i esved iken tubben nef-i 'azîmi muhtevî idiği bâbında mezkûr ve mîknâtis u mehekkîn hâsiyyeti 'ale'l-husûs Hacerü'l-esved'in meymenet ü fazîleti mahallinde mastûr ve ismid didikleri hicâre-i sürmenin herkesin gözünde lutfu mü-

²²¹ evân E: âdât Ü1Ü2, edevât H

²²² müsâ'id Ü1Ü2H: mütesâ'id E

²²³ risâle-i cemîle Ü1Ü2H: risâle E

²²⁴ işrâkların Ü1Ü2H: işrâkları E

²²⁵ ile Ü1Ü2H: -E

²²⁶ müdâfa'ası Ü1Ü2H: müdâfa'a E

²²⁷ mezkûr Ü1Ü2H: meşhûr E

²²⁸ demişdir Ü1Ü2H: buyurmuşdur E

²²⁹ a'zâ Ü1Ü2H: a'zâdan E

şâhid ü manzûr ve misk ü 'ûdun râyihası etrâf-ı 'âlemde fâyih ü menşûrdur. Ve bu cîl-i cem-îlden nebiyy-i ashâb-ı Uhdûd ve Zülkarneyn ve Lokman gibi enbiyâ-yı 'izâm, Sâlim Hudeyfe ve Bilâl bin Hamâmeti'l-Habeşî²³⁰ [25b] ve Usâme ibn Zeyd misillü sahâbe-i kirâm, 'Atâ bin Ebî Rabâh ve Habîb ibn Ebî Sâbet ve Yezîd bin Ebî Habîb ve Mekhûl-ı Şâmî mânendi 'ulemâ-yı zevi'l-ihtirâm, Ebû Mu'âviyeti'l-Esved ve Zünnûn-ı Mısırî ve Ebû'l-Hayr et-Tibnâtî gibi 'ubbâd u zühhâd ve 'Anber ibn Şeddâd ve Nusayb Ebû Mihcen ve Ebû Dülâme misillü şu'arâ-yı belâgat-mu'tâd ve bî-nihâye ezkiyâ vü küremâ zuhûr idüp, ahvâl u etvârları kütüb-i tabakât u siyerde mezkûr u muharrer²³¹ ve şîrzime-i memdûhenin nebâhat-ı şân ve recâhat-ı 'unvânına delâlet tarîkası üzere meşrûh u mufassaldır. Ez-cümle ibtidâ-yı leme'ân-ı envâr-ı Muhammedî'de mülûk-ı Habeşe'den Necâşî cenâblarının nâme-i Resûlullâh'²³² tekrîm ü tasdik ile kabûl-ı İslâm itmesi keyfiyeti 'alâka-i cinsiyet ü haysiyet ile kendüye mensûb olanların sa'âdet-i dâreyne mu'azzez ü müşerref olmalarına bürhân-ı celiyyü'l-irtisâm olmağın²³³, risâle-i 'anberîn-i kelâle bu makâle-i celîle ile müzeyyel ve miskiyetü'l-hitâm kılınmağa tasaddî vü ikdâm olunmuşdur.

NÂME-İ RESÛLULLÂH ﷺ İLE'N-NECÂŞÎ²³⁴ ﷺ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُوْلِ اللّٰهِ اِلَى النَّجَاشِیِّ مَلِكِ الْحَبَشَةِ اَنْیُّ اَحْمَدُ اِلَیْكَ اللّٰهُ الْمَلِكُ الْقَدُوْسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ عِیْسَى ابْنَ مَرْیَمَ رُوْحَ اللّٰهِ وَ كَلِمَتَهُ اَلْقَاها اِلَى مَرْیَمَ الْبَتُوْلِ الطَّیْبَةِ فَحَمَلَتْ بِعِیْسَى [26a] وَ اَنْیُّ اَدْعُوْكَ اِلَى اللّٰهِ وَ حُدَّه لَا شَرِیْكَ لَهٗ وَ اِنْ تَنْتَبِعْنِیْ وَ تَوْمُنْ بِالذِّیْ جَاْنِیْ فَاتِّیْ رَسُوْلَ اللّٰهِ وَ قَدْ بَعَثْتُ الْبِكْمَ ابْنَ عَمِّیْ جَعْفَرَ وَ مَعَهُ نَفَرًا مِنْ الْمُسْلِمِیْنَ وَ السَّلَامُ عَلٰی مَنْ اتَّبَعَ الْهُدٰی

CEVÂB EN-NECÂŞÎ

اِلَى رَسُوْلِ اللّٰهِ ﷺ عَلَيْهِ وَ سَلَمٍ مِنَ النَّجَاشِیِّ سَلَامٌ عَلَیْكَ يَا نَبِیَّ اللّٰهِ وَ رَحْمَةً اللّٰهِ وَ بَرَكَاتِهِ الَّذِیْ هَدَانِیْ اِلَى الْاِسْلَامِ اَمَّا بَعْدُ فَقَدْ بَلَّغْنِیْ كِتَابَكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فِیْمَا ذَكَرْتَ مِنْ اَمْرِ عِیْسَى فَوَرَبِّ السَّمَاوَاتِ وَ الْاَرْضِ اَنَّ عِیْسَى بِنَ مَرْیَمَ مَا یَزِیْدُ عَلٰی مَا ذَكَرْتَ مَقْرُوْنَا اِنَّهٗ كَمَا قُلْتُ وَ قَدْ عَرَفْنَا مَا بَعَثْتَ بِهٖ اِلَیْنَا وَ قَدْ اَبْنُ عَمِّكَ وَ اَصْحَابُهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَ قَدْ بَايَعْتُكَ وَ بَايَعْتَ ابْنَ عَمِّكَ وَ اَسْلَمْتُ عَلٰی یَدِیْهِ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ وَ قَدْ بَعَثْتَ اِلَیْكَ ابْنِیْ وَ اَنْ شَعْتَ اَنْ اَتِیْكَ فَعَلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَاتِّیْ اَشْهَدُ اَنَّ مَا تَقُوْلُ حَقٌّ وَ السَّلَامُ عَلَیْكَ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُ

تَمَّتْ وَ حَرَّرَتْ بِعِنَايَةِ الْمَتَّانِ الْمَعِیْنِ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ لِسَنَةِ ثَلَاثٍ وَ سِتِّیْنَ

بَعْدَ مَاتِهِ وَ الْفَمِنْ هِجْرَةِ مُحَمَّدٍ الْاَمِیْنِ عَلَيْهِ وَ عَلٰی اٰلِهِ

اَفْضَلُ صَلَوَاتِ الْمَصْلُحِیْنَ مَا رَسَمَ الْقَلَمُ

اِخْبَارِ الْاَوْءَالِ مُتَبَدِّحًا عَلٰی

مَنْصَّةِ الْاِنَامِلِ

²³⁰ Hamâmeti'l-Habeşî Ü1: Hamâme Ü2HE

²³¹ muharrer Ü1Ü2H: muharrerdir E

²³² resûlullahı Ü1Ü2H: fahr-ı 'âlem (ﷺ) i E

²³³ irtisâm olmağın Ü1Ü2H: irtisâmdır E

²³⁴ ﷺ Ü1: -Ü2HE

²³⁵ Ü1Ü2H: -E

[26b] TEKMİLE-İ TERCEME-İ AĞA-YI MÜŞÂRÜN-İLEYH MERHÛM VE MAĞFÛRUN-LEH²³⁶ *

Mûmâ-ileyh mürûr-ı zemânla makâmında temekkûn ü istikrâr ve fi'l-asl Eş'ab-meniş ve hîle-verziş bir u'cûbe-reviş, yâdgâr-ı Zengibâr olmağın merhûm Koca Mehmed Paşa'dan sonra telvîs-i²³⁷ sadâret iden Firârî-zâde 'Abdullâh Paşa ve halefi Devâtdâr Mehmed Paşa gibi müdâhin u leyyinü'l-cânib ve mahzâ kendi bergeştesi olmak zu'muyla mekr ü şerrinden hâ'if ü hâ'ib, vüzerâ-yı hayret-ârâya müsâdefe itmekden nâşî derûn u bîrûn-ı havâss u 'avâm-ı zû-şücûna mûte'allik umûr-ı sığâr u kibâr 'abd-i memlûki 'Acemiyü'l-asl Süleyman nâmında bir hırsız oğlanın pençe-i tasallut u idbârına müsellemler ü giriftâr ve ol dahi şeytâna cevreb ve Çingâne ve Tatar'a selîmî ile zer-endûz kaftân giydirme hîlelerinde kavıyyü'l-iktidâr, enâmî-line kalem, girîbânına çelim yürütmekle sezâvâr, Arnavud Mehmed nâmında bir kâtib-i mel'anet-nigârı muhtâr u müsteşâr ve min-küllî'l-vücûh gasb-ı emvâl-i 'ibâdullâha kutre-nişin ve dalyan karâr ittihaz itmeğın, kapu kethüdâlarından dîn ü mezhebden bî-haber Bayburdlu ve Kemahlı misillü bir alay nekbet-eser ve manâsıb-ı divâniyye ile üç beş senede vâsıl-ı sermenzil-i hüsrev ve heybet olmağı gözüne kesdirmiş ve dükkân-ı mütehayyilede bir tarikile kâmetine rast gelmeyecek hil'atlar biçdirmiş, Kâtib-zâde ve Hâlisâ-zâde 'Ali Beyler²³⁸ ve bunlara müdânî²³⁹ hammâm ve ze'âmet satup, âdem olmak sevdâsında bî-şu'ûr ve nev-zuhûr çelebiler ve taşrada²⁴⁰ iltizâm ve cizyedârlık mezâlîmi meydânına taş dikmiş ve cerâyih-i kulûb-ı eytâm²⁴¹ u ârâmla²⁴² dest-i cevr ü cefâ²⁴³ ile tuz ekmekde mişvârı bilinmiş Köstendilli Hasan ve Vizeli'ye²⁴⁴ benzer niçe yolkesen ve sâ'ir esnâf-ı enâm ve envâ'-ı haşerât u hevâmdan gürûh gürûh müdâhin u mashara makûlesi mülhidler ve sarrâflardan Agob veyâ Gob nâmında fûnûn-ı mel'anetde peştemal kuşanmış kâfirler dâ'iren-mâdâr dâ'ire-i medhûrelerine²⁴⁵ intisâb u inhidâr ve Mehmed Efendi ile Süleyman [27a] Ağa'nın dest ü dâmânına dokunmak²⁴⁶ ile iftühâr ve Ebü'l-Misk bâr-gâh-ı zulmet-penâhına²⁴⁷ duhûle²⁴⁸ fürce-yâb olanlar "efendimizin mübârek ayaklarının basdığı yerlerdir" deyü çehre-fersâ-yı hasîr-i murdâr ile perestîş-güzâr olarak, ابو قطران حاشا عن مسامع العقلا انار بكم الاعلى mesnedinde tecebbür ü istîlâ sûretlerinde cemî' manâsıb u hidemât-ı umûra bizzât ve bi'l-vâsıta müdâhale zımnında taşrada ve²⁴⁹ İstanbul'da kendüler ile görüşen veyâhud bir tarikile ism ü resmi kulaklarına erişen derd-mendlere mutâlebât-ı tâkat-güzâr ve tekâlif-i gayr-ı mütenâhiye tarhına âğâz iderek, cigarlerin kebâb ve hân mânların harâb itmekle mübâhât u ihtizâz iderler idi.

İstanbul ahvâli icmâli²⁵⁰ şöyledir ki, bunların re'y ü irâdesi munzamm olmaksızın ednâ bir mansıbın tevcîhi mümkün olmadığından başka, beherhâl mansıba nâ'il olanlar iki üç

* Bu bölüm H nüshasında yok

²³⁶ ağa-yı ... mağfûrun-leh Ü1: Maktûl Beşir Ağa Ü2E

²³⁷ telvîs Ü1E: teşrîf Ü2

²³⁸ beyler Ü2E: bey Ü1

²³⁹ müdânî Ü2E: + ve Ü1

²⁴⁰ taşrada Ü1Ü2: taşralarda E

²⁴¹ eytâm Ü1Ü2: + ile E

²⁴² ârâmla Ü1Ü2: ârâm E

²⁴³ cevr ü cefâ Ü2E: cefâ vü âzâr Ü1

²⁴⁴ Vizeli'ye Ü2E: Vizeli Ü1

²⁴⁵ dâ'ire-i medhûrelerine Ü2E: dâ'irelerine Ü1

²⁴⁶ dokunmak Ü1: dokunabilmek Ü2E

²⁴⁷ penâhına Ü1Ü2: bârgâhına E

²⁴⁸ duhûle Ü2E: duhûlüne Ü1

²⁴⁹ ve Ü2E: -Ü1

²⁵⁰ icmâli Ü1: icmâlen Ü2E

kat câ'izesini verdikten sonra Ağa'ya ve Süleyman'a boğça ve mücevher makûlesi hediye vermez ise insâniyet dâ'iresinden hâric merdûd u mebgûz olması mukarrer ve senenin evvelinde veyâhud vasatında 'azle mükedder olur. Vezîr kethüdâları ve defterdâr efendiler de üçer beşer yüz kîse sarrâf akçesiyle nâ'il-i matlûb olanlar²⁵¹ ikişer üçer ay mürûrunda 'azl u nefy ile tekdîr ü tagrîb olunmak tarîkası üzere bir senede beş altı kethüdâ ve üç dört defterdâr görüldüğü mübâlagadan müberrâdır. Dâ'ire-i mekrûhîlerine²⁵² ihtisâsla Haremeyn'den tevliyet ve mukâta'a ihsânına mazhar olanların²⁵³ ekşi hamîri kesildikten sonra berât u tezkiresi bir taze oğlanın eline verilüp²⁵⁴ gönderilmeğın, o mâder-be-hatâ dahi ednâ mülâbese vü mücâvere ile aslı [27b] yokdan galat-kârlığa düşüp²⁵⁵, meselâ كوره emîni İbrâhîm Ağa'ya varacak iken²⁵⁶, hem-civâr ve hem-reftârı Bayburdlu Mustafa Ağa'nın konağına uğrayup, iblâğ-ı berât ve izhâr-ı gunc²⁵⁷ u işârât* ider. Sâhib-i hâne olan müstağrak u ahmak 'atiyye-ve-liyy-i ni'metin²⁵⁸ şükrü için hüdhüd gibi secedât-ı müteväliyyeye kapanmaktan ve resânende-i menşûr-ı vezâret²⁵⁹ olan oğlanın yüzüne bakmaktan mazmûn-ı berâtı fehme mecâlî olmayup, ne hâl ise üç beş yüz gurus i'tâsiyla def'î dağdağa ve ba'dehû kağıdın yanlışı geldiğın mülâhaza-i humârıyla medhûş iken dîv-sûret bir âhar Kızılbaş gelüp, " falan ağa selâm itdi, berât yanlışı gelmiş " deyü istirdâd ider. Verdiği akçe aralığa gidüp, lisâna²⁶⁰ getürmekde ebkem ve mudhik-i 'âlem olduğı yetmez iken, " inşâallâhu te'âlâ²⁶¹ fâl-ı hayrdır, karîben bize a'lâsı gelmeğe delâlet ider " deyü ibühâc ider. Ağa hazretlerinin ber-vech-i âtî devâbbına gâyet olmamağın, ba'zı kerre izhâr-ı semâhat ve şey' me'mûl itdiğı ricâl ü kibâra at ve bârgîr gönderir. Götüren harâm-zâde farazâ " re'is-i sâbika götür " demişler ise lâhika iblâğ ve birkaç altun aldıktan sonra istirdâd ve sâbika isâl ider. Bunun gibi hîle-kârlıklarının nihâyeti olmayup, Timur 'askeri gibi istidrâcları gâyetde bir garîb kavm-i şûm ve musîbet-i merz-bûm²⁶² idiler ki, vücûhla dünyâ kendülere müteveccih ü müsahhar ve her ne mahalle hulûl iderler ise Nogay Tatarı çapulğâhından bed-ter iderler idi.

Taşra keyfiyyeti şöyle ki, min-cümleti'l-garâ'ib ağa derd-mendi mahbûb dost olmağın bıyıklı çukadâr istihdâmına cânı sıkılıp, ahrâr u arakkâdan on yedişer ve²⁶³ yirmişer yaşında serv-kâmet, ra'nâ-kıyâfet çukadârlar²⁶⁴ peydâ ve evkât-ı hâliyede anlar ile mülâ'abe ve taraf taraf mübâşeretle [28a] hizmetlere göndermek 'âdetleri olmakdan nâşî her fende a'yân u ağıniyâ nâmına bir sâhib-i hânedân²⁶⁵ bulunur ise²⁶⁶ hakkında bir tarikle ifk ü iftirâ ve fi'l-mesel "Haremeyn bulutu üzerinden geçer iken secde-i tahiyete mübâderet itmemiş " deyü emr ve mektûb peydâ iderler.

* Ü2 ve E nüshalarında شارات şeklinde yazılmış

²⁵¹ olanlar Ü1Ü2: olanların E

²⁵² mekrûhîlerine Ü1: mekrûhelerine Ü2, mekrûhlarına E

²⁵³ olanların Ü1Ü2: olan kesânın E

²⁵⁴ oğlanın ... verilüpÜ1E: oğlanla Ü2

²⁵⁵ aslı ... düşüp Ü1Ü2: galat-kârlığa düşüp aslı yokdan

²⁵⁶ iken Ü1E: yerde Ü2

²⁵⁷ berât ... gunc Ü2E: berevât ve gunc Ü1

²⁵⁸ ni'metin Ü1Ü2: ni'met E

²⁵⁹ menşûr-ı vezâret Ü1E: menşûr u berât Ü2

²⁶⁰ lisâna Ü1E: lisânına Ü2

²⁶¹ inşâallahu te'âlâ Ü2E: inşâallah Ü1

²⁶² musîbet-i Ü2E: +her Ü1

²⁶³ ve Ü1E: -Ü2

²⁶⁴ çukadârlar Ü1Ü2: çukadâr E

²⁶⁵ hânedân Ü2E: hâne Ü1

²⁶⁶ ise Ü2E: + ve hânedân-ı sa'âdetleri Ü1

Ber-vech-i mübeyyen on yedi yaşında bir nev-hatt gulâm derme çatma makûlesi on beş yirmi kadar etbâ' ve huddâmla me'mûr olduğu derd-mendin başına belâ-yı âsmânî gibi nâzil ve ba'de'l-habs def'ine yetmiş seksen kîse akçe talebiyle tazyîk ider. Vermede muhâlefet ider ise kâ'inen men-kân zincire çekilüp, siyâset sûretinde neûzü-billâhi te'âlâ kırbac ile karnına döğmek ve ref'-i harâret için gicelerde²⁶⁷ altına soğuk su dökmek misillü cevri ü ezâ ile istediklerini tahsil iderler. Vülât u hükkâmdan bir kimesne bunların evzâ'ına çün ü çirâyâ kâdir olmayup, rızâlarına mugâyir bir söz söyler ise " Haremeyn'i harâb eyledi " deyü hâline göre 'azl u 'ukûbet mukarrer ve bir taraftan şefâ'at ü recâ gayr-i müyesserdir. Vardıkları mahalde at ve bârgîr ve kelb ve hunzîrden²⁶⁸ her ne görürlerse " Ağa efendimize lâzımdır " deyü gasb u cem' iderek ağa hazretlerinin iki üç yüz ve Süleyman Ağa'nın başka bir o kadar esb ü esteri biriküp, âhûrlar mütehammil olmamağın etrâf u eknâfda müceddeden âhûrlar yapıdırılmağa ve ıstabllar binâsına²⁶⁹ muhtâc iken kendülere kanâ'at gelmeyüp, dîvân-ı garâbet-'unvânına hâzır olan bî-çârelerin merkûbâtı salâhûrlar²⁷⁰ si'âyetiyle nazargâhına îsâl ve kimin olursa ahz u istîsâl iderler.

Dîvân ahvâli şöyle ki, çehârşenbih günlerinde izn-i 'âmm olup, kudât-ı 'asâkir ve kibâr-ı zevi'l-mefâhirden 'ulemâ ve sulehâ ve küttâb ve²⁷¹ zu'amâdan [28b] herkes varmağa muhtâcdır. Varmayanlara " sen de âdem olsan murâd kapusuna mülâzemet iderdin " deyü hizmetkârından sitem ve 'iyâl ü akribâsından²⁷² temâm elem çeker. Ne hâl ise, mülâzımlardan ihtisâs kaydında olanlar lâbûd koynunda, koltuğunda bir şey götürür. Yazıcı ve ağa babası İşrâkıyyûn'dan olmağla ashâb-ı dest-âvîzi gözünden bilürler ve onları başka başka idhâl iderler. Kusûr pes mândegân-ı derd-mendân cinsi cinsine topdan girerler ve ma'hûd ağzı açık ve kaşığı kırk günden berü bulaşık tatlıdan devây-ı dâ'ü'l-fakr niyyetine yalayup yarımca kahve ile dâmen-bûs idüp çıkarlar. Ashâb-ı ihtisâsdan ma'dûd olmağla başka girenlerden birinin parmağında yüz guruşluk engüşterî yâhud çiçeklice kaftan ve²⁷³ entarî görülürse " yüzük eski ma'dene benzer " deyü²⁷⁴ o sâ'at intizâ' ider, yâhud ardınca baltacı yetişüp²⁷⁵ intimâ' ider. Kaftan sâhibine " bu sene Hind'den murâd üzere akmişe gelmedi, siz bunu nereden tedârük itdiniz ? " diyerek telmîh u tasrîhle ifhâm-ı matlab olunur. 'Azîz nişlesün tav'an ve kerhen birkaç parça şey tedârük idüp irsâl ider. İttifâkan içinde bir reng-âmîz güzelce kumaş zuhûr ider ise o sâ'at baltacı anı girü götürüp²⁷⁶, " Ağa efendimiz bundan pek hazz itdi, bakıyesi var ise göndersünler " deyü ilhâh ider. Ve helümme cerrâ taraf taraf vakt u zemâna mülâyim kitâb sâliyânesi ve zarf ve fincan ve pasdırma, sucuk, güğercin ve kanarya mutâlebesi Rıdvân-zâdenin boynuzlu horosuna ve Kuzguncuk ustasının kargasına varınca her ne görse ve işitse²⁷⁷ sâhibinden taleb ve ahz ve aldığı sâ'at 'ummâna birağılmış katre gibi muzmahill olup, hiç lutfu gayr-ı mutasavver belki irtesi nevbet göndermez ise [29a] mağdûb u merdûd olacağı mukarrerdir. Ağa hazretleri gicelerde gûyâ dersle iştigâl itmeğın "Ağa efendimiz Şifâ okuyorlar. Eyüce şerh bulamadılar" deyü bir söz çıkarırlar²⁷⁸. Her kimin

²⁶⁷ ref'-i ... gicelerde Ü1E: gicelerde ref'-i harâret için Ü2

²⁶⁸ hunzîrden Ü1Ü2: hunzîr E

²⁶⁹ âhûrlar ... binâsına Ü1: ıstabllar yapıdırılmağaÜ2, âhûrlar yapıdırılmağa ve ıstabllara E

²⁷⁰ salâhûrlar Ü1Ü2: silahşörler E

²⁷¹ ve Ü1Ü2: -E

²⁷² 'iyâl ü akribâsından Ü1: 'iyâlınden Ü2E

²⁷³ kaftan ve Ü2E: -Ü1

²⁷⁴ deyü Ü1E: diyerek Ü2

²⁷⁵ yetişüp Ü2E: -Ü1

²⁷⁶ götürüp Ü1: getirüp Ü2E

²⁷⁷ her ... işitse Ü2E: -Ü1

²⁷⁸ çıkarırlar Ü1E: çıkar Ü2

sâmi'asına vâsıl olursa elbette şerh-i *Şifâ* tedârükü kaydına düşer. Birkaç günden sonra “Ağa efendimiz *Vassâf yâhûd Dîvân-ı Şevket* ve *Hassâf mütâla'a* ideyorlar” deyü bir *Vassâf* ve *Şevket* fırtınası zuhûr ider. Sahhâflar birbirine girer. Harbeneden müste'âr kitâblar irsâl ve “bu nüsha ağa hazretlerinin pesendidesidir. İsâl ü ihdâsı makbûle geçer” deyü on gurusluk kitâb yüz guruşa alınıp deste deste mahalline vâsıl olur. Ve “ağa efendimiz selîkası hüsn-i hatta düşdü” deyü ceste ceste kıta'ât Şeyh ve Hâfız Osman Mushafı ve Dede murakka'aları ve Emir Efendi En'âmı ve Eğrikapulu Delâ'ili doğrulup, karalama getürmek 'ayıb olur. Getürrenler yüz karalığı eylemiş gibi çehresine çarparlar. Bu kayda düşmeyen kibârı bir taraftan mumcıoğlu mumlayup ve nice sahteciler Şeyh'e taklîd kaydına düşüp, hüner 'arz ve hediye ihzâr eylemeyenleri mu'âheze ile tecrîm ü zâr iderler idi²⁷⁹.

Şöyle şöyle zuhûr iden mekîdet ü mel'anetleri ve irtikâb olunan denâ'etleri 'ale't-tafsîl yazılmak lâzım gelse ebvâb u fusûliyle başka bir kitâb olmak²⁸⁰ mübâlagadan mücânib ve şimdilik herkese göre vâzıhdır. Bu sûretde sim ü zer ve mücevher ve gilmân ü cevârî ve esb ü esterden mâl-ı Kârûn'a mâlikler iken otuz pârelik bir tütûn çubuğuna hâhiş-ger ve dîdedûz ve cevr ü ta'addîleri etrâf u eknâfda ateş-efrûz iken kat'an kendülere fûtûr u kusûr gelmeyüp, ehl-i 'âlem bu keyfiyetlere²⁸¹ dem-beste vü hayrân ve hiçbir kimsenin²⁸² bir söz söylemeğe zehresi olmayup iş bir rütbeye vardı ki, ehl-i insâfdan bir âdem “ mukadder ne ise ol zuhûr ider ” dese 'avâm-ı nâsdan ba'zı nüdemâ-yı hannâs “ güzel a cânım, mukadder mes'elesî eskiden ma'lûm ammâ şimdi hasbe't-tecribe mahsûmdur ki, her kim Süleyman Ağa'nın dâ'iresine tereddüd ider ise anın matlûbu mukaddere muvâfık zuhûr ider ” dimeğe başladılar. Altmış beş senesi recebi hılâlinde burda bir vilâyet da'vâsı zuhûr idüp, vech-i me'lûf üzere ağa hazretlerinin²⁸³ çukadârlarından Gürciyyü'l-asl, henüz Türkçe bilmez bir köle oğlan mübâşir olmağın, Üsküdar'a 'ubûr itdikde mahalline berâber götürülmesi iktizâ ider. Bir mahbûsa rast gelüp, Üsküdar mollası Fâzıl Süleyman Efendi-zâde Nu'mân Efendi'den mahbûsu taleb ve anlar²⁸⁴ dahi “ fermâna muhtâcdır ” dediklerinde, “ benim fermânım budur ” deyü kamçısın irâ'et ve câ-be-câ izhâr-ı hiddet iderek mahbûsu alup gitmeğın, Molla Efendi bu hakârete 'adem-i tahammülden nâşî Çehârşenbih Dîvân'ına varmak ve ağaya çukadârından şikâyet itmek irâdesinde olduğı ma'lûm-ı cenâb-ı Şeyhülislâmî oldukda, tab'ı 'âlîleri muğberr olmamak için Ağa Dîvânı'na varmamak ve yerine nâ'ib nasb itmek üzere tenbîh ü karâr ve 'alâ-kavlin ağa tarafından Molla Efendi'ye bir mikdâr 'atiyye iblâğıyla teskîn-i ıztırâr olunduktan sonra bu mâdde efvâh-ı nâsa fûtâde ve şâh u bâl verilerek her biri bir dürlü rivâyete âgâz ve ba'zı ashâb-ı dirâyet tarafından bu husûs ağa hazretlerine ismâ' vü ifâde ve “bu oğlan lâyıkı üzere te'dîb olunmadıkça bu guft u gû aşığı varmaz” didiklerinde Ebü'l-Misk gazaba gelüp, “ benim etbâ'im o güne zecr ü kahra gayr-i mütehammil ve ulüv-i câhım hem-vâre nevâziş ü himâyetlerin mütekeffildir. Üsküdar mollası kimdir ki hâtırı için Dârüssa'ade ağası çukadârı ta'zîre müstahıkk ola ” deyü oğlana bir şey demeyüp, o dînsiz dahi bu kadar güürldüden sonra hiç istifin bozmamak vechi üzere vardığı vilâyetin altını üstüne döndürerek, kudâtdan bir müte'ayyin âdemi merkebe süvâr ve teşhîr ve otuz kırk kîse akçe mübâşiriyye tahsîli zımnında üç dört âdemi katl ü tedmîr eylediğın muhbir İstanbul'a kâ'imeler vâsıl ve elden ele gezüp herkese hayret ü ıztırâb hâsıl [29b] olmak hılâlinde Molla

²⁷⁹ Harbeneden ... idi E: on gurusluk kitâb yüz guruşa alınıp deste deste mahalline vâsıl olur Ü1Ü2

²⁸⁰ olmak Ü2E: +lâzım Ü1

²⁸¹ keyfiyetlere Ü1Ü2: keyfiyetlerde E

²⁸² hiçbir kimsenin Ü1E: hiç kimesnenin Ü2

²⁸³ hazretlerinin Ü2E: -Ü1

²⁸⁴ anlar Ü2E: -Ü1

Efendi oldukça def-i harâret ve nâ'ibine nezâret kasdıyla yine Üsküdar'a nakl u nehzat ve bir âhar hâneye girüp beş on gün²⁸⁵ içinde otururken bir gece sabâh namâzı²⁸⁶ vaktinde bilâ-sebeb ma'lûm evi başına yıkılıp bir bâliğe kerîmesiyle şehîd oldukda²⁸⁷ kamçı da'vâsından bi'l-küllîye fâriğ ve bu garîbe-i nâ-geh zuhûru dahi başka bir gûne hayret-efzâ ve her dürlü ma'nâ verilüp, 'akl u tecribesi olanlar istidrâcları nihâyet bulduğuna istidlâl ve Ebü'l-Misk'e mensûb olan hoş-âmedciler, " inâyetlü efendimizin hulûs u inkisârı işi bu mertebelere götürmek müstagrîb değildir" deyü bu vaz'-ı kerâmet-hayâl ile mübâhat ü iftihâr²⁸⁸ itmelerini müte'âkib hılâl-i şehri-î şa'bânda İstanbul'da giceli gündüzlü yangınlar zuhûr ve²⁸⁹ mütevâtîr ve ortalıkda erâcîf çoğalup, 'iyâzen-billâhi te'âlâ bir dâhiye-i uzmâ zuhûruna isti'dâd gelmek esnâsında kazârâ Sadrîa'zam Devâtdâr Mehemmed Paşa'nın Koska'da vâlidesi hânesi muhterik olmağın, " ihrâk def'ine takayyüd itmiyorsunuz " deyü Yeniçeri Ağası Hasan Ağa ile beylerinde vâki' olan müşâcereden²⁹⁰ nâşî irtesi ki, şa'bânın on sekizinci günü idi, Sadrîa'zam-ı müşârün-ileyh 'ulûfe tevzî'i için Dîvânhâne'de otururken " Beşiktaş'dan bu sâ'at mühr-i humâyûnu verüp Balikhâne'ye varasın " mazmûnunda hatt-ı humâyûn ile Kapucular Kethüdâsı zuhûr ve mahalline îsâl 'akabinde Mirâhûr-ı evvel bulunan 'Abdurrahman Paşa-zâde devletlü, sa'âdetlü Ebü'l-Yümn Mustafa Paşa²⁹¹ hazretleri sadâret-i 'aliyyeyi teşrîf ile Dîvânhâne'ye²⁹² cilve-i ihtizâz salmakdan üç beş gün mürûruna yeniçeri ağası dahi tebdîl olunduktan sonra tekrâr yangın dağdağası münkatı' olmamağın Hudâvendigâr hazretlerinin 'azîmet-i hüsrevâneleri ebü'l-mesâ'ib olan belâ-yı siyâhın izâlesine ta'alluk eylediğine binâ'en şehri mezkûrun evâhîrinde pazarirtesi günü²⁹³ vakt-i zuhrda Beşiktaş'dan Defterdâr Burnu'na binîş ve oraya vardıkları sâ'at ağa hazretlerin Bostancıbaşı sandalıyla Kızkulesi'ne îsâl ve bu sûretde hatt-ı humâyûn-ı belâgat-iştîmâl îsdâr u irsâl buyurmalarıyla 'âmme-i 'ibâdullâh mesrûr-ül-bâl ve secde-güzâr-ı şükr-i Hudâvend-i müte'âl oldular²⁹⁴.

Sûret-i Hatt-ı Humâyûn²⁹⁵

Sen ki vezîr-i a'zam, vekîl-i mutlakımsın, sudûr-ı Hatt-ı humâyûnum budur ki, Dârüssa'âde ağası olan Beşîr, eslâfi dâ'iresinde usûl-gîr olmayup reftâr-ı muhâlif ile tab'-ı humâyûnuma mugâyîr hareketinden nâşî 'azl ve Kızkulesi'ne vaz' olunmağla bir çekdirme seffinesi ihzâr ve Kapucubaşı mübâşeretîyle Kıbrıs kal'asında kal'a-bend olmak üzere tesyîr oluna.

Bu hey'etde ağa hazretleri Kızkulesi'nde birkaç sâ'at oturup, Mısır'a gitmek mülâhazasıyla hâline nizâm ve yine çâr-ebrû çukadârlar istishâbıyla kesb-i sâmâna ikdâm üzereler²⁹⁶ iken ba'de'l-i-îşâ, "Kızkulesi'nde olan Beşîr'in Üsküdar kâdısına kısâsen heman çekdirme seffinesi Saray Burnu'nu geçtiği gibi cezâ-yı mâyelîki tertîb ve ehl-i divâna kapu açılmadan mukaddem ser-i maktû'u Orta Kapu pîş-gâhına vaz' itdirilmeğe dikkat ve rikâb-ı humâyûnuma

²⁸⁵ gün Ü1Ü2: -E

²⁸⁶ bir ... namâzı Ü2E: sabâh

²⁸⁷ bir ... oldukda E: -Ü1Ü2

²⁸⁸ iftihâr Ü1: ihtiyâl Ü2E

²⁸⁹ zuhûr ve Ü1E: -Ü2

²⁹⁰ vâki' ... müşâcereden Ü1E: müşâcere vukû'undan Ü2

²⁹¹ 'Abdurrahman ... Paşa Ü2E: Ebü'l-Yümn 'Abdurrahman Paşa-zâde devletlü Mustafa Paşa Ü1

²⁹² dîvânhâneye Ü2E: -Ü1

²⁹³ günü E: -Ü1Ü2

²⁹⁴ humâyûn-ı ... oldular Ü2E: humâyûn îsdâr u irsâl buyurmalarıyla 'âmme-i 'ibâdullâh mesrûr oldular Ü1

²⁹⁵ sûret-i ... humâyûn Ü1: -Ü2E

²⁹⁶ istishâbıyla ... üzereler Ü1: istishâbına ikdâm üzere Ü2E

inhâya müsâra'at oluna" deyü sâniyen hatt-ı humâyûn vârid ve²⁹⁷ çekdirmenin Kızkulesi'ne yanaşmasına deryâ nâ-müsâ'id olmağın kapucubaşılardan Sirozî Mehemmed Ağa mübâşeretle Kızkulesi'nde i'dâmına mübâderet ve 'ale's-sabâh Salı Dîvânı mukarrer olmağın re's-i maktû'u ber-vech-i muharrer cümleye irâ'et ile def-i harâret olunmuşdur. Emvâl ü eşyâsı tahrîrine mübâşeret ve der-'akab Süleyman dedikleri nekbet ağasına mütâba'at ve Arnavud Mehemmed ve Sarrâf Agob'un birkaç gün ipleri uzadılıp, eşyâ-yı mektûme ve gayr-i mektûmeye nakîr ü kıtmîr hisâb vermelerinden sonra anlar dahi def-i sıklet ve ber-vech-i mübeyyen burada ve sâ'ir mahallerde mübâşeret takribiyle 'ibâdullâha musallat olan mel'ûnların cümlesi ahz ü habs ve ekseri katl ve nefy ile mücâzât olunmuşdur. Emvâl ü eşyâ ve emlâk ü 'akârları defterdâr efendi ma'rifetiyle tahrîr ü ta'dâd ve sandûk sandûk nukûd ve mücevherrât-ı nâdîde vü tuhaf ve tecemmülât-ı nâ-şinîde zuhûr idüp, emvâl ü eşyâdan başka Süleyman'ın hânesinde ve sarrâflar mahzenlerinde bulunup, ber-vech-i nakd hazîne kethüdâsına teslim olunan bilâ-mübâlaga sekiz bin kîse akçeye bâliğ olduğu derece-i sıhhate resîdedir.

Mûmâ-ileyh ma'zûl olduğu gün Hazînedâr-ı Şehriyârî İbşîr Ağa Dârüssa'âde ağalığı makâmına mevsûl olmuşdur. Kırk elli senede bir kerre Devlet-i 'Aliyye'de sâhib-i terceme misillü bir mütegalib ü mütesallitin zuhûru 'âdât-ı kevn ü fesâddan idiği tevârih görenler 'indeinde gayr-i mestûr olmağın²⁹⁸, cenâb-ı Hak'dan recâ ideriz ki, zu'afâ-yı 'ibâda merhamekten çok zemân buna müşâbih gâ'ile-i hâ'ileye ibtilâ ile hayrân u perîşân etmeye, âmîn.

Ağa-yı mûmâ-ileyh İbşîr Ağa bin yüz altmış sekiz senesi zilka'desinde 'azl ve bahren Mısır'a gönderilüp, yerine bundan akdem maktûl Beşîr Ağa'nın zemânında Mısır'a nefy olunan Ebû Kûf Ahmed Ağa'nın cenâb-ı hazret-i pâdişâh-ı zemân, kahramân-ı devrân, Sultân 'Osman Hân hazretlerine aslında hidmeti sebkat itmiş emekdârlarından olmağla Pâdişâh-ı cihân taht-ı humâyûna kadem-i meymenet-makrûn buyurdıkları ânda mûmâ-ileyhin Mısır'dan gelmesine isti'câl ve berren menzil ile getürülüp, evvelâ Hazînedâr-ı şehriyârilik ile şeref-yâb ve ba'dehû şehri-i mezbûrda İbşîr Ağa yerine Dârüsa'âdeti's-şerîfe ağalığı şerefiyle kesb-i imtiyâz buyurmuşlardır. Ve mezbûr Ebû Kûf Ahmed Ağa bin yüz yetmiş bir senesi saferü'l-hayrının yirmi birinci günü 'azl ve yerine ser-musâhib-i şehriyârî Beşîr Ağa dârüssa'âde ağası olup, Ahmed Ağa Mısır'a nefy olunmağla Boğaz Hisâr'a vusûlü esnâsında huccâc-ı Müslimîn'in hasâret haberi zuhûr ve Mîrû'l-hâc Mekkî oğlu Hüseyin Paşa'nın mîrû'l-hâclığı ağa-yı mûmâ-ileyhin şefâ'atiyle olmağla, bâ-hatt-ı humâyûn mezbûr Boğaz Hisâr'ı önünde katl olunup, rebî'ülevvelin on beşinci ahad günü ser-i maktû'u Bâb-ı Humâyûn'a vaz' olundu²⁹⁹.

²⁹⁷ vârid ve Ü2E: vardı Ü1

²⁹⁸ mestûr olmağın Ü2E: mestûrdur Ü1

²⁹⁹ ağa-yı mûmâ-ileyh ... olundu E: -Ü1Ü2H

MÜSTAKİM-ZÂDE ZEYLİ

[58b] بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ لِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالثَّنَا وَلِرَسُولِهِ وَاللهِ التَّحَايَا 300

Bundan akdem kâr-ı ricâl-i Devlet-i 'Aliyye ekâmehullâhi te'âlâ ve edâmehûdan Resmî Ahmed Efendi merhûm iltizâmı ile Şeyhülharem makbûl el-Hâc Beşîr Ağa müşârün-ileyh otuz sene mesned-i ağayân-ı dârüssa'âdeyi teşrîf eyleyip, rihletinde Moravî Maktûl Beşîr Ağa'ya dek otuz yedi 'aded nefis-i nefis tercemelerin icmâl ve *Hamîletü'l-Küberâ* nâmıyla yâdigâr-ı latîfü'l-âsâr eylemişidi, rahmetullâh. El-hâletü hâzihi bu sene-i seniyye tevekkeltü 'ale'l-Hayyi'l-Kayyûm, sene 1202, zemânımızda nuhbe-i nüfûs-ı nefise olan pîrâye-i nezâret-i Haremeyn-i Şerîfeyn olan ağa-yı Dârüssa'âde İdrîs Ağa hazretlerine gelince sekiz 'aded zât-ı sa'âdet-simâtun icmâl-i hâllerin eslâfına irdâf kılınmağa cesâret olunudu. *و من الله التويق والاعانه*

HAZÎNEDÂR İBŞİR AĞA*

Selefleri olan iki Beşîr'den sonra ibtidâya işâret bir elif ziyâde kılınmış ola. Hazînedâr-ı Şehriyârî bulunmağla selefi Beşîr Ağa'nın şehâdetinde bin yüz altmış beş şa'bânü'l-mu'azzamının evâhirinde nezâret-i Haremeyn-i Muhteremeyn ile müsta'id ve ağayân-ı Dârü'ssa'âdeti's-şerîfe makâmıyla bâlâ- mesned kılındı. Üç seneden üç ay ziyâde müddetde 'azl olunup, dârü'l-kahr Mısır'a irsâl olunmuşidi. Beş sene dahi mu'ammer olup anda rihlet eyledi. Anın makâmıyla Ebû Kûf Ahmed Ağa bekâm kılınmışidi.

[59a] EBÛ'L-VUKÛF AHMED AĞA

Maktûl Beşîr Ağa'nın zemânında Mısır'a mevsûl kılınan Ebû Kûf demekle ma'rûf ağa-yı zî-şândır. Sultân 'Osman-ı Sâlis cenâbının³⁰¹ hidmetkâr-ı emekdârı olmağla cülûs-ı humâyûnlarında Mısır'dan karadan menzil ile isti'câl ve evvelâ hazînedâr-ı bâhirü'l-iktidâr olmağla iclâl olundu. Mezkûr İbşîr Ağa 'azlinde makâmına nakl ü is'ad ile is'ad olundu. Yüz yetmiş bir senesi saferinin evâhirinde yirmi yedi ay kadar zemân-ı mukadderin itmâm ve 'azlinde vâsıl-ı Mısır-ı zâtü'l-ehrâm olmak üzere irsâl ve Başmusâhib Beşîr Ağa ol makâma isâl olunmuş iken, Hudâvendigâr-ı sâbık Sultân Mustafa Hân-ı Sâlis'in fâtiha-i cülûsunda hac müjdecisi gelmediğinden kat'-ı nazar huccâc-ı Müslimîn *كثرتهم الله الى يوم الدين* gulât-ı A'râb'ın cesâret-i hiyânetlerine dũcâr ve haybet [ü] hüsrân ile târ ü mâr oldukları haber-i muvahhişi resîde-i sâmi'a-i Devlet-i 'Aliyye oldukda Emîrü'l-hâc Mekkî-zâde Hüseyin Paşa'nın rehâvetine haml olunmağla fi'l-asl mîr-i hac olması ağa-yı müşârün-ileyh sevk u inhâsıyla olmağın bâ-hatt-ı kat'-i-i humâyûn Boğaz Hisâr-ı pîsgâhında mezbûr Ahmed Ağa boğazı ele verüp, ba'de'l-katl ser-i maktû'u rebî'ülevvelin nısfı olan yekşenbih günü Bâb-ı Humâyûn kurbünde mahall-i ma'rûfa vaz' olundu.

MUSÂHİB BEŞİR AĞA

Emsâl ü etrâbı miyânında başmusâhiblik ile mazhar-ı 'izz-i bahtiyârî ve manzûr-ı nazar-ı iltifât-ı Şehriyârî bulunmağla selefi Ahmed Ağa'nın 'azlinde Dârüssa'âde ağalığı ile Bilâl-ı Habeşî gibi mesrûrül-bâl ve muntazamül-hâl oldu. Ağa-yı mezbûr her hâlde tedbîr ve tasarruf-ı umûra kâdir ve hüsn-i hulk ile 'adîl-i nâdir ve sehâ ve kemâl ile nice ef'âl-i hayriyye kendiden sâdir [59b] olan yegâne-i reftâr, edîb-i sâdık-güftâr, sâhib-i vekâr, mütevâzî-i etvâr

* E nüshasında her ağaya l'den başlamak üzere numara verilmiştir.

³⁰⁰ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ Y: -E

³⁰¹ cenâbının Y: hânın E

olmağla on bir³⁰² sene mikdârı zemânda ol mesned-i emced ile müsta'id ve nazra-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh ile mecbûrî'l-huld olmuşıdi. Nâ-gâh şikeste-mizâc-ı resyetü'l-ibtihâc olup,

هرکرا شربتی دهدیمرض حاجت شربت دیگر نبود

müdâvât-ı etbbâ-yı hatâkâr ve mu'âlecât-ı hukemâ-yı cehâlet ü cesâret-şi'âr ile yüz seksen iki muharremü'l-harâmı evâhirinde terk-i nâsût ve 'azm-i lâhût idüp, makâmına Hazînedâr-ı Şehriyârî bulunan Mercan Ağa ikâmet olundu. Türbe-i Ebî Eyyûb-i Ensârî, عليه رضوان الباری karârı oldu.

HAZÎNEDÂR MERCÂN AĞA

Müşârün-ileyh Beşîr-i sâlis bi-kazâi'llâhi'l-hekîm terk-i tab-hâne-i fenâ ve 'azm-i dârü's-şifâ-i bekâ eyledikde bunlar,

لست مرجان ویا یاقوت یا قوتست مرجانرا

neşîdesince reftârı pesendîde ve güftârı güzîde bir zât-ı müstehabb ve vücûd-ı ehâb ağalar mesnedine sübha-i mürvârîd nişân-gâhı gibi revnak ve nezâret-i Haremeyn-i Şerîfeyn ile şeref-yâb olanların miyânında imâme-i mümtâz-âsâ ta'zîm ü tekrîme müstâhıkk görüldü. Lâkin a'dâd-ı tesbîh gibi doksan dokuz müddetde enfâs-ı nefîse-i medîde 'ömrü temâm ve evrâd ü ezkâr-ı mu'tâdesi hüsn-i hitâm bulup, terk-i dünyâ ve 'azm-i bekâ eyledikde ol mesned-i sa'âdete Cevher Ağa şâyân ve nezâret-i Haremeyn-i Muhteremeyn ile celîlü'l-'unvân kılındı. Mahrûsa-i Üskûdar'da Ayazma nâm mahalde mahdûmları Sultân Mustafa Hân-ı Sâlis binâkerdesi olan câmi'-i nûr-ı lâmi' dâ'iresinde vâki' gûristân-ı behîşt-'unvânda dahme-pîrâ-yı kabr-ı münîr oldu. نورالله مرقدہ و فی الجنان ارقده

CEVHER MEHEMMED AĞA

[60a] Kâr-azmûde, pesendîde, sûtûde a'râz-ı zâtıyyesi hüsn-i ahlâk ile mecbûl ve cevâhir-i etvârı soyunda karat be-karat makbûl, vücûd-ı mülûkü cûd olması ol makâm-ı mes'ûda şâyân-ı su'ûd ve mûmâ-ileyh Mercân Ağa intikâlinde ağalık mesnedine 'urûc ve ol sadr-ı mahsûda vülûc eyledi. Sekiz ay müddetde,

در کرانمایه بحر رشاد شاه هما سایه اقلیم دار

efser-efrûz-ı serîr-i Saltanat-ı Osmâniyye, şeref-endûz-ı Devlet-i Nu'mâniyye, es-Sultân bin es-Sultân, es-Sultân 'Abdülhamîd Hân ibnü's-Sultân Ahmed Hân es-Sâlis cennet-mekân hazretleri cülûs-ı nusret-me'nûs buyurdıklarından on sekiz gün mürûrunda ol cây-ı sa'âdetden ref' ve makâm-ı refî'ine Beşîr-i Râbi' vaz' olunmuşıdi.

Nu'mâniyye İmâm-ı A'zâm mezhebinde olan devlet demektir. Bundan gayri devletler bu mezhebde değillerdir³⁰³.

SARIKCI BEŞİR AĞA

Ol destâr-bend-i ser-bülend-mesned ve astâr-bend-i sa'âdet-mend-i sadâkat-sened nevrûz-ı firûz-ı cülûs-ı meymenet-me'nûsda hâzin-i Şehriyâr-ı saltanat-medâr bulunmağın ol ism-i beşâret-müşîr ile beyne'l-etrâb cârim-ı câr-ı beşîr olmuşıdi. Beşbuçuk seneden ziyâde sadr-ı

³⁰² bir Y: beş E

³⁰³ nu'mâniyye ... değillerdir Y: -E

sa'âdet-kadrde yegâne-i reftâr-ı zuhûr ve fetk ü retk-i umûr ile ol mesned-i ma'âlîde kıyâm ve hidmet-i mahdûmîde dil-pesend ve bekâm iken, Arabiyye

إذا ما قدر الرحمن امرا فليس إلى إزالته سبيل

mısdâkınca, gınâ-yı kalb, sene 1192³⁰⁴ târihi şa'bân-ı şerîf evâ'ilinde Mısır'a me'mûren 'âzım ve 'ibâdât u tâ'ât-ı Rabb-ı kerîme³⁰⁵ mülâzım oldu. El-Hâc Cevher Ağa hâzin-i Şehriyârî³⁰⁶ iken ol makâma mukâm kılındı.

EL-HÂC CEVHER AĞA

Zülfikâr-ı cevherdâr sadâkat ü istikâmet ve kâzımü'l-akrân-ı sevâd-ı sedâd-ı devlet ü saltanat, Hazînedâr-ı şehriyâr-ı bülend-reftâr iken Mısır'a [60 b] mukaddemâ me'mûr oldukda fursatı ganîmet bilüp, bâ-izn-i humâyûn-ı sa'âdet-nümûn Hacc-ı şerîf oldukda yine ümm-i dünyâyâ ric'at ve anda ikâmet üzere iken taraf-ı bâhirü'ş-şeref-i Hudâvendigârîden da'vet ve yine hazînedârlık ile me'mûriyyet ve çend rûz müddetde selefi Beşîr dârü'l-kahr Mısır'ı masîr eyleyüp, ol mesned-i mecde nakl ile bunlar tevkîr ve ol sadr-ı şâmihü'l-kadrda takrîr³⁰⁷ olundu. Yüz doksan yedi senesi gurre-i şehr-i receb'de vakt-i mukadderî olan müddeti temâmında yine Mısır'a tagrîb olunup, hâlâ ol mertebe-i sa'âdet-'atebeyi hazînedâr-ı şehriyâr-ı nefis İdrîs Ağa hazretleri teşrîf eylemişdir, ارامه الله تعالى ³⁰⁸.

³⁰⁴ 1192 Y: 213 E

³⁰⁵ ibâdât u tâ'ât-ı Rabb-ı kerîme Y: ibâdât-ı Rabb-ı kerîme E

³⁰⁶ hâzin-i şehriyârî Y: hâzin E

³⁰⁷ ve ol ... takrîr E: -Y

³⁰⁸ ارامه الله تعالى Y: hâlâ makâm-ı mesned-i aġayî Hazînedâr İdrîs Ağa hazretleri hulle-pûş-ı nefis E

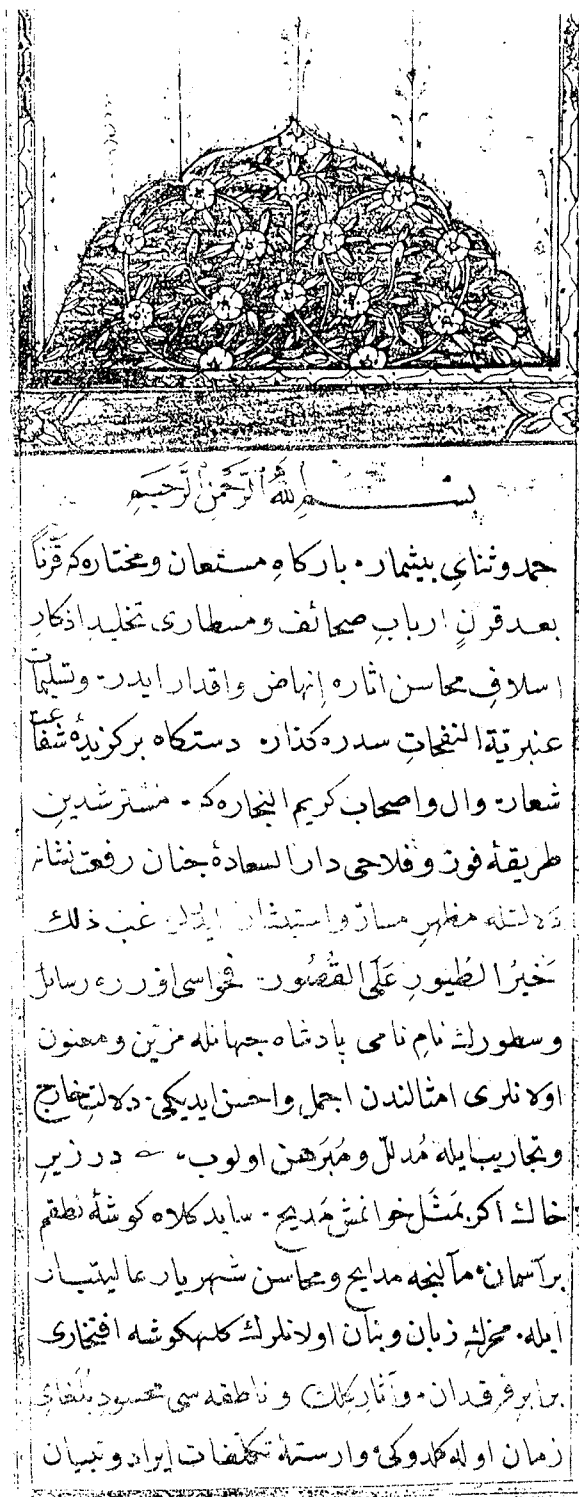
کتابخانه
مرکز اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

خميلة الكبرى

اشبهوز ساله جميله خواجهكان ديوان عالیشانك مرتاز
 وسرافراز لریدن اولوب مقدماتا وقایع نویسلک مناسبتله
 آثار قلمیه سی ریس افزای ته اریغ واسفار اوله رق میون
 الی الی سنه سی رمضانده موروث و الدماجد لری
 اولون دیوان هایون بکلکچیاکی والی صفون مخمسنه
 مالیه تذکره جیلکی والتمش برسنه سی شوالنده اریه
 اما نئی ایله شهرت شعار و الخاله هنده یکجری کتابتی ایله
 کامکار اولوب آیب جیرالن ز منتقار بلاغت میکان
 عوطفی خوش تشبه و منی کات گویای تو منموفت
 قام عطاره ر قاری اوصافی یادکاره الذین الملم
 الخرز رس و الخسلی من معاطاة الکوس مفهبحی
 مصاحبه اولراه و تحمیراقتی فصاحت بین لرندن
 نمودار اولان ناهت و نبالتاو

رجاهت و رزانتلوه محمد صبحی افدی
 حضرتلرینه اهدا
 اولمشدر
 فی شهر ربیع الآخر
 ۱۳۴۰ هـ

اولدوغنه بناء. حالا از بک پیرای سلطنت عثمانی
 زبور افروزی افسرجهانبانی. سکندر ممالک
 ستان هر کشور شهنشاه فرخنده فال سعداندر
 سلطان سلاطین عالم. خاقان عمان کرم ورو
 هم. نام محمود و سبویا و سر برت محمود بیعت
 و اقبال جسته و مجادت مسعود. داء الله تعالی
 یامه مدی لشهبوب و الا عوامر. و فیض سحاب
 انعامه علی الا نام. حضرت تارنیک مآثر و منفاخر تاجدار
 تذکارینه شروع و ابتدار دمنده. فواجب
 منی احوال تعالی. و قد فیت فیہ القرائین و کتب
 مضمونی. ادر خطه ایله. و ضافی خامه. وضع
 سر فرو برده کربان شرم و خجالت ایلوب. هزار
 دستان لسان بلوغ البیان دخی. افغان دعای
 دولت رفیع المنزله نازنده. د مبلسته و حیران اولم
 ان قلت لا زلت مرفوعاً فانک کذا. او قلت لا زلت
 ربی فهو قد فعلاً. ترانه سیله اکتفا ایلدی.
 گذارش پذیر ضمیر مزیر فصاحت سمیر بودرکه.
 نوبتو مسجد بدایع صنایع اولان. جناب حقیق
 اراده علیته سی بر امریک حدوت و حصوله تعقیق
 ابتداده. اکا بر کوفه مقدمات عجیبه. و مسلمات
 غیر مترقبه. ترتیب و تریب ابدرکه. بخرد خرد
 تصور و ادر اکنده عاجز و حیران. و حکمت
 و حقیقی اتقاننده. و الله و سرگردان اولد و شرم.

سأء على ذلك عهد سلطنت ابراهيم خانیدن اولاد
بيك التي درت سنه سي حدود نده بروجه آتی دار السعاده
الشريفه اغالغدن انفسا لله جمان مصره شراعكتا
استعمال اولان. سنبل اغاحضرتلری ردوس آچققلر
مالته چكدرمه لوبنه درچاره و ذاتنده موكوز اولان
شماعت اصلته اقتضاسيله جنك و كار زاره بنا
و دركار اولدقده اغای موحی اليه شهيد و وراكب
اولدغی سفینه اينه اموال و انسياسی موصول
جزیره كويد اولق مناسبتی ايله. جزیره مذكوره
آق دكر اطله لوبنه اشبه و تامدارى اولوب مالك
عثمانيه يه قرئت و ملايمتى حسبيله حواله بنجه
شاهيان قهرمانى يه جبان و شايان. برشكار ربيع
انظيران ايدىكى معلوم خداوندكار سابق البيان
اولدقن ناشى. در حال دولتماي ظفر ايتا تاركنه
امرجهاندار يارى صدور، و توارينجه مفصل
و مسطور اولان و جمله فتح و استخادمى رباب
جهاده باعث سرور و قور و اولق ميسر اولدى
زهي صانع كردكار كه. يدى يوز سنه دن بروچار
و خاشاك كفو و اشراكه. چنكستان شجور و طغيبان
اولان. بنينه زار منيع الحصارى. بر سنبل شكسته
قذيل و ساحطيله. كلستان نوزستان توحيد
و ايمان. و دبستان ساده لوبان تصديق و عرفان
ياش اوله. بو مقدمه يه نوبته بداعت خيال

شو و جده شاخ و بال و بر مکه - تشبیر ار ساع و اذبال
 ایدر که . بو عبدنا چیز و نقی الصمیم و سماء طراز خوسا
 رفیم . احمد بن ابرهیم جزیره مزبوره ده . ته لد
 و عنایت فیض صمدانی ایله تمیز سواد و سفید
 ضمننده . کیفیت مرسومه واقف اولغله .
 عشق و عاشقانه قافیه . مثل . الخیر منی
 و ان طال الزمان به . معنی او زره قطره مذکور فتحه
 علت اولان سبیل موحی الیه بو منقبه می بیانسه
 محصوره بر مقاله به تصدی اولسه ، فی الاصل
 تفصیلنه تواریخ سالغه متکفله اولغون . هم تحصیل
 حاصل . و هم سند غیر متصل کی بر معنا ایله یکی
 رونما اولوب . لکن اسلاف کرام و کبان و خطرف
 عظیم الفخار لوی تراجمی مختوی . بر رساله غیبیه
 تحریرینه مباشرت اولدیرغی صبر کرده . حدیقه
 الوزرا رفتارنده . عیبه الفوائد اولوق تقریبیه
 مرور زمان . و دور روزگار ایله ذبول چویدن
 مأمون . و الی ماشاء الله اضافات مقالات مکارم
 صفاتله ترقیات نشو و نمایه مقرون اوله جعی
 محقق اولدوغنه بناء . بر مدت تواریخ موجوده
 مطالعه و مقصوده کفایت سهته لرینه ظفر باب
 اوله ممدن ناشی او بایده جابجا عن یمته ففور کلکی
 بو ائنده حاله و ساره آرای مقام مذکور اولان
 آرینی الشیم . جعفری الکرم . اخوان الثمائل اللطائف

انا فانا ...
 موجیا اولور بر جور بار
 لطیف ...
 ششدر نام یا لکر موحی
 الیهک

بوالمعارف والحوارف عنایت واهتمام و براعت
و بناغما و ولی نعم جلیل الهمم بشیر آقا افندیز
حضر نلرندن خصوص مسطور لند اتمامنه دائر اشارت
باهرة البشاره احسان اولمغن انما مور معدوز نخواست
امکان معاون اولدیغی صورتک ترتیب و املا
مزید شوق و رغبتله بذل و سحر و مقدوره و خمیله
الکبر انامیله رشک ریاض بخت ظهور قلندرز

- ترتیب -

معلوم اولدکه عاشر جهانداران زمان بخت مکان
سلطان سلیمان و سلطان سلیم ثانی ایامنده دار استغ
اغاسی موجودیتنه هرنه قدر بعض توار یخده اشار
مسبق و انبیه عصر مذکورده حرم هابون خدمتی
اکثر یا قواغا لر یله خزینه دار باشیلر عهده سنه
محمول اولمغن دار السعاده اغا لری مشهور و مسطور
اولدیغی توار یخ کور نلر عنندنده مکشوفده طقوز
نوز سکان ایکی تار یخده از یکجه برای سلطنت
اولان سلطان مراد ثالث او اولد و نلر نده دار استغ
اغالغی ایله کامکار اولان محمد اغا بروجه اتی امتداد
زمانه انار جلیله یه موقوف و حرمین او قافی
نظارتی ایله مشرف اولمقدن ناشی احوال و اطوار
زیب افروز توار یخ و اسفاره و بو شرمه کرمیسه
نهر و منه نلر استدا و پیشوا سی اولمق اوزره شهرت
شمار اولد و عننه ساعه مومی ایستاد لرجه مسیله

شروع ابدال اول نشدند بیک تاریخی رجالند
 موزخ سلاطینکی مصطفی افندی در که بیک درت
 سنه سی رمضانده نظارت اوقاف حرمینه مأمور
 دار السعاده اغاسی مقامنا وصول ایله مسرور
 اولان عثمان اغاسلاطین عظام و وزیرای کرام
 اوقافدن اولوب تحت نظارت بلیمه داخل اولدولار
 اوقاف دفتر لرینی روم ایلی و ناطولی و جزیره
 و کوجاک اوقاف محاسبه لوندن و حرمین
 مقاطعه سندن رفع و افران ایتدیروب جماعتین
 بر محاسبه جیلک اعتبار ایله روم ایلی محاسبه سنده
 شاکرد اولان الحاج محمد نام کمنده به نتیجه ایتدی
 بیک الی سنه سی طرفنده فاتح سلطان محمد و
 بایزید و سلطان سلیمان اوقافی نظارت لری دخی
 خط های بونله عثمان اغایه تعیین و تخصیص و اغایه
 موچی الیه محاسبه جیسنده تسلیم اولمشدن بو تقریر
 شویله فرس اولنور که نظارت اوقاف حرمین
 محمد اغانک کوندن برو در میان اولوب حاله
 موجود اولان حرمین محاسبه سی قلبی بروجه مسطوره
 بیک درت سنه سنده حادث اولمش اوله والله اعلم

بحقیقه العالی

محمد علی

موچی ایله حبشی ایصل کار از موده و ممد و ح و س
 درایت و کفایت شهرت شعار و طهور زیور نکما

ایکی حد و ذنک دار السعادة الشریفه اغاغی ایسله
کامکار و اون یدی سنه مقنازی ایام سلطنت
سلطان مراد نالنده جملة الملك مقامنده مؤتمن
و مستشار اولوب عالی همت و ساهی منزلت اولمقدن
ناشی. چراغ و توبه کرده لورینک اکثری رتبه و زاتله
بهره دار اولمشه دره نهر طونده کنار نره اسماعیل
بجندی نام محلی قلعه قصبه احد انیله معهور و آباد
و استانبولده چهارشنبه یازاری سمندره جماع شریف
بناسیله تقرب جناب ریت العباد ایلد کدن صکوة
طقوز یوز طقسان طقوز سنه سی ربیع اولونده
ره روان دار المعاد اولمقدن ارکان دولت نعلشی
سلطان محمد جامینه کورتور و ب. بعد الصلوة ^{جه}
محرر کندی جامعی حواری مذموم ضندقه تراب
قلمشدن بعد وفاته جملة ما ملکی فروخت و اوقاف
الملاق و اضافده اولمقدن بابتده فرمان عالی صدور ^{سعود}

سرو راغا

بر و خید محرز طقوز یوز طقسان طقوز ربیع اولونده
وفات ایدن محمد اغا بر نیه اسکی هر ای اغاغندن
اغایه دار السعادة اولوب راس العقل بعد اویمان
بالله مباراة الثامن مناسندن ذهول ضمیمه اغایان
حرم ایله عدم امتزاجی منافرته موده و قبوغلانی
طشده خلصیله معاملده و مخاره دن منفرته یکنه
دکتر او یلارندن ناشی بکله اتفاق سرکشک ایسله

اظهار خشونت ایلد کلرینه بناء، بیك سنه سی
 شوالنده مومئی الیه سرور اغا اوج نفر قبوغلانیله
 جانب مصره ارسال و تشریب و کفایت مقداری
 علوفه لری مصر جوالیسندن تعیین و ترتیب
 اولمشدره ضلوح و دیاشته موصوف، بر ذات
 مکارم ما اوف ایدیکی مسطور، و بعض تواریخیه
 سنبل اغا نامیله مذکور در عصر سلطان محمد
 نالنده اون طقوز ای مقداری اغالغی وارد در

سرای اغاسی الحاج مصطفی اغا

فصل اول اصل بو سنه سرحدنده متولد و بر تقریبیه
 یمنه واروب طقوز یوزتمش اثنا سنده یمن والی
 محمود پاشایه انتساب ایشیش - محمود پاشایند
 مغزول و مصر ایالتی رجاسنه آستانه سعادتیه
 کلدرده حساب استعداده حرم هایدنه چرخ اتمکاتق
 اغالر کر وهنه داخل و هرور زمانله سرای اغالغی
 رتبه سنه اولمشیدی، بیك سنه سی شوالنده بر^{حده}
 محرر اغالر ایله مخاضمه و مشاجره دن ناشی سرور
 اغامصره اجلا و تراحم و مناغنه قیدینه دو شندر
 من استیجیل الشی قبل وایه، موقیب بحرمان، مضمونه
 زجر و تادیبه مبتلا اولمغن مومئی الیه مصطفی اغانک
 خلاف معهود دار سعاده اغالغی ایله شانی ترفیع
 و اعلا قلمشیدیک بیك درت سنه سی جمادی
 اواخره سنه واریجه اغالغی مسندنده دایم و لوب

اخرا لامر علیل و ضمیر او لغن، طرف شهر یاریدن
مزید نوازش و اکرامه مظهریت ضمننده، یومی بکیوز
انچه وظیفه و تعینات سائره ایله علی وجه التقاعد
معزوله و برینه سعادتلی والده سلطان امکداری
عثمان اغا موصول اولمشدر بر وجه مسطوریه
اولخر زمان مراد خانلی و اوائل سیهده تهر خانیده
درت سنه مقداری مدد وارد

عثمان اغا

بر وجه مسبوق الحاج مصطفی اغا ضمیر و علیل
وجهت تقاعد ایله مقامندن تبعید و تنزیل اولغن
سعادتلی والده سلطان امکداری عثمان اغا بیک
درت سنه سی جامزی لایحه سنده دارالسعاده اغا
ایله تجیل قلمشیدک بر مدت قیواغاسی غضنفر اغا
ایله شوسان رحمان کی میدان کاسرینده مزید قوروشمنده
بخش و جوهان اوزره لرابکی بیک تارینخدن صکره
روم ایلنده مستمر و متسلسل اولان سفر لر تقویبیلله
انا طولیده ظهور ایدن جلایلی اشقیاسی غامله سی
تکدیر بر خواطر و ضدوره و بلاه قفقاز رای مومی ایسها
ایله خادم خسرو پاشا مسومند کور سردار لغنی ایسها
ماسورا اولمش ایش - پاشای مومی ایسها بو یابده مقدم
تدبیری نتیجه بدیر اولمقدن ناشی انا طولیده تیرخورد
زخم و سخم و استانبوله وضع هدم ایدن حکم سوجه
حراریتله طائفه سیاه درگاه شاه جهان بناهه

اجتماع و خصوص مزبوری بالمشافهه افهام ایلمک
 و صدیله ایاق دیوانته مساعده رجاسنده او ملری
 ضمنده شهریار عالیبتیان مصلح باب سعادت ن عرض
 دیدار و احضار اولنان تحت کمره ون بخار اوزره قرار
 سیوروبه مدعی شکاته کوشدار اولدقلرند ^{هین} سب
 بهضیلمک پای تحت هر یوننه باد و سطله عرضمانه جنتدار
 ایدوبه عسکر اسلام سفر لوله اشتغال اثناسنده بعل
 اشقیاسی خافان عباد التمی خراب واستیصال و سزا
 مالک محروسه یی بایمال ایلمک و کلدی دولتک اهلای
 و محرمان سلطنتک انزالدن ناشیدر بنا علی ذلک
 حسب الشریع والقانون جزالی و بر ملک مہمت دین
 و دولتدن ایدوکن شعاع و مدعالرندہ اصرار ایلمر
 مومی ایلمه اغضضفر اعا و عثمان افظہر قہر و شدت
 و واصل درجہ شہادت اولدیلمر دور سلطان محمد
 خان ثالثہ یدی سنہ صاحب قدر و عنوان
 براغای علی الشان ایدکلی مسجوردن

عبدالرزاق اغا

بیک اون برسنه سی رجبنده . نوش شریعت شہادت
 ایدن عثمان اغایرینہ . او اخر عهد سلطان محمد خان
 ثالثہ . دار السعاده اغا لغی بیلہ عالی منزلت اولوب
 اون ایکی سنہ سی رجبنده واقع جابوس احمدخانی
 اثناسنده مغزولہ و برینہ دیکان اغا موصول
 اولمقن . بیلہ اون اوج سنہ سی جمادی الآخر سنہ

مقتول ایدیکی بعضی هوامشده منظور در:

ریحان اغا

بروجه مسطور جلوس احمد خانی زمانی اوون
بیله اون ایکی سنه سی و چنده عبدالرزاق اغا
برینه زینت نمای حدیقه دولت، و طراوت افروز
خیله مجد و رفعت اولمشکن، بیك اون درت
او اسطنده حسب الاقتضا متقاعد، و او اناده حج
شریفدن کلن مشهور آفاق الحاج مصطفی اغا اول
مقام لازم الاحترامه متصاعد اولمشدر:

الحاج مصطفی اغا

بروجه محترم طریق مصری ایله حج شریفدن عود
ویك اون درت سنه سی و جمادی الاخره سنك
یکومی او جنجی کونی ریحان اغا برینه اغای دار السعای
اولمشدر، سلطان احمد خان اوللا ایام سلطنتی
استیجاب، و کال استفادله تصرفات داد و درهشنه
معتاد، و حسن تدبیر و تفضلنه بناء، اعیان دولت
و ارکان سلطنت کندیه رام و منقاد ایکن، سلطان
مصطفی جلوسنده اگرچه مقامنده استقرار ایله
مجبور الفواد اولمش ایدی، اما مشارالیه عدم وقار
و تمکن ایله ایدودر ویش مشرب اولمغز، اغای
مومی ایله مزید تعزز و فخار ایله مالوف اولدی
و ایدلرده التفک و اعتباردن دور و تعین و تفرین
مسیوریت ضمنده، جناب مصطفی خانی ایله امتزاج

بده میوب ^س چله سزدر او قاشی یای ایله اولماز الفت
 ما لجنه فاده اضطراب و غیرت و اوضاع غریبه ایله
 امور دولت علییه یی هرج و مرج اولمقدن صیانت
 ایلدیکنه بناءً حرکات مشارالیه یی اعیان و علمایه
 انهما ممله خلعه علت و سلطان عثمان مرحومه اتابک
 دولت اولمشیدی بیک یگرمی طغوز خلعه لنده مسند
 صدارت اولون . استانکویلی علی باشا دخی سلطان
 عثمانه کال تقریباً نافذ الحکومت اولمهن مصطفی
 اغایی استغفال و سنه مزبوره ربیع الثانی خرنده مصره
 ارسال و مصطفی غانک جراحی سلیمان اغایی اول
 رتبه رفیعه ایله اجندال ایلدی . او ^س زینر سنه
 حادث اولان سلطان عثمان وقعه سی ^{الله} شناسند .
 سلیمان اغا شهید اولوب . جاوس سلطان مراد ^{نفر} ایلدی
 او توز اوج سنه سی خلعه لنده صدر اعظم اولان
 کانکن علی باشا بالذات بازه سفرینده علم کسا اولمهن
 آستانه سعانده صاحب وقع و وجود برمدتر
 وستوده سیر آدمه احتیاج مقرر اولوق ملاحظه سیله
 مومی الیه مصطفی اغایی مصر دن تیان و سنه مزبور
 ربیع الاولنده ثانیاً مقام اولنده اصغاد ایله علی کسان
 ایتدیروب . کانکن باشا حقه کالیا ^{حق} بحث عن حقیقه
 بظرفه معناسی نمایان اولمشیدی مصطفی اغا
 بروجه مسطور استانکویلی علی باشا عملیه مقدا
 مصره کیدر ایکن سوق روزکار ایله اثنای طریقده

بر وجه مبین سلیمان اغا
 شهادتیه مصطفی اغا
 مصر دن کلاه سی ^{۱۳۳۰} بنده فرقه
 مقرر ما حقیقته مقرر
 اولدی

رد و ساه اوغره يوب . اول تارنيغده رد و سده مجبور
اولان محمد كرايه ملاقات . و سابقه رنجش و دلگيري
سعيه محمد كرايه . مومي اليه اطلاق لسان دشنام
واضوار نابجا يه اقدام اتمكدن ناشي . ميانلر نده
مبناي بعض و عداوت پذيراي استحكام و منانيت
اولش ايش . مصطفي اغانك دفعه ثانيه سي محمد كرايه
خانلعي زمانته صادقه امكن . حسب ايشريه محمد
كرايدن اخذ انتقام ميدانته اعترام . و سلفي جانك
كرايه خاني . *لا يلج علي ولكن بغض معاويه* . مثلي
اوزره مكررا منصب خاني ايله نابل مرام ايتدريش
سند مزبور خلدنده دونانمائي هابونله ره كوزي
قريم ايلدي . بو اسلوب اوزره دونانمكفه جانسه مرو
واسنا بول اطرافي محافظ بچريدن مهجور اولمغن
تراق اشقياسي بوغازه انياب و ابتداره و صاري يار
اضرفتي رهين اضرايه و بتخصيص يحي كوي احراق
بالسار ابلد كرتدن ماعدا . خبر عزل ناهنكام محمد
كرايه تسويلي ايله توارنيغده مفضل اولان صوت اوزره
مقام بلج و خصامده قيام . و دفعه صائل بچون عسكرمور
شمار تانار ايله تحزب و اجتماع . و تقابل صفوف حالتده
اعيان عسكري عقانيدن نجه كسه اراذان موت و شهادت
استماع ايتدن صكره . قيودان رجب باشا جانك كرايه
كوجله معركه دن ساحل سلامتته بچقاروب . تشكين
فته بچون محمد كرايه مقرر نامه استدعاسي خبر لري

كرايه بوسره آرام امكن
برادري شاهن ۳

دررد و لبتار سردخانی به واصل اولیتی. مصطفی غا
استیلا اندوه و غموم ایله پستریه بیماریه فئاده و سنه
مزبور شوالنده سجاد غبرایه رو نهاده اولوب
ابی ایوب انصاری تریه سی جوارنده مدفوندر ^{جه} بر
مباین دفعه اولاده اون یکیدن او تو زسنه سنه
وار بجه اون سکونسه و ثانیه ده یدی سکونسی قدر
اغالی اولوب امالی میاننده صاحب قدر و شات
ابو الجود و الاحسان براغای جلیل العوان ایندیگی
مشهور و مذکورده.

سلیمان اغا

بروجه محرز بیک یگرمی صفون سنه سی طرفنده
الحاج مصطفی اغا برینه اغا و او تو زسنه سنه
سلطان عثمان حضرت تار یله محرز متوبات غزا اولدوق
صکوره، او تو ز بر سنه سی رجینده حادث اولان سلطان
عثمان وقوعه سنده پادشاه سشار نیهی خوجه برت
عمر افندی ایله بله سفر حجازه تحریک ائده مدختری
اولمق اوزره غلوی اصحاب فتنه دن ناشی صد عظم
دلور باشا ایله ره روان سفر لغرت و جرحه کشان
شریت شهادت اولدیلر.

ادریس اغا

بروجه مسطور بیات او تو ز اوج سنه سی شوالنده
آخرته انتقال ایدن الحاج مصطفی اغا برینه حله نوش
جاه و جلال اولوب اون التی سنه علی التوائی اغلق

مقامنه شرف بخشاه و ایام سلطنت سلطان مراد
رابعی بالتام استیفا ایلدکن صکره . فرق طقون
سنه سی شوالنده واقع جلوس ابرهیم خانی ثناسند
معزول . و ابراهیم اغا موصول اولمشدره عهد
جناب مرادیده حسن خلیفه و سلیمدار پاشا مثلثو
مصاحبین رغبت رهینک شهرت و نما اشاری کار
ارایش و در وایش و زره اولمغن . اغای موتی الیه
چو فایق امور خارجه به مداخله به رخصتیا
اوله ملرندن ناشی . احوال و اطوار لری کارش پذیر
تکلیک مورخین و قایع سمیر اولمشدر .

ابراهم سید اغا

بروجه مسطور بیک فرق طقون سنه سی شوالنده
ادریس اغا برینه اغا لقایله مشرف . و الی سنه سی
ظرفیده سنبل اغایه سلف اولمشدره .

خواجه سنبل

بیک الی سنه سی و اولنده ابراهیم اغایه خلف
و تقرب جناب ابراهیم خانی یله معزول و مشرف
ایکن . هر حالده پادشاه مشار الیمک مشربله بجه
حکمت متعسر و لطف و قهر لرینک زابطه سی بولمق
متعدن اولمقدن ناشی . الی درت سنه سی صفرنده
برکزه سنبل اغا معزول . و سرای عتیق اغا سی عبدالقادر
سنه اسکی سرایه اجلا اولمشیدی . بر قاج آی مروندن
صکره سنه مزبوره ظرفنده طاق با تر علی اغا

مرصوب اولمشکن روز
دیگر سنبل اغا مقامنده
ابقا و عید القادر اغا

مصر دن احضاره و اغالق ايله تشریف و کامکار
 بیورلمغله سنبل اغا مصره توجهی اختیار ایدی
 الای کیلری کتمش بولمغله . حسابلا سنجاب
 اوت واد واتی نامکمل بر سفینه یه سوار اولوب کیدرکن
 اثنای راهده ردوسن لماندن جقد قدان صکره
 مالتله چکدرمه لرینه ملاقات ورد و چاره و مابصره
 اهالی سفینه اتفاقیه چنکا درکار اولدقلرنده
 سنبل اغا زیت بخشای حدیقه شهادت و مومنان
 و اشیا سی فتاده چنکال اصحاب غارت اولوب
 جزیره کیدر دوسن ايله مالتله میاننده واقعه اولوق
 تقریبیله . مالتله چکدرمه لری اقتضای هوا و وجودیه
 علف و ما و قصد یله کزیده اوغرا یوب . سنبل اغا ناک
 آتلرندن بری کیدر بکنه بیشکش طریقیله جزیره
 چقارلدقده . بو جزیره یه اهل اسلامک آتی یاغی
 باصق کفاره کوره ایوعلامت دکلدردیو . بعض
 ذو بصیرت تفوه و تفأل ایلدکاری کیفیت نوارنجده
 مسطورده مرویدر که سلطان ابراهیم حضرتلری
 مرکوبات حاصلرندن سنبل اغایه برکلا کون کلرنک
 عنایت اتمش . برکون خیو اچیا ده امرار انظار
 ضمنده . خاطر عالی رینه گزاره و بزم آل آت . بنده اولدی
 دیو حضاردن استفسار بیوردقلرنده . سنبل اغایه
 و رلمش ایدی دیو جواب . یا سنبل اغا شمدی نه صولود
 در دیو خطاب بیوردقلرنده . بروجه محرز عذر شور

شهید و اشیا سی موصول جزیره کوید ایدیکی معلوم
 شهریار سعید اولمغنه در حال کوید فتحه او را
 جیان و صدور و سلیمار و مصاحبه جری اولمغنه
 مقبول و معتبره و او اشارة دریا قبود انغی ایله
 مجتل و موقر اولان نه یوسف باشا سرع کر تعیین
 و بر وجه مفصل الی بش سنه سی هزار فزده است
 حایه فتحی ایله طبا بنجه زن قفای کفار لعین اولد
 نکار شیدر صحائف مورخیندر

استیظرا در کوید و کوید

کوید اصلنده اقربطش لفظلندن مبدل و مرخدر
 اقربطش همزه ناله فتحی ایله کنار جی دیمکردن آق
 ذکر اطه لرینله نهایتنده واقع اولمغنه بویله دیش
 اوله همزه ناله کسریله حاکم دیمکردن متصرفی و قبیله
 اطرافنده اولان بعضی جزیره مذکوره حاکمک لقبیله
 شهرت بولمش اوله علی کلا التقدیرین جزائر کوید
 در دنجی اقلیمده شرقدن غربه ممتد اولمش بر طوره
 جزیره در دوری دیدیوزنه عرضی الشمس طولی ایکویز
 میل اولوب، جانب شرقی ناطولیدن استانکوی
 قار شوسنده کائن بود ورم نام محله یوز فرق میل
 و جانب غربی رزم ایلندن موره جزیره سی کمان
 یوز میلدره بحال و قلاج منبعه قراوضیاع وسیع
 مشتمل اب و هوای لطافت مسکوب بر جای هر شوی
 و ماوای محبوبدر معادن ذهاب و فضله و ایتیمون

حکومت آنجا بونا ایله
 معروف اولوب مود
 زمانه جزیره

خالص و انواع توای ناضره وودیش اولی وقره باش
 مثلتو نباتات معتبره موجود سو دب وذب مقولات
 حیوان مضره و مفترس مفقود اولوب . اعنقه
 محصولاتی روغن زیت و رب الجمله خیر و منافع
 موفوره و فوائد و مجاسنی نامحصوره بر مسکن لب
 قصور در کبر و مساعده قلبین . مورد . مسینه
 جزیره لرینه موازن اولوب مسینه دن صده کب
 ذکر ایه لرینک احیب و شبهی بدوینک . سیاحت
 آفاق اتفاق اتمشدر در مدائن مشهوره سی اسکندار
 و حصار کبی سواحل دریاده و اسپر لونقه و سوده
 و غرابوسه قلعه لری بر دیلمان لازم الامانه نکسین
 صور تنده قز قلعه سی مثلتو بره انصاریت زده و
 قندیه و اسپر لونقه جانب شرقیده حایله و سوه
 و غرابوسه جانب غربیده . و رسمو قلعه سی
 ایکسینک میاننده در و ذکر اولئان مصادره و قدس
 جمله سی جزیره نک استانبوله قار شوکلان برویونزیه
 اولوب . برآ و بحر اطریق لری مسلو کرده جانب وری
 اسکندریه ایله طونس میاننده جابجا مشهور وکلان
 افریقینه چول لرینه محاذی اولوب . مدن و فلاح
 خالی و اکثر مواضعی اهالی قرا و ضیاعه مهور و کب
 اقوال ارباب تواریخ اوزره بر عصرده نوع بشر دن
 خالی قلمغله زمان فترتدج ماوای نصاری اولوب
 ظهور نور شهید دن صکره سار و فتوحات اسلامیه

علاوه قلوب برمدت اهل شرکدن پاک و رونق
 توحید ابله منور و لبناک اولمشیدی، خلاصه تفصیل
 شویله اولوق اوزره مسطور صحائف توارینجدرکه امویه
 دولتک شامده شان و شوکتاری احیاننده حاله طوس
 و جزائر و فاس دنمکله معروف اناس اولان افریقیته
 ملکنده جاییجا حکومتاری جاری اولمقدن ناشی
 ولید بن عبدالملک خلافتی اواندن اولان هجرت
 بنویه نک طقسان ایکنی سنه سنه طارق ابن زیاد
 نام سرعسکر مشایع الفواد افریقیته سواحلندن اولان
 خلیج سبتده دن قار شوقار شویله دیار اندلسه مرور
 و بعض مواضعی فتح و تسخیر ایله لواء اسلام منشور
 اتمشیدی یوز او تون ایکی تاریخنده عراق عجم^{سته}
 دولتی ظهور و امویله اسیب ابو جعفر منصور ایلله
 بریشان و مقهور اولدوقده ۱۰ پیلرندن عبدالرحمن
 ابن معاویه بن سثام بن عبدالملک بن مروان الدانی
 نامیله شهیر اولان امیر جلادت سهر افریقیته
 طرفارینه توجیه عنان مسیر و اندلس دیارینه
 کجوب انده کار و بارینه نظام و یرملج اوزره تدبیر
 اتمشایش، بعونه سببانه امکانی مرتبه عده و اتباعه
 اندلسه کناره و انده موجود بولانان موالح آبا سندن
 استنصار و استظهار ضمننده ممالک اندلسه القاه
 مرسای استقرار و یوز او تون طقوز تاریخی خلاصه
 شعار سلطنت و خلافتی اظهار اتمشیدی عهد سلطنتی

ممد اولمغن بوز قرق طقوز نظر فنده . مشهور افاق
 اولان قرطبه شهرینی بنا . ویوز تمشده قرطبه
 جامعنی احیا . واره لقدم آق دکن اطله لوندات
 مسینه و مالتنه جزیره لری فتمینه اعتنا اتمکن . بوز
 طقسان القی اثناسنده امراسندن ابو حفص عمر بن
 حبيب اندلسی کوردیه عسکر د کوب حصون مسینه
 بعضنی تلت و قرارگاه . ویوما فیو ما ائدر بنجه جماله
 جزیره تسخیر نیه سوفی سپاه ایلمک اثناسنده
 عبدالرحمن داخلدن صکره عنوان حکومت اندلسه
 نام اولان حکم ابن هشامه قرطبه قطانی میاننده
 ظهوره و وقعه زبض نامیله توار بنجه مذکور اولدو
 حادثه دمنان حکم ابن هشام اهلای قرطبه ناک
 بعضنی قتل و افناء و بقیه سن جزیره کوردیه نفی
 و اجلا اتمکن . ائدر واره بجزیره مذکوره مسکنلار
 لتعاقله تکثیر سواده و اعداد سفائن و عتاد ایسله
 اطراف لرنده اولان . اصحاب کفره غزوه و جهاد
 ائدرک استانبول تکور یعنی تعجیز و تکدیر ائمار بله
 تکور لعین اول وقتده امیر کورد بولنان عبدالغزیز
 ابن حبيب ابن عمر له مصالحه صورتنده ترتیب
 ائدیکی مقدمات حيله امیزی اناج اتمکله اوچون
 بش تار بنجی اثناسنده جزیره مذکوره بی عبدالغزیز
 بدندن اختلاس و اها اینسن استیصال ائشیدک
 بعضن قیصرک دولته فتور کلوب . اهل اسلام رومه

مسنولی اولدوچجه و ندیلجی جمهوی الشهان فرصت
و استانبول تکورینه متعلق بعض جزائر و قلاعی
ضبط اوزره اولمغله کورید دخی اللزینیه دو شوب
قالندی. سلطان سلیمان زماندن اولدن طقوزیون
قرقیش حدو دنده خیرالدین پاشا آق دکرده اولان
جزائر اکثرینه دست رس اولرقدن صکره کورینه
واروب سواحل دریاچه واقع بعضی قصبات و قرآن
غارت ایدوب. انلج کیمی قلاعی منه صاجی جزیره
عظمه اینجه دونانایله فتح واستصفا اولنق امکانه
اولمغله. بعض غنیمت و اسارا ایله عودت انشیدی
بیك التي بش خلاصه کنارش پذیر بیان اولان جمله
سنبلاغا قصه سی مناسبتی ایله. عهد ابرهیم خانیده
کلیناوسفر مقبر اولمغن. یوسف پاشا سرعسکرلغی
ایله التي بش سنه سنه حانیه و اطرافده بعض قصبات
و التي لیده سخدار حسین پاشا مابشریله رسبو
و میلو بو طمه قلعه لری فتح اولنوب قذیه محاصره
شروع اولمشید. کت قذیه قلعه سی متانت و حصا
عظیم المنال. برج منیع المنال اولمغن. یکر می سنه
محاصره و بو قدر جنگ و جدا لله ظفر محال اولدو
نآء. بیك یتش بدی حدو دنده. صدر اعظم کبرلی
زاده احمد پاشا بالنض اغریوز طرفدن جزیره مذکور
مرور و اوج سنه علی کتوالی انواع تضیق و تدارک
ایله قذیه قلعه سن محصور اولرقدن صکره سوره

واسپرلو نقه بر وجه مسطور و ندبک بیدنده
 قلوب صلحگر رخنه دار اولد قجه . اهل اسلامه
 اضرار و اذادن خالی اولدیوب حتی بیک یون ایچ
 تار یخنده بر کمره مکمل دونانما ایله کلوب حایله قلعه
 محاصره و تضیق و تحریب اتمشکن . اهل الی جزیره اعانت
 و آستانه سعادتدن امداد نامیله کلوب پیش الی
 بیک قلیو بیخی مدادی . وقت زاده وز واده سبیل
 خانبار جوع اتمشیدی . بیکرمی بدی سناه سنده منو
 فتی عقبنده دونانمای همایون کلوب سوده ایمانده
 نکراندان اولغین . سوده واسپرلو نقه قلعه لری
 دخی امانله فتحه مقرون . و جزیره مذکوره بالکلینه
 نظار اضرار و ازاردن مأمون اولمشدر . جنایت
 پادشاه عالیناه حضرتلر بیک ایام نهجق ارتساملر
 جمیع مالک اسلامیه بی ظل ظلیل عطف قلمر یله مشول
 و اعدای دین و دولتی مقهور و مغذول ایلیه آمین .

طاش یا تور علی اغا

موحمی ایله حرم محترمه بر زمان مباحتر خدمت
 و مجلای عزت بیت اولدقدن صدکره . حسب المأموریه
 مصره غزیت اتمشیش . بیک اللی درت سنه سی
 خلالنده مصدرن اتیان و بر وجه مخزر سنبل اغا
 برینه اغالق ایله علی کشان قلمشیدی . الی پیش سنه
 صفر زده معزول و تکرار مصره موصول اولنوب
 انده اون سنه دن زیاده و ساده بیرای اقامت

وكان شأنه آراى عز ورفاهيت اولدق دن صكره بياك
انتش بش سنه سى ظرفين حادث اولان حبش
فته سى دفعنه مصر دن عسكر تعينى مقتضى اولدق
اهالى مصر خلاف معتاد سوز كلوب اغار حضرت
بونده صاحب يسار و ثروت وار باب شان و حثمت
اولدق بيه بوشللو خدمت باد شاهى به همت بومردى
لازمدر ديو مصر اولدق لرند ۵۵ مومى اليه على اضا حضا
مسعود اغار رفاقيه نازكاته مصر دن كورن و جانب
شامه عنان انكير اولمغله استانه سعاد تكلوب
انهام ماجراى مذكور و بوبهانه صفتك زمره مضاه
التفاقه معزز و مسرور اولدق لرى مسطور دن

جلالى ابراهيم اغا

بياك اللى بش سنه سى صفر نده ۵۵ داش ياتر على اغا
برينه اغا اولوب غيرت و خير خواهى اقتضاسى
و لقبك مدلولى اولان شدت و حدت استدعاسى
ايلاه كلام حقدن تحاشى اتميه رك سلطان ابراهيم
حضرت لرينه نصيحت قيدن منفك اولدق غنه
بناءه اللى يدى سنه سى طرفنده مصره ارساله و اسحاق
اغاه و مصاحب محمد اغاه و مقصود اغاه على التوالى اغاه اولوب
مشرب جناب ابراهيم خانى وزره حركته موفق
اوله مد يقارندن مومى اليه جلالى ابراهيم اغا اللى سكر
سنه سى ربيع الاخر نده استانبوله احضاره و ثانيا اخلاق
ايلاه كامكار قلنشدى سنه شربوره نيلنده جلوس

کيفيتي حدوث وهو يد اوبك التي طقون شوالنده
 امريخان مشارايه رونما اولمغن. ابراهيم اغامونغ
 ختاني محافظه ايدركن دم روان وجريان. وبادشاه
 حضرتاري حدانت سن سبيله لا يعقل اولمغ مرتبه
 نمايان اولمغن. اغاي مومي اليهات قصور وتهاونه
 حل ايله معزول. وتكرار مصره موصول. وبوضع
 اسكي سراي اغاي محمد اغا نابل مامول اولمشيدى
 بيك التمش برسنه سي اوخرنك سندان ابراهيم
 قتله سندان اولمغ تهيتله مصره مقتول. واموال
 واشياي خزينه بادشاهي به موصول اولديغي مذکور

اسحاق اغا

بيك التي يدي سنه سي طرفنده جلالى ابراهيم اغايزيه
 اغا اولمشيدى ابكي اوج اي مرورنده مصره كيمت
 اوزره مغزول. وبرينه مصاحب محمد اغا موصول
 اولمشيكن. برقاج كوز طرفنده محمد اغا مغزول قيسر
 جناب ابراهيم خاني اولمغله. رتبه شهادت نائل ونيه
 مومي اليه. اسحاق اغا اتالي مقامنده واصل اولدى
 اوج درت كوندن صكوه. اسحاق اغا تكرار عزله
 تنكيل ومصاحب شهرباري مشعود اغا اتالي ايله
 تجليل اولمشدر.

مصاحب محمد اغا

بيك التي يدي سنه سي طرفنده. بروجه محتراسحاق اغا
 برينه اتالي رتبه سنه پروان. وبرقاج كوز مرورنده

فهر ابرهیم خان فی سبیلہ درجہ شہادت حراز ایلدی
مصاحب مسعود اغا
بیگ اللی کشنه سی طرفنده اسحاق برینه علی کرم اغا اولوب. اللی سکر دبیغ آخرنک مغزول. ومصدرن مدعو اولان جلالی ابراهیم اغانا ثابنا اغالق مقامنه موصول اولمشدن بعضی تواریخده مقصود اغانا سبیلہ مستوردر.
اسکی بران اغاسی اغا
بیگ اللی طقوز سنه سی شوآلنده دفعه ثابنه ده جلا ابراهیم اغانا یه خلف والتش بر شوآلنده لادوسلیمان اغانا سلف اولمشدر.
لوادوسلیمان اغانا
والده ماجده ترخان سلطان حضرتلرنیک. باش اغاسی ایکن. بیگ اللی طقوز شوآلنده قبواوغلاقی اولمشدی. مومی لیه عاقل وکامل. ووالده حضرتلرنه نسبت خدمات پسندیده وجوده کتوروب. اوجاق اغالری وقعه سنده. وامور سائرده اکثر حل عقد رأی تدبیر سبیلہ از لاده. بجایه نیک پیشواسی اولدوغنه بناء. منظر التفات واکرام شهریار بلند اقتداره وبیگ التمش بر سنه سی شوآلنده دارالسعاده اغالقی ایله کامکار اولوب. اوجاق اغالری طرفدن اول ایدن کوب عزو تعین مومی الیهک بجبه سنده نخواست اولمشله. خاصه استقلال بوندوره منحصر و تمسیت

اموره كيف مايشاء متصرف و مباشر اولدی حتی
 شوالج اون برنجی کونی عظیم دیوان ایدوب نظام
 کلی ایله تنهت اولندی او اتاده صدر اعظم اولان سیاه
 باشا امیرد فتر داری معزول ایدوب مصادره مراد
 ایدکده براغوردن ایکی جزا مناسب دکلدردیود فتر
 حیات اندسی سیاوش باشا ایله میاندرده منافزه بیه
 باعث و سیاوش باشانک عزتیه متشمز اووب
 حرکات عینغه یله سهرهما یونی مشار الیهده بعد از
 بوستابنجی باشی حبسنه ایصال و کورنجی عهد باشا
 صدارت علیه ایله اجلال ایدردیکی کیفیت نواز
 مسطوردن بک التمش یکی رجبنده واقع ترخونجی
 احمد باشا صدارتی خوجه زاده مسعود افندی سوبله
 خاصه والده سلطان طرفدن بارز و بیدار و موحد
 الیه بو باده مستشار اولدیغدن آثار کدر اظهار
 و صاحب وجود اولدیغدن پادشاه حضرت تریسه
 خصوصاً والده سلطان خاظمانده لاج اشعار
 و ملول انکیز اطوار ایتبار ایله ناز و دول
 کوستور مکد باشلدی اکابر و حکام علی الخصوص
 پادشاهان عالیقام، منبایهتده بعض اوضاع نامور
 هضمه امکان وار ایسه نصیب نفیساری عزیز و شریف
 اولمغنه مورخ ذل و تنزل اولان ناز و استغنائی
 قبول و حمل ثقیل نیاز و مدارایه تحمل ایدیه میوب
 نظام دولترینه باعث و سببده ممکن سلطنت ترینه

سبب حادث اولان کسنه لوله بيله نازنی چکمر لر
 عهد سابقدن الی هذا الان وکلا و مقر بنیدن ملوک
 و کباره غنچ و دلول معامله سن ایدن لوله عز و دولتی
 قرین زوال اوله کله و کندن زهول ایلدی، ناکه کنعان
 پاشا مخلفه بی عاتکه سلطان که والده سلطان خنقره
 مرتبه سیدر، طوغاخی پاشا یقندن منفصل یوسف
 پاشایه نامزد و نکاح و مجلس عقدده بولنان وزیر
 و عظمایه عادت اوزره خلعت و صره لرتدار کی
 کند و میه تنبیه ارنده، یوقدن دیو عدم و مضایقه
 اظهار و ابرام اولند بجه، والده حضرت پرنیه حدوت
 افزون وضع و طوار اتمکن، بیک التمش یکی شعباننده
 معزول، و پرنیه اسکی سرای اغاشی بهرام اغا موصول
 قلندری بعد العزل مصر کتمکه اجازت و ریلوب
 تدارکنی کور بنجه کونند زدمور قبیده اولان قوناغنده
 کیمجه اسکی سرایده اکلنور اولدی، بوزدن صکره مصره
 اقامت اوزره ایکن، بیک التمش التي سنه سنده حاد
 اولان جنبش فتنه سی بهانه سبيله مصرده موجود
 اولون اغا لالبینه ابریمه کتمشیدی، بیک سکسان
 یدی حدوتده باش دفتر دار لقدن والی مصر
 اولان احمد پاشا اهالی مصر ابله امتزاج ایده میوش
 کند و بی مجلس و شجین و امر مصر دن رمضان
 بکی میاندرنده قائم مقام نصب و تعیین ایلد کلرین
 و بو باده قیاحت احمد پاشانک اولد و غن شخصیر

عرض محضر لرینی آستانه سعادت نه مومئی ایله سلیمان
 اغا ایله ارسال تملریله عتبه علیه یه رخسوده
 اولوب افهام ماجرا ایتدکده التزام مال اولیزم
 صورتنده غضب شهر یاری به منظر و مجاره و بلنی
 جزیره سنه اجلا قلند یغی مسطور ذر

هراسر اغا

بیک التمش ایکی سنه سی شعباننده اسکی سزای
 اغا لغندن سلیمان اغا برینه وصل برج اقبال و غالیق
 مسندنده استقلالله صاحب جاه بر جلال اولوب
 وزیر و مفتی و سایر اعیان دولتی اکثری کندوبه
 منتهی وزیر حمایه سنده محمی و بلغظه جمیع مصلحتند
 بد طولی اظهار و تعیین تام ایله معتمد و مستشار
 اولمن آقا اغا لر جانبی و اندرون همایون اغا لری
 بالکلته مغلوب اولوب زوالتی تمتی ایدر لردی
 اتفاقا التمش درت سنه سی عید شریفی کلوب
 سلطان محمد حضرت لری عرفه کونی علی العاده سنان
 باشا کوشکده شعب بازارندج صنایع غریبه لرین
 تما شان صکره خاص و طه بی بمقدم همایون لر یله
 تشریف و اندرون اغا لر ندته معارف و هنر صاحبند
 آثار و حرکاتی سیرت اوطه لر اغا لری سنلک
 و شاد ما بقرا اظهارینه شروع ایتدیله اغایان نصفا
 عنوان میانک انسه نظیفه و شمائل لطیفه ایله
 ملبس و مزین و مخادیم صاحب عصمت و جوانان

نعور شید طلعت کیمی علم و عرفانله نادره زمان
و کیمی شعر و انشایه قادر سخندان و فصیح اللسان
رشک افروز غلمان جهان اولم ایلده . بهرحال
بادشاه حضرتلری صیقلندن متذکره و دلفریبانه
حرکاترینه دلسته کی مقرر اولوق ملاحظه سیمله
لسله مذکوره ده خاص او طه ده قائمه لرین استحقاق
اشیوب . مرقه بعد انجری وضع حدت آمیز ایله باز شاهی
ابجرویه دعوتله تکبیر و ازعاج . و بو بهانه ایله
اندرون خلایق ایله تفرایدوب . مصره کتیکه راجع
اولمشکن . شیخ الاسلام ابوسعید افندی توسطی ایله
باریشیلوب مقامنده . قدیمی محکمه مفصلدر .
التمش الی جمادی اوله سنده خزینه نیک اختلالی
وزیوف اقبه نیک شیوع مدال اشتمالندن ناشی حادث
اولان وقعه چنارده زمره شهبایه سردار اولوب برینه
اسکی سرای اغایی داور اغا دار کتعا ده اغالی ایله
کامکار اولمشدره درت سنه مقداری دولت محمد
خانیله کمال وقع واستقلالله مسند آرای شان و اقبال
بر اغای کریم الخصال ایله کی نکارش پذیر مخالف توانمدر

دلور اغا

اسکی سرای اغا ایکن بیک التمش الی سنه سی جمادی
اوله سنه . بهر اغا برینه اغا اولمشیدی . سنه مزبور
اواخرنده کبری محمد باشا صدارت علیه ایله مشرف
و التمشیدی حدود دن بوزنیه اطه فتحه موقوف اولدو

خزینہ دار شہریاری صولا ق محمد آغا تشریفات ہایونہ
 مشارالیمہ ملاقات و بویہانہ ایله میانہ زنده معارفہ
 و معاهدت قرین استحکام اولمغن . رکاب ہایونہ
 عودندن صکرہ . بیک التمش سکن ربیع الاخری غرہ سند
 کبریلی محمد پاشا شفاعتیاہ محمد آغا دارالستاد
 آغا لغتہ مقرون . و دلاور آغا وظیفہ تقاعد ایله
 مصرہ کتفک مأذون اولدیلمر .

صولا ق محمد آغا

امثالی میانہ کسب استیاز ایله . مظہر عتی بخنیاری
 و خزینہ دار شہریاری اولدندن صکرہ . بیک التمش
 یدی حدود زنده و قوی بولان بوزجه اطہ فتحی تشریفانہ
 کبریلی محمد پاشایہ ارسال تو مشارالیه ایله معاهدت
 نامہ استحصال ممکن . بعد الرجوع التمش سکرندہ سی
 ربیع الاخری مشارالیه ارادہ سیله دلاور آغارینہ
 آغا تقایله مسرور البال اولوب مدت صدارتندہ
 مقامند برقرار ایدی مشارالیه وفاتندن صکرہ
 التمش اوج سندہ سی ذالقعده سنک مصرہ کتفک
 اوزرہ معزول و یرینہ باش قبواو غلاونی مصلی آغا
 موصول اولمشدک عهد سلطان محمد خانینک بش سندہ
 مقداری رونق و سادہ کامکاری اولمش برانغای
 وقون و صاحب شعور ایدیکی مسطور در .

مصلی آغا

سندہ
 القعه

باش قبواو غلاونی ایکن . بیک التمش اوج سندہ سی دی

صوادق محمد آغایه خلف و نظارت حرمین
محمد امین ایله مشرف اولمشدک اوج سنه یه قریب
ایراض مختلفه ایله صاحب فراش و قید انکرده اتغان
اولمندن بیک یتیم سکر سنه سی شهوالی او اخرنده
ادرجی متعال ایله برای بقایه ادرت حال ایلدی
سوی ایله وزیر او وکلا عندند محبوب و مورد
با انصرص پادشاه بنده نواز کتده دن غایت ایله
نجسود اولمندن ناشی اسرهایونله وزیر و علما
سفراتی زانینجا خازرا اید قلمی مسطور در

عباس آغا

بر وجه محترم مصلی انا و فاته و مووی ایله عبا سراغا
والده سلطان حضرت نیک باش آغاسی بولنوب
شایسته نظرهایون و ملغن بیک یتیم سکر سنه سی
شهوالی او اخرنده اغاق ایله کامکاره و درت سنه
مقصداری مقام مذکورده اوقانگذار اولدقدن صکره
بیزج سکمان یکی سنه سی ربیع اولدغ وظیفه
تقاه دایله مصره مآذون و خزینه دار مصاحب
یوسف آغا اغاق ایله ممنون اولمشدره مذکورانی
بولنده و بشکنا شد بهجا معاری لاله لی چشمه سمنده
حاجی و دمور قبو محله سنده

سبیلی وادریه

یوسف آغا

مووی ایله مدت مدیدک حرمهایون پادشاهین

مألف عز و اقبال . و اسلا فدن افرون التفات
 شهر یاری ایله محسود امثال . براغای ستوده نحصال
 اولغین . بیلد . سکمان ایکی ریح اولوقنده خزینه دانه
 عباس اغا برینه نائل منتهای آمال اولمشیدی . اون
 التي سنه دن متجاوز اغالق مقامنده علی الشان
 و کامران اولدند . صکره . بیک طقسان سکرستان
 او اخرنده حادث اولان فتنه عسکرده استدعایله
 مغزول اولوب . استانبولده موجود نفود و اموالی
 مصادره و مصرده اولان ماله کی فروخت اولوق
 اوزره فرمان عالی تحریر و کندوسی قیوجی باشی
 موسی اغا باشی بیله مصره تسبیرا و انوب ازینوق
 نام محله وارمش یکن . جاقوش جناب سلطانی و قوچ
 تقریبیله اصحاب تغلب استانبوله داخل اولدقاری
 کئی موحی البهری استانبوله ارجاع . و فضل باشی
 سرانیده بقیه اشیا سی تفتیش اولدقاری صکره .
 مصره کتمک زخصتیاب ایلدیلمه . بروجده محرر مصره
 اولان اموال و اشیا سی فروخته تعیین اولان
 قیوجی باشی موسی اغا مصره و ازوقده و الی مصر بولما
 وزیر حسن پاشاکم بوندن اول اغای موحی البهات
 یاز بچیلغدن نشو و نما بولوب نعم کثیره یه واصل
 و منصب مصره انک همتیله نائل اولمشیدی .
 حقوق سابقه بی فراموش ایله صنفنده . عبید
 و جوارین فروخت و اوضاع ناسزایه تصدیق ایتمکجه

سائر احسان دیده سی اولان حتی شناس کسینه کسینه اولان
املاک و اشیا ناک گزگلو لرین اشترا وینه مومی الیه
یوسف اغایه هبیه ایلد کبری مشهور اولوب فرود
اولنان اشیا سندن مباحثه قیوم معریفته خزینه
عامریه طقوز یوز کیسه اقیاه کلدوکی سطور دره
بیات یوز ایکی سنه سی حدودت کند و طلبیله مدینه
منوره شیخ الحرمه کی سعادت نه نابل اولوب فیما بعد
سوق زمان معسر اولمشدره اخلاق ستوده و اطوار
پسندیده صاحب حاتم شیم بر مکی کرم بر وجود محترم
اندوکی منقولدر

خزینہ دار علی انما

بیات طقسان سکر سنه سی و ایچرنده ظهور ایدن
فتنه اربابی استبد عاسیله خزینه دار لقدن یوسف اغا
یرینه طقسان طقوز معمر منده اغالق مقامنه موصوف
وسنه مزبوره ربع لهولنده مغزول اولوب مصرده
اقامته ماموره و انده یکریمی بش سنه دن زیاده
معسر اولدوغی منقولدر

مصطفی اغا

مومی الیه طقسان طقوز سنه سی ربع لهولنده
علی اغا یرینه نابل مرام و درون و بیرون نفوذ
کلامه مرجع خاص و عام اولمغه صدر اعظم مصطفی
خواجه سلطانی عرب زاده افندی حقیق موکتشدا
قادینه خلاف قانون عنایت بیور یاون خاصه اده

دفعنده کلام وزیرانه لری حیرت نفوذ بولمدریغی .
 اغای مشار الیهک خلاف کیر لکندن نشنتانک
 ملاخطه بیله میانلر ناک مناسفه در کار ابد و کن
 اغای مشار الیه لواج احوال دن احساس و تشعار .
 واقضای وقتله کندی مصره کتک خواهش اظهار
 انکمن جناب جهانداریدن رجاسنه مساعده بولمدریغی
 معزز و مکرمه سمیت مطلوبه ارسال و اولاد احمد اغا
 یوز برسنه سی طرفدن دارالسعاده اغالغی ایله اجلا
 اولندی . بو تقدیرجه عهد سلیمان خانیک اوج سنه
 مذری اولوب غنور و رکیمن برفات مکارم کوزین
 ایدیکی منقولدر .

کلام احمد ایله

بیان یوز برسنه ربیع اولندن . کبری لیلی زاد صفا بیتله
 بکام اولوب . یوز ایکی سنه سی طرفدن تازم در لجان
 اولان مخدوم وادشانی سلطان سلیمان حضرت نیایش
 فراقه تحمل این ممکن ناشی . اثر لر نجه خرامان دارخلوب
 اولوب . خزینه دار شهر یاری اسماعیل اغا اول منصب
 جلیل ایله مسعود اولدیله کدایی خلصی ایله مذکور برتار
 حمیده و صاف ایدیکی مشهوردر .

اسماعیل اغا

مومی لیه یوز ایکی سنه سی طرفده جهوه افروز
 بروز اولان بطوس سلطان احمد خانی عقیده اول اول
 اولمشیدی . او اتاده صدر اعظم بولنان غمی به جوعه باشا

بریناه اغام

رکاب های بونزه عرض ابلیجی بعضی احوالده مساعده همایون
مشاهده اید. مکی اغای مومنی الیه مدافعه سندن فهم
انمکه بنامه، شیخ که سارم علی افندی اتفاقیه بالمشافه
حضور همایونده غرضی رجاستنی تقریر و اول محله
خرزینده دار شهر یاری بولنان نذیر اغایده چاوش
باشی کیسه سندن محفوظ اولان، همور کورک الباسیله
توقیر و سلفی اسماعیل اغا مصره تسیر اولنق اوزره
امر عالی تحریر اولندقدن صکره اسماعیل اغا سرایدن
انخراج و اعداد اولنان عربیه به مرکوب استانبول
جانبه ایصال اولنق اوزره بوستانچی باشی یسه
فرمان اولنقن. بوستانچی باشی عربیه بی سرای همایونده
تقریر و فرمانی اغای جدید نذیر اغایه اراست ایله
افاده کیفیت ایتدکده. اوزده دن برو معزول اولان
اغالر عربیه ایله کمتک غیر معهوده و بو وقته دلک
سرای همایون خدمه سی خراجچون طشره دن فرمان
و کردون کردند لیدی برتاریضه بن نذیر تقیر مسبق
اولمغله. اغایان حضرت ناله واستجاب و بو
ماجرای سمیع همایونده انما ایله بنجاب پادشاهی بی
اغضاب اتمریسه. در عقب وزیر مشاور ایله خاص
اوطه یه دعوت و کندودن استرداد مهر صدارت
اولنوی قنواره ستمک بصدن صکره حافر
البتیر فی طریق انجیده و انمکه محاکمه فیله مفهومینجه
برکون مقدم استعمار ایتدی عن به یه کندی سواره

وردوس جزیره سنه زفقار ایلدی. نوبت سلطنت
خلد آشیان مرحوم سلطان مصطفی خان حضرت تارینه
کلده. موچی الیه اسماعیل اغام و خلفی نذیر اغانک
مصدده اموال و آشبارنیک کثرتی معروض بادنا
جهان و سفر لر تقریبیله خزینه ده دخی احتیاج نمایان
اولمغز. حواج اصلیه دن زانده اولان آشباری
قبضی ایچون مصر و الیننه خطابا امر عالی تحریر
و قیوجی باشی نکهده لی علی اغامیا شرتیله تسیرو و
مال لرندن بیک کیسه ایچمه تحصیل اولدیغی مسطور

قدیر اغان

بیک یوز اوج سنه سی رجینده اسماعیل اغایرینه
اغا اولوب. صدر اعظم بیگلی مصطفی باشا ایله
ایده ممکنه توارینجده مسطور اولدنی و جهله یوز
ش سنه سی رجینده باشای مشارک الیاه عزت علی
و طرابلس منصبیله استانبوله طوغری غربت ایتد
صکوره برغوسدن ادرنه یه اعاده و مصادره ایله
مخدول ایتد ملک مقابله سنده کندوسی دخی بل
سنه مزبوره شعباننده معزول و مصره موصول
اولوب. خصکی سلطان حضرت لرنیک باش اغاسی ایتمی
اغا منصب محلول ایله نابل قصارای مأمول اولمشد
عهد احمد خانیک ایکی سنه مقداری مدت لری وارد

اسماعیل اغا

بیک یوز ش سنه سی شعباننده نذیر اغایرینه اغا اولوب

صوغانلارین اخرج ایدیوردیوملاطفه صورتیه
مبلغ مدفونله مرقومی هممال قارون ایلدی . بوکونه
نازکانه وادیلرده سرآمد و سرفراز . بر ذات مکان
انان و بنده نوان ایدیکی منقولدره آخر عهد سلطنت
مصطفی خانیده اوج سنه مقداری مذکری واردن

عبدالمجید

مومی ایله سرای عتیق اغاسی ایکن اون بش سنه سی
حدودنده حادث اولان ادرنه وقعه سی اتناسنده
استانبولده اجتماع و احتشاد ایدن اصحاب فساد
امداد بیله دار کسواده اغالغی پایه سنه قدم نهاد
و بلا اذن همایون ادرنه یه وارد قده مستحق زجر
و تعریف ایکن . مقتضای وقت و حاله کوره تکرم
و تلطف اولتوب نامزد اولدیغی اغالق منصبی
کندومیه ایقاه و دوش قبائله سموره قپاولیکی خلعت
الباس و اکسا بیورلد قدن صکره . ادرنه سرایند
والده سلطان حضرتلری یانته تعیین قلمشیدی
بعد الجالوس اون التی او اولتندک سابقا والده سلطان
باشق اغا ایله بله نظرزد و معزول و بر مدت
مصرده گوشه نشین تقاعد و خمول اولدیغی منقولدر

اغاسی اولان خرنیدار
شهر یاری قوردی

اوزون سلیمان اغا

قلاصل خداوندکار سابق سلطان احمد خان حضرتلر
افدی بلکری ایامندک . الحاج بشیر اغا ایله بله خدمت
متمم کسواده تکرنده اولماریله بعد الجالوس اولت

حضرت نرنیک باش اغاسی ایکن. اون التی سنه سی
 او اولنده. مازا الترحمه عبدالرحمن اغایرینه اغالی ایله
 کامکار اولمشاردن. مومئی الیهک اوتله دن برو
 جناب احمد خانی یه اختصاصی وزیر اعظم داماد
 حسن باشانک معلومی اولوب نندن اول بولندغی
 صله دار السعاده اغالرن دن زیاده معامله ایدر
 ایکن. اغا اولوق لازمه کلور سه کدو سیله عیارات
 و موایسه ممکن دکلدن دیو دفعنه. و مازا الیز خزینه
 مجدا اغانک نصیبه ایتدیکی همت و عزیمت کار کر
 اولوب. خزینه دار مومئی الیهک دخی نصیبه باغد
 اولدیغندن بشقه بوماده سلیمان اغا ایله حسن باشا
 میانده منافعه یه مؤدی و قادیلی احمد باشای صد
 تصویب و تریبه ایدرک. بعتت کریدن کتودیلوب
 مهرها یونله مسرور قلندغی کیفیت مشهور دن
 بو حال باهره استقادل اوزره یکریمی بش سنه سنه
 مقامنده کامران ایکن. شهید علی باشانک قائمقام
 ایله لمعان ستاره اقبالی. مومئی الیهک مقدمه ذوال
 جاه و جلالی اولغین، سنه مزبورده خد و دنده خزینه
 شهر یازی سابق الذکر الحاج بشیر اغا ایله بله معزول
 و قبریس جزیره سنه موصول قلندن صکره، سلیمان
 قبریسده معدوم و مدفون. و بشیر اغا مصره کتدک
 مأذون اولدیله مومئی الیه و حیه و قوره کرم و سخای
 موفور برغای منیف و قورایدیکی مذکور و مسعود

عزیز خان

فی الاصل بکخان سلطان باش اغا لغندن حرم هایونه
داخل، وزمره مصاحبینه واصل اوله رق، بوزکرمی
بش سنه سی طرفنده سلیمان اغا یرینه معطر ساز مجلس
کامراتی، و ملحق خطبات جناب احمد خانی اولدنگر
صکره، سنه من بوره او اخرنده مقامندن انفصالله
مصره ارتحال، و انده بر مدت شواغل مناصیدت
فارغ البال اولدیلر، موعی الیه درویش نهاد و نواضع
شعاره براغای محاسن کز دار ایدیکلی شهادت کرده
اصحاب اخبار در:

الحاج بشیر اغا

فی الاصل مازا ترجمه با اراقسز علی خانک جراحی
اولوق وزره حرم هایونه داخل، و خداوند کار سابق
سلطان احمد خان ثالث حضرت نرنیک افندی کلری
هنکامنده شد مات سیامن سمانتری شرفن تحصیل
انمکن، جلوسا نندن صکره زمره مصاحبینه وصول
ایله مجرای مساز و اهتران، و اون التجد و دندن
دایه قادینی چچ شریفه کورتورمکه مأموریتله کسب
امتیا ز امتشیزی، بعد القفول اون یدی سنه سی
حد و دنک خزینه داراق بایه سنه موصول، و حضور
شهر یاریده معتبر و مقبول ایکن، یکریمی بش سنه سی
حد و دنده دارا سعاده اغاسی سلیمان اغا ایله ببله
مغزول، و غیر سیه کلمات بعد مصرده اقامت ایلامک

حال تری جلوه کبر ساحه حصول اولدی برمدن ^{سکره}
 مدینه منوره شیخ الحرمه ایله مظهر اعتبار و تشنه
 و بکرمی طغوز سنه سی او اخرنده شیخ الحرمه ملکدن
 عنبر محمد اغا برینه دار السعاده اغا لغی ایله کامکار
 اولدیله بروجه محرز اون اوج سنه عهد سلطان
 احمد خانیده او فاکتدازه و جاوس سعادت مانع
 جناب محمود خانیده یناه مقامارنده برقرار و اعتقاد
 آلدوله مشابه سنده الی بقون سنه سنه دنش ^{تور}
 ایهت و اقباله کامران اولدقلرندن سکره بکرم سن
 و ضخامت بجه دن ناشی غل و عوارض بجه سنه کرفا
 و کوچ هایونله بهاریته نام ساحل سراده سنه من بون
 جمادی اوله سنک اون او بجه کونی چمانه حیاتاری
 مشحون و ابی ایوب انصاری تریبه لونی جوارنده مدنی
 اولدیله بروجه مسطور او توز سنه علی کتوالی منصب
 جلیل مذکور ایله مستبح و مسرور اولق بوندون ^{محصور}
 اولوبه دولت علیه ده مؤمن و مستشاره رزین لاطوا
 و عظیم الفخار برداهیه روزگار ایدی کذبیه
 نسبت و تعلق و ایه سیله بهر مدار اولدله مدکی
 الزمان شاد کام و کامران مناصب فاخره ایله مشار
 بالبنان ایدکلی محتاج بیان دکلدن اصحاب معارف
 و حیثیتی حمیت و تربیتله مجبول ارباب تواضع
 و اقتصاد عنده معتبر و مقبول اولوب امتداد
 زمانه احوال و اطوار انبای روزگار واقف

مقادیر ناسه مطلع و عارف، مباحث علمیه و مراسم
تأسیه دن بهره دار، صاحب، اورداد واذکان بر ذات
باهر که قیدار ایدی، ابد الووب از حداری قصبه سنده
مدرسه سی و او انحر عثمان مرفوق او منقده، حاله پاشا
تپوس سی ایله شنکل حامی میاننده بجامع ودرسه و کعبه
و سیبل و کتبخانه سی بر اثر جمیل اولوب اطراف و کتبخانه
آثار خیریه سی بی نهایته در رحمتا لله تعالی علیه
حالت انجلیت در سعاده و آتیه اشیر
آفتاب نمرد حضرت تاریخ

غیبات بنمای باری و دستگیری بختیاری ایله
بیک یوز او تو زیدی سنده سی حد و دنده داره هانوله
دخول و خد او نیکار ایت عنوان و الو شان
سلطان محمود خان حضرت نرنیک افند بکاری یامنده
خدمت باهر المینتاری تقریبیله دامن کبر شاه
سأول و سلطنه او آردی دنیایه شرف مقدم سلطان
محمود مضمونته در مستفاد اولان جلوس سعادت
مأ نوسلر بدن صکره بر تو انظاری آفتاب کردار خسرو
لریله مجلاتی انوار التفات و احسان و بلیغ یوز
قرق درت سنده سی نظر ذبح منصب لوزم که فتحخار
خزینده او ایله محسود اشباه و قران و مشمول مطارضا
عوارف و مخلان بیور مشنرا ایدی مکارم اخلاقه
محبول و موصوف و مفاخر و معارفه مشغوف و مالوف
اولان نمانی، اول بقر سنده قدر ممتده سر کوز صدق

واستقامت اوزره داره، يوماً فيوماً ستاره مجد و اری
 اقبال لاری بروج تر قیده سار، مدوحیت اطوار و اری
 نقل مجالس ابدی و حاضر اوله رقی، حدیقه بهجت
 نمای مجد و منتقلمی فیوضات جناب رب العالی
 ربان و شاداب و یوز الی طقوز سنه سی جمادی الاول سنه
 او ن او جینی کوفی، قریحه همایون شهر یاریدن دار کسما
 اغالغی ایله کامیاب اولدیله، خطوط رالقه و تحریر
 فائده ده، شوارید و یا قوت کی مشار بالبان
 بولسا یدی ابن مقله مداد بن زرور ایدی، کوز سوله
 کردی کور ملک ایچون، حسن خطی، شیخ و عماد کلسه
 جناب شریفه قصه نسیم ایلر ایدی خامه قطعی
 مضبوطی زیب سر لوحه عنوان، میدان کاکشیدان
 قبضه بخشای شیخ و نوز قوباران، فراست و فروسته
 ایاس و ملاعب الاسته به سبق آموز، ملاحت
 بیان و عذوبت لسانده ابوالعلا و ابن نباته یه
 غیرت افروز، مبارزت و مجانسه نظائر و اشباهه
 سه فکر طیب یفوح ولا کسک، و کله طیر یطیر و ککبان
 او خنده بالذوان مفهوم، اذا ما اتاه الواقدون
 تو قدت، علیه مصابیح الطلحة والنشر، نشاست
 و هشاشته نندن بر شمه، سار و خلا لقه طیب حقا
 یخصی الحما قبل ان یخصی مآثره، شمائل لطیفه لرندن
 بر قلامه، سالک منهاج تشبیه ازاب اوله ناره تاره
 سین و زید اما امامه من همدان، مشلی چهره نوا و کاه

فان المسلك بعض دم الغزال مالي حيرت فرما .
بود و سخاده مقام شميم و جعفرى كرم على اللهم جللى
السيم بشوش و بسيم ظريف و حليم بر تواب فرخنده
ذالى نعيم الخيم اولوب . سه شربت نما اولر شفا طلبنده
منلى صورت نماي مديحه اولماق لازم كلسه اوصاف
جميلة اولر اقلر نيه مخصوص بر كتاب متعده كوتوب
تأليف اولمق اقتضا ايدردى زمان سعادت لرند
حر مبرز شريفين او قافله دار تحياته او تور مشق و طبعا
ركوع و انغا حال لر نبي كوي ستور مشق مساجد و معابد
ايما كان همت و عنايت لر يله معمور و آبادان و نبي اول
جوز نكاه رخس زيعان و عنفون لري اولان . موره
جزيره سى و قاف و مبرتا لر يله رشك بقاع و بلاد
اولوب سائر مدائن و امصار ده مخصوصا حرمين
محترمينده . خيرات و حسنا لر ي خارج حوصلة
كلام اولمقن اظنا و اطالم و اديلرندن كيف اقدم
قلنشدن ايام بهجت ارتسا ملرنده نام نامي لر يله
تأليف و ترجمه اولنان كتب و رسائل علم شريفه
رغبت و اعتبار لر نيه دليل كافي و اصحاب معارف
و كاله التفات و اكرام لر نيه برهان و افيدن جناب
حتى هيشه موفق بالخير ايليه آمين استص . بعض
اصحاب حقيقت مؤلفاتنده الباء لها سر عظيم . لانها
مبتدا اولر كنده و من كانت فاسمه حفت بكثره اولر
عبادت مذكور ز يهن حروف همادن حروف با ارباب

حساب اعتبارینه کوره ابتدای اعداد اول مقدمات
 اسرار الهیة دن سبز عظیمی منضمین اولوب هر کس
 اسمنده واقع اولور سه اول کسسه کثرت الطاهر
 ربانیه ایله مخاطب و محفوف و وفرت تحاسن
 خیریه ایله مشمول و مالوف اولور دیو مسطور
 بو کلامک سر و صدق بخار جده مشهور اولور
 لا بصار اولدیغدن غیره: تخصیص عنایتی اولور
 حضرت تار نیلج سلفه نده اولور ذت ستوده
 صفات نر نده ظاهر و بدینار اولمغن عنایات
 سبحانیه دن متوقعدن که سلفه ی مثلاً او تون
 سنه دن زیاده مسند عز و سعادته برقرار و هموار
 ملحوظ الحظایات جناب شهریار عالیستار اوله سر
 ومن الله التوفیق فی کل الامور و بمشیته کرو و بحوام
 والشهور:

بعونه سبحانه اادات وامکان مساعد و معوان
 اولدیغی رتبه لرده اشبور سالد جلیله صورت
 یافت حُسن ختام و هیئت نمای غایت و فرجام اولور
 ضمنده مسطور کلامی اولور ذوات کرامت
 بشقه بشقه محاسن اوصاف و محامد الطاهر
 مساعده و قایع نویسانله علی ما یلیق بالکشان بهجت
 افروز منظومه بیان اولدیغدن ناشی جبر نقصان
 و تنویه اطوار و عنوان اراده سبیله علی العموم و

مكارم اخلاق و مفاخر نیراة شرافترین متكفله
بر تكمله عقيله ايله نظرين و تجير خلق ملاحظه
دا منكير ضهير عبوديه سيرا اولدوچه سنك
سوزك نه كهر درك زيب كوش ايدلم . تحريك نه
هزدر ك نقش هوش ايدلم . بزه ز اول معاني منبع
تحقيق كتور ك شاهينه رغبت ايله نوش ايدلم . مهروج
مدافعه سي حيرت افزاي متجمله فهامه . وسيله
بهر لنگاه شيدن خنامه اولمغه متعاقب
زهر ديز كيه نبتة دهران بكشاند ، مائنه امداد
فتاح و اهب النجاج ايله علمائ اعلام . و فضاي
حجة كو نامدن مائة سادسه رجالدن اولوب
بشوز طغسان يدي سنه سي جدودنده متوق
ابوالفرج ابن جوزينك تنوير العيش في فضل
الستودان و الخيش نام مؤلفنه ظفر باب . و يوابده
كتاب مذكور ك بالقام ترجمه اولمه سي موصول
سيز و جوب و استجاب ايكن با فطرة من عباب و ثمة
من اناب ، مصداقينه شمد يلك بر مقالة مختصرة
تلخيص و انتخاب اولمغنه اکتفاء و من رأي من شيف
آشره . فمد رأي اكثره مشلي اثرينه اقتدا اولمشدن
سياق مذکور اوزره . مؤلف مرقوم كتاب موسوم
ديمشد كره بو طائفه لطيفه نك ابدان و قلوب
قوي اولمقدن ناشي شيعت و جاودت و مكرمت
و سخاوت ايله موسوموف و سمن خلق و طيب شيمله

مألوف، سهولت عبارات وطلاقت، وعذوبت
 كلام وفصاحت، ابله مجبول لرد، اعتبار صور
 بيض وحصان اوليوب، فضل واحسان اولغلة
 احمرار لون، زرت عيب ونقيصه اولماتوز مينه
 بعض شعرها وحيب سواد اللون ان قيل
 حالك فهذا سواد المسلك والعود آسود . .
 وهذا سواد الزكن اشغى بتمويه، ونسب على اليه
 بالزكوع ونسبته، منظومه سيمه استندت
 وبعضها يمكن الخال في خد قيس، فبكاه
 الملائكة والجمال، فكيف يا قوم انسا، على من يراه
 كله في العين سخال، ساد يجه سيله تزيين رخساره
 خيال اندر لر، وفي المثل به لون مقبول وشريف
 اولسه، اشرف اعضا اوردن، سواد عين ايجون
 وطبخ طعام خاصه سن متضمن اولان قلب وكبد
 ايجون اختيار اولمازدي اناردن اهليلج اسود
 اكن طبيا نفع عظمي محتوي ايدكي بائنده، مذکور
 ومقناطس ومحركات خاصيتي، على الموضوع حجر
 لوسودك ميمت وفضيلتي، تلذذ مسطور، وانمد
 ديدكيري حجاره سورمه نك هر كسك كوزنده لطفی
 مشاهد و منظور، مسك وعودك رايحه سي
 اطراف عالمه فابج ومنشور در، و بوجيل جميلدن
 نبی اصحاب اخدود وذو القرنين، ولقمان كبی
 نبيای عظام، سالم سديقه، و بلال بن سامة .

وأسامة ابن زيد مثلنا وصحابنا كرام عطاء بن ابي رباح
وحبيب ابن ابي ثابت ويزيد بن ابي جبيب ومكحول
شامى ماندى علمى ذوى الحرام ابن معاوية
السودى وذوالنون مصرى وابوالخير التبانى
كبي عباد وزهاد وعنبر ابن شاذ ونصيب
ابو نجران وابودلانة مثلنا شعراى بدوخت معناد
وبى نهايد اذ كيا وكمر ساظهور ايه وب احوال
واطوار لرى كتب طبقات سيرة مذكور وحرز و
شرفه علم وخذانت ناهت شان ورجاحت عنوانه
داليت طريقه سى اوزره مشروح ونفصلدر ان جمله
ابتداى لمعان انوار محمد يده ملوك جسته دن نجاشى
جنا بدينك نامه رسول اللهى كرم وتصديق ايله
قبول اسلام ائمه سنى كيفيتى علاقة جنسيت وحيثيت
ايلاه كذويه منسوب اولانلرك سعادت دارينله
معزز و مشرف اوللرنيه برهان جليله رسام
اولمغن رساله عنبرين كلاله بومقاله جليله
ايلاه مذيل ومسكينة الختام قلنمغه تصدى واقلام
اولتمشدر

نامه رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم الى الجارية

من محمد رسول الله الى الجاشى بدين الجسته الى
أحمد اليك الله المداج الغدوس السلام المؤمن
المهين وأشهد أن عيسى ابن مريم روح الله وكلمته
القاها الى مريم السؤل لقبته فقلت بعيسى

وَأَتَى دَعْوِكَ إِلَى اللَّهِ ، مَدَّةَ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَنْ تَشْفِي
وَتُؤَمِّنَ بِالَّذِي جَاءَنِي رَسُولَ اللَّهِ وَقَدْ بَعَثْتَ إِلَيْكُمْ
ابْنَ عَتِيٍّ جَعْفَرٍ وَمَعَهُ نَفَرًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ، وَالسَّلَامَ

عَلَى مَنْ أَتَى بِهَذَا الْهَدْيِ

جَمَاعَةِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ

أَيُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، مِنَ النَّبِيِّينَ
سَلَامٌ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ، الَّذِي
كَرَّمَهُ اللَّهُ إِذْ هُوَ الَّذِي هَدَانِي إِلَى الْإِسْلَامِ ، الْمُنَابَعَةِ
فَقَدْ بَلَغَنِي كِتَابُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فِيمَا كَرَّمْتَ بِهِ أُمَّ عَلِيٍّ
فُورَبَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ، إِنَّ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ مَا زِيدَ
عَلَى مَا ذُكِرَتْ ، مُقَرَّبًا وَإِنَّهُ كَمَا قُلْتَ ، وَقَدْ عَرَفْنَا مَا بَعَثْتَ
بِهِ الْإِسْلَامَ ، وَقَدْ مِمَّ ابْنُ عَمِّكَ وَأَصْحَابُ بَيْتِهِ وَأَشْهَدُ أَنَّكَ
رَسُولَ اللَّهِ ، وَقَدْ بَايَعْتُكَ ، وَبَايَعْتُ ابْنَ عَمِّكَ ، وَاسْلَمْتُ
عَلَى يَدَيْهِ ، اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ، وَقَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكَ أُنْبِيَّ
وَإِنْ شِئْتَ أَنْ آتِيَكَ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَانْشُدْ
أَنْ مَا نَقُولُ حَقًّا ، وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

تمت وحرق بعناية المنارة المعبر في شهر رمضان

لسنة ثلث وستين بعد ما توالف من شهر تيجر الامير

عليه وعلى آله افضل صلوات المصلين

ما رشم القلم اخوانه واثلن

متدحا على منضه الا نامل

کلمه رحمه الله من الله
مومر ایله مور زمانه مقاسده نمکن و استقرار و نه الاصل شعب
منش و حیدر زرش برنجوبه روش . باز کار زبک زو لمغین حجوم
قوجه محمد بانهم حکمو تویث صدارت اید زاری زیم عبدالله باش
و خلعی دو اندر محمد باشا کبریا این ولین اجاب و محضا کندر کشته
اولق زعبده مکر و شرتند غالف و باب وزر قاصرت اریه مصدق
ایتمکد ناز درو و برود خواص و عوام ذو بخونه شعلق امور صیغار
و کبار عبدملوک عمر اصل سینه نامنده برغور نرا و غلامکسب بیست
و ادبارینه مسلم و کفران و اولدخی شیطان جورب و چکانه و نامانه
سیر اید ز راندوز فقها کیدر مه حیدر رنده قوی اقدر انامله
قلم کربانه جلم یوز کله سراوار ارنود محمد نامنده برکات لغت نکاس
فقار و مستشار و من کن الوجوه غصب ایوال عباد الله و دین
و طایله و ار اتخاذا نمکن قبو کتخا زنده دین و مذاهب و پنج پیر و کله
و کاغی شللو بر الای بکت اثر و مناسب دیوانه اید اوج بس نسیم داصل
سر منزل نسیم و نسیم اوج کورینه کدر نسیم و دکی نسیم بر طرفه نسیم
زانت کلمه حکم شلعه کیدر نسیم کات زیم و خالص زیم عالی بکت و نسیم
مدانیه و تمام و زعامت صانوب ادم اولق سودا سنده به شعور و نسیم
جلبیدر و نسیم و نسیم و نسیم و نسیم و نسیم و نسیم و نسیم و نسیم
فقوب انیم و اراده دست جفا و از اید طوزا کله شواری نسیم
کجه مستدقلی حسن و دیزه کله بکر نسیم بول کسن و سارا صنف انام
انواع حشرات و هوا و کده کرده مدا این و نسیم مقوله سر عذر و
صرا فدر اعوب و یا عوب نامنده نسیم معنده پشتمل و نسیم کافرا
دارا تا دارا نسیم انساب و اندر محمد نسیم اید نسیم

و غایت دست و دامنه طوقنق ایله افتخاره و ابوالمک
بارک و طلمت بنا بنده و خولنده فرجه باب اولندا فدیوک مبارک
ایقدر نیک بصدیق سیر در دیو چهار فرمایه حمید مردار ایله
پرستش گذاره اوله رقی ابوقطران حاشا عن مع العفان
انارکم الای سندنه تجبر و استیل صور تریزه جمیع کتاب
و حدیث امور بالذات و بالواسطه حاصله صحنه طنسهم استیج
کندولایله کوریش و یا خود بر طرفی اسم در سر قوشیدار نشین
در دمندره مطابقت طاق کذار و تکالیف غیر تا به طر حه افغان
ایده رک جکرین کباب و خانانین خواب اینکله باب و اهل
ایدر لایه است بول احوال اجمالی شویله در که بونک رای و
ارام می منضم اولمقیسین ادنا بر منصک توجیه کل اولمغندر
باشقه بر حال منصبه نائل اولند ایکی اوج قاست جائزه سنج ویرد که
صکره اغایه و سلیمان بونجه و مجهر مقوله سر بنده ویرغراب
ان بیت داره سندن خارج مردود و سقوط اولمغندر
سندنک اولنده و یا خود و سطنده غولده نکره اولور و زنجیر
و دفر دار افندیلم اوچون بونیز کیسه صراف اچم سندن نائل
اولندا کثیر اوجای مردورنده غول و نفی بدایله تکبیر و تقوی
اولمنق طریق سر اوزنه بر سندن بس الترت کتور اوج دورت
دفر دار کور لیدیکی سبالغدر برادر داره کور دینه ختمه صد
مومندک تولیت و حفاظه احسانه مظهر اولندک اکتی عمیری
محمد نکره برت و تذکره سر بر تانه اولمغانک ایله و بر یوب
کوندر لیکین ادنا زنجیر و غول دانا لایسه و مجا و سایدی

بر کس و از منفه محاسن در و اربابانند سنده ادم اولتک مراد چو سنده
 بلانیت ایدر دکت دیو خند کوزارک سنه و عیال و افر با سندن
 و هم الم چو که حال ایسه بلانرد اخصصا من قید سده اولن لایله
 قوتیونده قوتیوننده برشی کوزور بر زجر و لایها با با ستر اقبونده
 اولمطه اصحاب دستا ویزر کوزارک بنور و اولن با سنده با سنده
 ادخل ایدر لایله تصور ایس ماندکله در دمنه جنس حین سنده طوبه
 کیزرله و معهود اغوز اچق و شیف قرق کوزر بر و لوله شی
 عطیه دوائی دار الفخر شیف لایوب بارجه نومه ایلد ام
 بوس ایدر با حیرت اصحاب اخصصا صد سده و اولمطه با سنده
 کیزرله کوزر یکنس بر با غنچه یوندر و شاق اکثری یا چو دکلجه
 عشرتی کوزر یوسیم یوزک اسکی سفینه کوزر دیو او غن
 انترخ ایدر با حیرت با لطف حین ایدر قنص صحنه
 بوس سنده کوزر مراد اوزنه اقمه کوزر سندن زره و
 تارک ایدر کوزر یک تلخ و قصر کوزر افهم مطالبه کوزر غن
 شمشیر طوبه و کوزر با بر قنص بارجه شی تارک ایدر بار
 ایدر اتفاقا ایچنده بر زک ایزر کوزر قنص ظهور ایدر
 بوس سنده با لطف حین کوزر کوزر ب انا ایدر کوزر بک خط ایدر
 قوزر ایسه کوزر سوز دیو اچام ایدر و قوزر اطراف طرف وقت و زمان
 مایم کتاب سالیانه سر و طرف و قنص و با صدریه صوفی کوزر حین قنص
 مطالبه من رضوا اجم کت بونوز کوزر سنده قوزر حین اوسته کت
 قاره سنده و ایدر حین طلب و اخذ و ایغوش هانر بر غن
 قنص کوزر مضمحل اچ ب ب لطف غن منصفه کوزر بر نوست کوزر سنده

توضیح

اواز بجانہ رفت برہ ارب صادق کفارہ صاحب وقارہ متوا
 اطوارہ اولمسلہ اور سہ مقداری زبانہ اولمسندا محمد الہ
 مستعد و نغز بان شاہ عالمیہ الہ محمد الخلد اولمشیدی
 ناکا شکستہ مزاج بریت الوہاج اولوب
 هر کرا شرف دهد بر من . . . حاجت شربت و کبر نبود
 مداوہ اصای حفاہر و معالجات حکمای جہالت و جہالت
 شعار الہ بود سکناسر ایک محویر الحرامی او لغزہ ترک ناسوت
 و عزہ و همت ایدوب مقامت خزینہ دار شہزادی اولان مرجان اغا
 اقامت اولدی . . . تریہ او اوب انصاری . . . طیبہ رضوانہ شہزادی
 حراری طای لہراری اولدی
 خیر سدا سر مرجان اغا
 مشار الہ بشری ناک بقصنہ الذ الحیکمہ ترک تابخانہ فنا و
 دار الشفا بقا الہکم بر لزج لت مرجان و یا یاقوت اوقست
 لشید سجه رمانی بسندیہ . . . و کفایت کریم . . . جہزات تحفہ
 و جہزہ حاج ما عا لہ سندیہ سجه مرزا وید نشانکاهی کہ
 سوزن . . . و نظارت حرمین شریفین الہ شرفیاب اولدیک میاند
 انامہ ممتاز اسان عظیم و تکریمہ مستحق کر لیدی . . . لکن اعداد
 تسبیح کی طقاز طققت مقدم اناسر نفیسہ مدیدہ عمری نام و اولدی
 واد کار معادہ سی حسن مقام بولوب ترک دنیا و عرب بقا الہکم
 اول مسند سعادتہ جوہر افاناشا بازرہ و نظارت حرمین محرمین
 الہ جلیل القدران قیلندیہ . . . محروسہ اسکھارہ . . . ابازرہ کجھل
 محمود علی سلطان مصطفی خان ناک ناکرہہ سی و دن حاج
 نوزخ مع دان سنہ واقع کورستان بہشت حنونہ دجہ برت
 سیر اولدی . . . نفاذہ سرقہ . . . و فالجند ارشد . . .
 جن مر محبتدا غا

تاریخ احوال علمیه و غیره
تاریخ احوال علمیه و غیره
تاریخ احوال علمیه و غیره

ما آئوده بسندین سئوده اعراض ذاتیه سی حسن اخلاق
ایله مجبوله و جواهر اطواری صوبند قیراط بقیراط خیرک
وجود ملوک جود اولسی اول مقام مسعوده شایان مسعوده
وموی الیه مرجان اما انقلاده امان مستقیمه عروج و
صدر محسوده و لوح الیه سکر ای سئوده
در کز نمایه بحدرشا . . . شاه همایه اقلیدار
افسر افروز سر بر سلطنت نمایه . شرف اندوزد وک نمایه .
السلطان بن السلطان . السلطان عبدالحمیدخان . بن السلطان
اصدخان کتاک استه کاز حضرت علی جلوس نصرت مانوس بر قلد
اون سکر کرم و درون . اول جای سعادت دن رفیع هو مقام
رفیع شیرازیم . صنم و تمسیده .

صنایع شیراز

اول ستار بند سر بند سند ، و ستار بند سعادت قند
سند . نور و در قهر از جلوس بیت مانوسه . خازن شهر بر سلطنت
معارف و لیمین اول اسم بشارت شیر الیه بن التراب . جاده جار
بشیر و لشیری . لشیر بن سنه دن زیاده صدر سعادت قدره
یکانه رفتار ظهوره . و فوق و رفیق امه رایله اول مستند معالیله
قیامه . وحدت محدودید و بسند و سیکام ایکن .
اذا ما قدر الزمن مرأه . فلیس لی ازال سبل
مصدقیه . فضای قلب قاری شیخ شعبان شریف و سنده مسود
مامور عازم و عبادات و طاعات رت کرمیه ملا . وندی . الحج
جوهرا اما خازن شیرازی ایکن اول معشاه مقام قلندیه .

الحاج جوهرزاده

دوا القصار جوهره اصداف و استنات و کاظم البقران سود
سدام دولت و سلطنت . خزینه دار شیراز سند زقار ایکن

مقدمًا ما من اولادهم فرصتی عیبت بیرون با اذن حایم سعادت
حج شریف و توفیق به آوردن بیه رجعت و امانت امدت بکن
طرف باهد الشرف خداوند دارین دعوت وینه حرینه دارلق
ایله ماوریت و چند روز مقدس خلق بشیر دار القهر مصره
مصره المصوب اولاسند مجن نقل ایله برنر توفیره و اول صدق
القدوه تقریر اولندی • یوز طقسان بیری سنه سی غره شهید
وقت مقدمی اولون منک تمامندک بیه مصره تعریب اولونجا
اول مرتبه سعادت عتبه یحزینه دار شهید ما بر نفس بید
انا حضرت زینب العابدیة •